

[4001] – 258

S.Y. B.A. Examination, 2011

SOCIAL WORK

General Paper

i) Introduction : Fields of Social Work

ii) Population Education

(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) **All** questions are **compulsory**.

ii) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. Answer **any two** of the following questions in **50** words **each**. **10**
- i) Explain the importance of Correctional Welfare.
 - ii) Describe the problems of aged.
 - iii) Explain the problems of tribal community.
 - iv) State the concept of Population Education.
2. Answer **any four** of the following in **100** words **each** : **20**
- i) Explain the need of Medical Social Work.
 - ii) Explain the causes of poor standard of living and suggest remedies.
 - iii) “The effect of large family size on family life”. Discuss.
 - iv) Explain the concept of Child Welfare.
 - v) State the problems of Urban Community.
 - vi) Highlight on the problems of youth.

P.T.O.

3. Answer **any three** of the following in **200 to 250** words **each**. **30**
- i) Explain the factors affecting on population growth.
 - ii) Explain Govt. Schemes for Welfare of Backward Classes.
 - iii) State the causes of unemployment and its effects on individual, family and community.
 - iv) Write a detail note on “Labour Welfare”.
 - v) Highlight on the “various fields of Social Welfare”.
4. Answer **any one** of the following in **500** words : **20**
- i) Discuss on “various approaches of Rural Development”.
 - ii) Write an essay on “Population Explosion”.

मराठी रूपांतर

- सूचना : i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ग्राह्य धरावी.*

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा. **10**
- i) सुधारात्मक कल्याणाचे महत्त्व विशद करा.
 - ii) वृद्धांच्या समस्यांची चर्चा करा.
 - iii) आदिवासी समाजाच्या समस्या विशद करा.
 - iv) लोकसंख्या शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
2. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : **20**
- i) वैद्यकीय समाज कार्याची गरज स्पष्ट करा.
 - ii) निकृष्ट रहलीमानाच्या दर्जाचे कारणे विशद करा व उपाय सूचवा.
 - iii) “मोठ्या आकाराच्या कुटुंबाचा कौटुंबिक जीवनावरील परिणाम” यावर चर्चा करा.
 - iv) बाल कल्याणाची संकल्पना विशद करा.
 - v) नागरी / शहरी समुदायाच्या समस्या स्पष्ट करा.
 - vi) युवकांच्या समस्यांवर प्रकाश टाका.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **तीन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** ते **250** शब्दात लिहा : **30**
- i) लोक संख्या वाढीवर परिणाम करणारे घटक विशद करा.
 - ii) मागास वर्गीयांच्या कल्याणासाठी असलेल्या शासकीय योजना विशद करा.
 - iii) बेरोजगारीचे कारणे स्पष्ट करा आणि त्याचा व्यक्ती, कुटुंब आणि समाजावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
 - iv) “कामगार कल्याण” यावर सविस्तर टिपणी लिहा.
 - v) “समाज कल्याणाची विविध क्षेत्रे” यावर प्रकाश टाका.
4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दात लिहा : **20**
- i) “ग्रामीण विकासाचे विविध मार्ग” यावर चर्चा करा.
 - ii) “लोकसंख्येचा विस्फोट” यावर निबंध लिहा.
-

[4001] – 261

S.Y.B.A. Examination, 2011
EDUCATION (General – 2)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks :80

Instructions : 1) **Black** figures to the right indicate **full** marks.
2) *All* questions are **compulsory**.

1. Write the answers of the following questions in **50** words each (**any two**) : **10**
 - 1) Write the importance of computer education.
 - 2) Explain the importance of Open University.
 - 3) Explain the concept of Heredity.
 - 4) Explain the characteristics of Social Institution.
2. Write short notes in **100** words **each** (**any four**) : **20**
 - 1) Explain the concept of forgetting.
 - 2) Give the objectives of 'Shreeniketan'.
 - 3) Law of learning according to Thorndike.
 - 4) Explain the project method.
 - 5) Explain the difference between growth and development.
 - 6) Characteristics of learning process.
3. Answer the following questions in **200** to **250** words each (**any three**) : **30**
 - 1) What is Vocational Education ? Explain the importance of vocational education.
 - 2) Explain the role and functions of school in development of democratic values.

P.T.O.

- 3) What is Secondary Education ? Write the objectives of secondary education with reference to National Education Policy, 1986.
 - 4) What is insight method of learning ? Explain its nature and importance.
 - 5) Explain the characteristics of Basic Education according to Mahatma Gandhi.
 - 6) What is Memory ? Explain the various stages of process of memory.
4. Write the answer of the following question in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) Explain the characteristics of physical, mental, emotional and social development at childhood stage.
 - 2) What is learning ? Explain in detail the factors affecting learning.

मराठी रूपांतर

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे ५० शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : १०
 - १) संगणक शिक्षणाचे महत्व लिहा.
 - २) मुक्त विद्यापीठाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - ३) अनुवंशाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - ४) सामाजिक संस्थांची लक्षणे सांगा.
२. प्रत्येकी १०० शब्दात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : २०
 - १) विस्मरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - २) श्रीनिकेतनची उद्दिष्टे सांगा.
 - ३) थॉर्नडाईकने सांगितलेले अध्ययनाचे नियम.
 - ४) प्रकल्प पद्धती स्पष्ट करा.
 - ५) वाढ व विकासातील फरक स्पष्ट करा.
 - ६) अध्ययन प्रक्रियेची वैशिष्ट्ये लिहा.

३. खालील प्रश्नांची उत्तरे २०० ते २५० शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : ३०

- १) व्यावसायिक शिक्षण म्हणजे काय ? व्यावसायिक शिक्षणाचे महत्व विशद करा.
- २) लोकशाही मूल्यांच्या विकासात शाळेची भूमिका व कार्य स्पष्ट करा.
- ३) माध्यमिक शिक्षण म्हणजे काय ? १९८६ च्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणानुसार माध्यमिक शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- ४) मर्मदृष्टीमूलक अध्ययन म्हणजे काय ? मर्मदृष्टीमूलक अध्ययनाचे स्वरूप व महत्व विशद करा.
- ५) महात्मा गांधींनी सांगितलेल्या मूलोध्योगी शिक्षणाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ६) स्मरण म्हणजे काय ? स्मरण प्रक्रियेची विविध टप्पे विशद करा.

४. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे ५०० शब्दांत लिहा : २०

- १) किशोरावस्थेतील शारीरिक, मानसिक, भावनिक आणि सामाजिक विकासाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - २) अध्ययन म्हणजे काय ? अध्ययनावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर विशद करा.
-

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-201

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

COMPULSORY ENGLISH

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

(Text Prescribed : Reflections—II)

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* of the following : [16]

(1) Explain the views of Chief Seattle and his people about land and nature.

(2) How did the two chance meetings with JRD Tata change Sudha Murthy's life ? Discuss fully.

(3) 'The Three-Piece Suit' is a cautionary story that warns you against the dangers of Pride. Do you agree ? Give examples from the story to support your answer.

2. Attempt any *two* of the following : [16]

(1) Comment on how O. Henry's story 'After Twenty Years' brings out the conflict between duty and friendship.

P.T.O.

- (2) Bring out the element of humour in R. K. Narayan's story 'The Engine Trouble'.
- (3) Describe the humiliating experience of the speaker in 'Punishment in Kindergarten'.

3. Attempt any *two* of the following : [16]

- (1) Write a resume for the job of a computer operator cum Receptionist in a reputed company.
- (2) Write a review of a movie you have recently seen.
- (3) Write an imaginative piece about how you felt and behaved when you met an old friend after many years.

4. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (1) Fill in the blanks with the *correct* words :
 - (a) As soon as the news about my victory became public knowledge, messages of.....poured in.
(congratulations/praise)
 - (b) The man.....on his son's toy and broke it.
(stepped/watched)
- (2) Use the following phrases in your own sentences :
 - (a) grew up
 - (b) look after.

(3) Choose the correct meaning of the underlined metaphors given in brackets :

(a) It is an uphill task to finish this project on time.

(difficult work/easy job)

(b) He is a snake when it comes to business deals.

(dangerous, untrustworthy/believable, predictable)

(4) Place an appropriate interjection and complete the sentence :

(a) ! Leave that dog alone ! (Hey/Ugh)

(b) ! I cut my finger. (Ouch/Hurrah)

(5) Use a suitable word in the given blank :

(a) They were all gasping and.....by the time they reached the top of the hill. (breathless/tireless)

(b) There was no need for you to swim across the river in spate. That was a.....action of yours.

(thoughtless/motionless)

(6) Choose the appropriate binomial and fill in the blank :

(a) As humans who live in a society, each of us has to help the other. After all, none of us can manage without some..... . (give and take/pick and choose)

(b) Go and visit my cousin when you are in Delhi. He will take good care of you and.....you.

(wine and dine/eat and drink)

- (7) Use the following expressions in your own sentences :
- (a) Plenty
- (b) Several of.
- (8) Write the meaning of the following idioms :
- (a) if looks could kill
- (b) hang one's head.
- (9) Insert linkers in the following blanks :
- (a) I bought several items.....held them in my arms.
(and/but)
- (b) I salute all men and women of India.....fought for
our freedom. (who/when)
- (10) Do as directed :
- (a) It sounds very interesting.
(Make an exclamatory sentence)
- (b) Man is not immortal.
(Make a positive sentence)

5. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (1) Fill in the blanks with suitable prepositions :
- (a) You may use words.....disguise your thoughts.
(to/for)
- (b) I agreed to write.....the subject. (on/in)

- (2) Use the prefix *mis-* to form two words.
- (3) Write antonyms of :
- (a) Simple
- (b) Possible.
- (4) Insert the *correct* verb in the following sentences :
- (a) Sudesh angrily.....the door. (tossed/slammed)
- (b) Most children.....a mess while playing.
(do/make)
- (5) Change the following into indirect speech :
- (a) The lady said to her neighbour, "They're even contesting our second class seats."
- (b) My wife said, "How was your dinner date ?"
- (6) Add a question tag :
- (a) The poor have no other place to go.
- (b) I engaged an elephant to pull the engine.
- (7) Fill in the blanks with an appropriate conjunction :
- (a) The mother.....daughter are adept at saying nice things to people. (and/as)
- (b) Sandeep Gajakas started a laundry service for shoes.....his father did not like it. (but/or)

- (8) Frame questions out of the following sentences :
- (a) Henry Ford founded Ford Motor Company.
 - (b) I am not aware of the difficulties.
- (9) Insert a suitable article in the given blank :
- (a) She waited at.....door with her coat on.
(a/an/the)
 - (b) It is.....sin to be rude to books. (a/an/the)
- (10) Punctuate the following sentences :
- (a) pan is the greek god of nature
 - (b) the narrator said ive no spade to follow men like them

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[4001]-202

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MARATHI (मराठी)

G-2 : आधुनिक मराठी साहित्य आणि उपयोजित मराठी

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके :— (i) कथागौरव

(ii) आमचा बाप आन् आम्ही

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

(अ) शुद्धलेखनाची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.

[10]

किंवा

खालील उताऱ्याचे मुद्रित चिन्हानुसार मुद्रित शोधन करा :

मराठी ही लवकरच महाराष्ट्राची राजभाषा म्हणून घोषित करण्यासाठी विधान मंडळापुढे विधेयक मांडण्याच्या दृष्टीने शासनाने यापूर्वीच पाऊल उचलल आहे. शासन व्यवहार संपुर्णपणे मराठीत चालवण्याची पहिली पायरी म्हणून सरकारी कार्या लयातून प्रशासनाच्या कामासाठी सर्व थरावर मराठी भाषेच्या वापरास प्रोसाहन देण्याचे शासनाने ठरविले आहे हेतु हा की, शासन व्यवहारातील मराठीकरण सुरळीतपणे घडून यावे. सर्व सरकारी कर्मचाऱ्यांनी मराठी भाषेचे पुरेसे ज्ञान संपादन करावे आणि त्या भाषेचा आपल्या कामकाजात शक्य तितक्या जातीत जास्त पमाणात उपयोग करावा.

P.T.O.

(ब) खाली दिलेला अशुद्ध उतारा पुन्हा शुद्धलेखन नियमानुसार लिहा : [10]

भाषातर ही पुननिमिती आहे. मुळ भाषेतील विचार किंवा संकल्पना किंवा अनुभव आपण नीटपणे ग्रहण करू शकतो व दुसऱ्या भाषेत तो सक्रमित करण्यासाठी त्याही भाषेची योग्य जाण भाषांतरकाराला असली पाहिजे. कोणत्याही भाषेचे उतम ज्ञान आपल्याला आहे असे, जेव्हा आपण म्हणतो तेव्हा त्या भाषेतील शब्दसंग्रह, त्या भाषेचे व्याकरण, सामाजीक आणि वाङ्मयीन संकेत, सांस्कृतीक आणि वैचारिक पाइर्वभुमी आपल्याला ज्ञात आहे, असे गृहीत धरलेले असते.

किंवा

खाली दिलेले अशुद्ध शब्द शुद्ध स्वरूपात लिहा (कोणतेही दहा) :

- (1) तारीक
- (2) धार्मीक
- (3) निमूर्लन
- (4) तिर्थक्षेत्र
- (5) पदव्युतर
- (6) परिक्षक
- (7) वडिल
- (8) जेष्ठ
- (9) परंतू
- (10) जागतीकिकरण
- (11) क्रिंडागण
- (12) मनिशा.

(क) खालीलपैकी कोणतेही दहा पारिभाषिक शब्द लिहा :

[10]

- (1) Application
- (2) Cashier
- (3) Computer
- (4) Dean
- (5) University
- (6) Duration
- (7) Fund
- (8) Interview
- (9) Policy
- (10) Software
- (11) True-Copy
- (12) Audit
- (13) Director
- (14) Graduate
- (15) Circular
- (16) Passport
- (17) Radio
- (18) Seminar
- (19) Trophy
- (20) X-Ray.

2. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [5]

- (1) कथेचे मूलघटक कोणते आहेत ?
- (2) कथेची कोणतीही एक व्याख्या लिहा.
- (3) कथेचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- (4) लघुकथेचे जनक कोण ?
- (5) नवकथेचे जनक कोणाला मानले जाते ?
- (6) सुरुवातीच्या कालखंडात मराठी लघुकथा समृद्ध करणारी नियतकालिके कोणती ?
- (7) कोणत्याही दोन दलित कथाकारांची नावे लिहा.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [5]

- (1) आत्मचरित्र म्हणजे काय ?
- (2) आत्मचरित्र लेखनात प्रामुख्याने कोणते दोष आढळतात ?
- (3) चरित्रलेखनात प्रामुख्याने कोणत्या गोष्टी महत्त्वाच्या मानल्या जातात ?
- (4) कोणत्याही दोन दलित आत्मकथनांची नावे लिहा.
- (5) दलित साहित्यातील पहिले आत्मकथन कोणते ?
- (6) कोणत्याही दोन चित्रपट कलावंतांच्या आत्मचरित्राची नावे लिहा.
- (7) राजकीय क्षेत्राशी निगडित असणाऱ्या दोन आत्मचरित्रांची नावे लिहा.

3. (अ) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांत लिहा : [5]

- (1) मराठी कथेची वाटचाल थोडक्यात सांगा.
- (2) कथेतील 'वातावरणनिर्मिती' या घटकाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

(ब) खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 50 शब्दांत लिहा : [5]

(1) आत्मचरित्र आणि आत्मकथन यामधील साम्य-भेद स्पष्ट करा.

(2) चरित्र-लेखनाचे स्वरूप थोडक्यात सांगा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा : [15]

(अ) (1) गाडगीळांनी खुटमुट्यांच्या चाळीचे चित्र कसे रेखाटले आहे ?

(2) 'अंगणातील पोपट' या कथेतील मनोविश्लेषण.

(ब) (1) डॉ. नरेंद्र जाधव आपल्या आजीच्या दूरदृष्टीपणाविषयी कोणते अनुभव मांडतात ?

(2) अपूर्वा जाधव यांचे व्यक्तिचित्र रेखाटा.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा : [15]

(अ) (1) 'भूक' या कथेतून दलित जीवनाचा कोणता आशय बाबुराव बागूलांनी मांडला आहे ?

(2) श्रीराम गुंदेकर यांनी 'लगाम' या कथेत ग्रामीण जीवनाचे कोणते वास्तव रेखाटले आहे ?

(ब) (1) 'आमचा बाप आन् आम्ही' या आत्मचरित्रातून दामोदर जाधव यांच्या व्यक्तिमत्त्वाचे कोणते पैलू पाहायला मिळतात ?

(2) "चैतन्याने सळसळणारे व्यक्तिमत्त्व स्वकर्तृत्वावर अफाट यश मिळवू शकते." या विधानाचा प्रत्यय डॉ. नरेंद्र जाधव यांच्या बाबतीत कसा येतो ?

G-2 : व्यावहारीक व उपयोजित मराठी

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) दैनंदिन व्यवहारातील भाषेपेक्षा कार्यालयीन भाषेच्या वेगळेपणाचे दोन विशेष लिहा.
- (2) कार्यालयीन पत्र व्यवहाराचे दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (3) नोकराविषयक अर्जातील दोन प्रमुख बाबी लिहा.
- (4) इतिवृत्त लेखनाचे दोन फायदे लिहा.
- (5) टिप्पणी लेखनाचे दोन उद्देश लिहा.
- (6) माहितीपर टिप्पणी म्हणजे काय ?
- (7) पत्रलेखनाचे दोन विशेष लिहा.
- (8) एड्स संबंधी एक घोषवाक्य तयार करा.
- (9) स्मरणिका लेखनाचे दोन प्रकार लिहा.
- (10) परिपत्रक म्हणजे काय ?
- (11) निविदा लेखनाचे दोन उद्देश लिहा.
- (12) माहितीपत्रकाचे दोन प्रकार लिहा.
- (13) सुवर्ण महोत्सवी वर्ष किती वर्षांनी साजरे केले जाते ?

2. खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) नोकराविषयक अर्जाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) अहवालात्मक इतिवृत्ताचे विशेष लिहा.
- (3) टिप्पणी लेखनाची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- (4) स्मरणिका लेखनाचे स्वरूप लिहा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा :

(अ) पुढील विषयावर इतिवृत्त तयार करा : [10]

‘हागणदारी मुक्त गाव मोहिमेत’ सहभागी होण्यासंदर्भात वाडा गावच्या ग्राम पंचायतीतर्फे ग्रामसभा बोलावण्यात आली होती.

किंवा

ढाकाळे येथे नवीन एस. टी. बस सुरू करण्यासंदर्भात ग्रामस्थांच्या वतीने आगार प्रमुखांना विनंती पत्र लिहा.

(ब) बालकामगाराच्या प्रश्नावर तुम्ही व तुमच्या मित्रांनी लिहिलेल्या लेखांचा संग्रह प्रकाशित करावयाचा आहे. त्यासाठी निविदा लेखन तयार करा. [10]

किंवा

ज्ञान प्रसारक मंडळाचे कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय, औरंगाबाद महाविद्यालयाच्या प्रवेश प्रक्रियेची माहिती देणारे माहिती पत्रक तयार करा.

4. (अ) श्री सदाशिव गणपत मोरे यांचा पुणे जिल्हा परिषदेकडे अंतर जिल्हा बदलीसाठी अर्ज आलेला आहे. यावर मा. शिक्षणाधिकारी यांच्यासाठी टिप्पणी लिहा.
(300 शब्द) [15]

किंवा

निमंत्रण पत्र तयार करा :

विषय—महाविद्यालयाचे वार्षिक स्नेहसंमेलन. (300 शब्द)

- (ब) म. फुले शिक्षण प्रसारक मंडळाच्या वार्षिक अहवालाची रूपरेषा तयार करा.
(300 शब्द) [15]

किंवा

जाहीर निवेदनाचे स्वरूप सांगून महिंद्रा अॅण्ड महिंद्रा कंपनी लि., सातपूर, नाशिक या उद्योग समूहाने आपल्या कामगारांना 50% बोनस जाहीर केला आहे. या संबंधी जाहीर निवेदन तयार करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-203

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर, अभ्यासपत्रिका क्रमांक-1

[मराठी साहित्यातील विविध प्रवाह (नाटक/कादंबरी)]

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके : (1) 'तृतीयरत्न'—म. जोतिराव फुले.

(2) 'हाल्या हाल्या दुधू दे'—बाबाराव मुसळे.

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

1. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दापर्यंत लिहा : [9]

(1) नाटकाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(2) नाटकाचे प्रयोग मूल्य म्हणजे काय ?

(3) नाटक आणि कादंबरी यातील फरक स्पष्ट करा.

(4) एकांकिका या नाट्य प्रकाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(5) नाटकातील स्वगताचे महत्व स्पष्ट करा.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दापर्यंत लिहा : [9]

(1) कादंबरी या वाङ्मय प्रकाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(2) कादंबरीचे घटक कोणते ते लिहा ?

P.T.O.

- (3) ऐतिहासिक कादंबरी म्हणजे काय ते लिहा ?
- (4) कादंबरीतील निवेदनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (5) कादंबरी आणि कथा यामधील फरक स्पष्ट करा.

2. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दापर्यंत लिहा : [6]

- (1) संगीत नाटक आणि गद्य नाटक यातील फरक लिहा.
- (2) राजकीय नाटकांची माहिती लिहा.
- (3) नाटकातील संगीताचे महत्व स्पष्ट करा.
- (4) नाटकातील वातावरणनिर्मितीसाठी कोणकोणत्या गोष्टींचा उपयोग होतो, ते लिहा ?

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दापर्यंत लिहा : [6]

- (1) कादंबरी हा वाङ्मय प्रकार कसा व्यापक आहे, ते स्पष्ट करा.
- (2) स्त्रीवादी कादंबरीकारांची थोडक्यात माहिती लिहा.
- (3) राजकीय कादंबऱ्या आणि त्यांचे लेखक यांची थोडक्यात माहिती लिहा.
- (4) चरित्रात्मक कादंबरीची वैशिष्ट्ये लिहा.

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत लिहा : [10]

- (1) महात्मा फुलेंचा कोणता विचार 'तृतीय रत्न' नाटकातून आलेला आहे ?
- (2) 'तृतीय रत्न' नाटकातील जोगाईच्या पतीचे व्यक्तिचित्रण करा.
- (3) 'तृतीय रत्न' या नाटकाच्या शीर्षकाचा अन्वयार्थ स्पष्ट करा.
- (4) 'तृतीय रत्न' या नाटकाचे भाषाविशेष स्पष्ट करा.

- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दापर्यंत लिहा : [10]
- (1) 'हाल्या हाल्या दुधू दे' या कादंबरीमधील वातावरणाचे विवेचन करा.
 - (2) सोबाचे दुःख कोणते होते, ते लिहा ?
 - (3) शंकर पाटलाचे व्यक्तिचित्रण करा.
 - (4) 'हाल्या हाल्या दुधू दे' या कादंबरीतून विविध नात्यांचे दर्शन कसे घडते, ते स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दात लिहा : [15]
- (अ) (1) 'तृतीय रत्न' या नाटकातील जोगाईच्या व्यक्तिमत्त्वाचे विशेष स्पष्ट करा.
- (2) पाद्री या व्यक्तिरेखेचे व्यक्तिचित्र स्पष्ट करा.
- (ब) (1) 'हाल्या हाल्या दुधू दे' या कादंबरीतून लेखकाने गरीब शेतकऱ्याचे कसे चित्रण केलेले आहे ते लिहा ?
- (2) आनसा आणि न्यानबा यांच्या संसारचित्राचे दर्शन 'हाल्या हाल्या दुधू दे' या कादंबरीतून कसे घडविलेले आहे, ते स्पष्ट करा ?
5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा : [15]
- (अ) (1) 'तृतीय रत्न' या नाटकाचा थोडक्यात आशय लिहा.
- (2) 'तृतीय रत्न' या नाटकातील विदुषकाचे महत्व कोणते ते स्पष्ट करा ?
- (ब) (1) 'ग्रामीण शोकात्मिका म्हणून' 'हाल्या हाल्या दुधू दे' या कादंबरीचे परीक्षण करा.
- (2) 'हाल्या हाल्या दुधू दे' या कादंबरीचे भाषाविशेष स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-204

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर प्रश्नपत्रिका क्रमांक-2

(मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास : प्रारंभ ते 1818) (स्थूल)

(2008 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

1. पुढीलपैकी दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (प्रत्येक गटातील कोणतेही पाच) : [20]

(अ) (1) मराठी भाषा व साहित्याचा उगम शोधण्याचे महत्वाचे साधन कोणते ?

(2) मुकुंदराजांच्या ग्रंथाची नावे लिहा.

(3) धवळे म्हणजे काय ? ते कोणी लिहिले ?

(4) ज्ञानदेवांच्या ग्रंथाची नावे लिहा.

(5) 'ऊस डोंगा परी रस नव्हे डोंगा' हा अभंग कोणी लिहिला ?

(6) भारुडे ही काव्यरचना कोणत्या संतामुळे प्रसिद्धीस आली ?

(7) फादर क्रुआ यांनी कोणता ग्रंथ लिहिला ?

(ब) (1) संत तुकारामांचे पूर्ण नाव लिहा.

(2) करुणाष्टके कोणी लिहिली ?

P.T.O.

- (3) मुक्तेश्वरांच्या ग्रंथांची नावे लिहा.
- (4) मराठीतील पहिली बखर कोणती ?
- (5) 'यथार्थदीपिका' हा ग्रंथ कोणी लिहिला ?
- (6) 'सुंदरा मनामध्ये भरली' ही लावणी कोणी लिहिली ?
- (7) 'भाऊसाहेबांची बखर' कोणी लिहिली ?

2. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर **50** शब्दांत लिहा : [10]

- (अ) (1) 'धवळे' या काव्यरचनेचा परिचय लिहा.
- (2) 'विवेक सिंधु' या ग्रंथाचा आशय स्पष्ट करा.
- (ब) (1) 'दमयंतीस्वयंवर' या आख्यानकाव्याची माहिती लिहा.
- (2) परशारामाच्या लावण्यांचे विशेष लिहा.

3. पुढीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर **150** शब्दांत लिहा : [20]

- (अ) (1) नामदेवांच्या काव्यनिर्मिती मागील प्रेरणा स्पष्ट करून त्यांच्या 'ज्ञानेश्वर चरित्र' या ग्रंथाची माहिती लिहा.
- (2) एकनाथांच्या 'भारूड' रचनेचे गुणविशेष लिहा.
- (ब) (1) रघुनाथ पंडित या पंडितकविच्या वाङ्मयीन कर्तृत्वाचा आढावा घ्या.
- (2) पेशवेकालीन बखरींचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. पुढीलपैकी **एक** प्रश्नाचे उत्तर **300** शब्दांत लिहा : [15]

(1) महानुभावीय गद्य चरित्रपर वाङ्मयाचा परिचय देऊन त्याची गुणवैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

(2) ज्ञानेश्वरांच्या साहित्यसंपदेचे आशयसौंदर्य व गुणवैशिष्ट्ये विशद करा.

5. पुढीलपैकी **एक** प्रश्नाचे उत्तर **300** शब्दांत लिहा : [15]

(1) संत मेळ्यातील संताच्या अभंगवाणीचे स्वरूप स्पष्ट करा.

(2) बखरीची व्याख्या सांगून कोणत्याही **दोन** बखरींची माहिती लिहा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-213

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

URDU

General Paper II

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

[۱۲] ۱۔ بانگِ درا کی روشنی میں اقبال کی نظموں کی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا

اقبال کی شاعری کا فنی جائزہ پیش کیجئے۔

[۱۲] ۲۔ سلیمان خطیب کے انداز بیان پر روشنی ڈالئے۔

یا

”ہنساتے ہنساتے رلا دینا یہ خطیب کے کلام کی خوبی ہے۔“ واضح کیجئے۔

[۱۴] ۳۔ اردو نظم میں جدت پسندی پر تبصرہ کیجئے۔

یا

اردو ادب میں طنز و مزاح کی روایت پر روشنی ڈالئے۔

P.T.O.

۴۔ (الف) ذیل میں سے کسی ایک نظم کا فنی جائزہ پیش کیجئے : [۶]

(۱) فاطمہ بنتِ عبداللہ

(۲) خضرِ راہ

(۳) بلادِ اسلامیہ

[۶] (ب) کسی ایک نظم کا تنقیدی جائزہ پیش کیجئے :

(۱) ساس بہو

(۲) شاعر کی عزت

(۳) روٹی

۵۔ (الف) ذیل میں سے کسی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے : [۱۵]

(۱) دشت تو دشت ہیں، دریا بھی نہ چھوڑا ہم نے !

بحرِ ظلمات میں دوڑا دیئے گھوڑے ہم نے !

(۲) یوں تو سید بھی ہو، مرزا بھی ہو، افغان بھی ہو

تم سبھی کچھ ہو، بتاؤ تو مسلمان بھی ہو

(۳) وہ زمیں ہے تو، مگر اے خواب گاہِ مصطفیٰ !

دید ہے کعبے کو تیری حج اکبر سے سوا

(۴) آشنا اپنی حقیقت سے ہواے دہقاں ذرا

دانہ تو، کھیتی بھی تو، باراں بھی تو، حاصل بھی تو

(۵) یہ سعادت حورِ صحرائی تری قسمت میں تھی

غازیانِ دیں کی سقائی تری قسمت میں تھی

(۶) مگر یہ رازِ آخر کھل گیا سارے زمانے پر

حمیت نام ہے جس کا گئی تیمور کے گھر سے

(۷) زندگی کا راز کیا ہے؟ سلطنت کیا چیز ہے

اور یہ سرمایہ و محنت میں ہے کیسا خرّوش

[۱۵]

(ب) درج مذیل میں سے کسی پانچ اشعار کی تشریح کیجئے :

(۱) یاد بولے تو دل میں چھپانے کی بات

چپ ذرا سوچ کو مسکرانے کی بات

(۲) ہندوستان کا لال ہے ہندوستان سے دور

یہ موت کیسی موت ہے سارے جہاں سے دور

(۳) کیوں اُجڑتا ہے باغِ مفلس کا

کس نے دیکھا ہے داغِ مفلسی کا

(۴) لال جوڑا تو دے نہیں سکتے

لال چادر میں کیوں نہ کفنا دیں

(۵) ایسے ولیوں کے دن بھی پھرتے ہیں

سر سے شاہوں کے تاج گرتے ہیں

(۶) آنچ گھر میں لگا کو بیٹھی ماں

گھر کا کُپا ڈبا کو بیٹھی ماں

(۷) سارے لوگاں ہیں سب کتاباں میں

ماں کا سایہ نہیں زمانے میں

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

[4001]-214

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

URDU

Special Paper I

[History of Urdu Literature (1901 to 2000)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt All questions.

(ii) Figures to the left indicate full marks.

[۱۶] ۱۔ اردو ادب میں غزل کے عہد بہ عہد ارتقاء پر اجمالی جائزہ لیجئے۔

یا
اردو نظم میں ترقی پسند تحریک کے اثرات کو واضح کیجئے۔

[۱۶] ۲۔ علامہ شبلی کے حالات زندگی اور تصانیف پر روشنی ڈالئے۔

یا
مولوی عبدالحق کے علمی و ادبی کارناموں پر نقد و تبصرہ کیجئے۔

[۱۶] ۳۔ کلام اصغر گونڈوی کی نمایاں خصوصیات لکھئے۔

یا
ہم عصر شعراء میں اصغر گونڈوی کا ادبی مقام متعین کیجئے۔

P.T.O.

[۱۶]

۴۔ ساحر لدھیانوی کی نظم گوئی پر بحث کیجئے۔

یا

کلام مجروح کی خصوصیات کیجئے۔

[۱۶]

۵۔ درج ذیل میں سے کسی دو پر اپنے خیالات کا اظہار کیجئے :

(۱) اردو نظم کے اقسام

(۲) المامون

(۳) سوانح نگاری کے فنی لوازم

(۴) گاتا جائے بنجارہ

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-215

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

URDU

Special Paper II

(Prose and Poetry Text)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

(۱) سب رس (ملاوجہی)

(۲) دیوانِ غالب (ردیف الف)

نوٹ : تمام سوالات لازمی ہیں۔

[۱۶] ۱۔ ملاوجہی کی سب رس ایک قدیم ترین تصنیف ہے؟ مدلل بحث کیجئے۔

یا

سب رس کے نثری اسلوب کی خصوصیات بیان کیجئے۔

[۱۵] ۲۔ انشائیہ کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کی بنیادی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا

صنّفِ داستاں کی تعریف کرتے ہوئے اردو کے اہم داستانوں کا سرسری جائزہ لیجئے۔

[۱۵] ۳۔ کلامِ غالب کی خصوصیات بیان کیجئے۔

یا

حیاتِ غالب کا جائزہ لیتے ہوئے ان کے عہد پر روشنی ڈالئے۔

P.T.O.

[۱۶]

۴۔ درج ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے :

(۱) داستانوں میں مافوق الفطرت عناصر

(۲) سب رس کی ادبی اہمیت

(۳) غالب کی شاعری میں معنویت

(۴) غالب کا ہے اندازِ بیان اور

[۱۸]

۵۔ درج ذیل میں سے کسی چھ اشعار کی تشریح بحوالہء متن کیجئے :

(۱) ہم کہاں کے دانا تھے کس ہنر میں یکتا تھے

بے سبب ہوا غالب دشمن آسماں اپنا

(۲) دہر میں نقش وفا وجہ تسلی نہ ہوا

ہے یہ وہ لفظ جو شرمندہ معنی نہ ہوا

(۳) بوئے گل نالہء دل دود چراغ محفل

جو تری بزم سے نکلا سو پریشاں نکلا

(۴) یہ سائلِ تصوف یہ ترا بیانِ غالب

تجھے ہم ولی سمجھتے جو نہ بادۂ خوار ہونا

(۵) شیشے بغیر مر نہ سکا کوہکن اسد

سرگشتہ خمارِ رسوم و قیود تھا

(۶) دیر میں نقشِ وفا وجھہ تسلی نہ ہوا

ہے یہ وہ لفظ جو شرمندہ معنی نہ ہوا

(۷) پکڑے جاتے ہیں فرشتوں کے لکھے پرناحق

آدمی کوئی ہمارا دمِ تحریر بھی تھا

(۸) یہ نہ تھی ہماری قسمت کہ وصال یار ہوتا

اگر اور جیتے رہتے یہی انتظار ہوتا

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-218

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

हिंदी सामान्य—2

HINDI [G-2]

(कहानी, छायावादोत्तर काव्य एवं लेखन)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्य-पुस्तकें :— (i) कथा विहार—संपा. डॉ. सुरेश कुमार जैन

डॉ. वीणा मनचंदा।

(ii) काव्य-कुसुमावली—संपा. डॉ. सुरेश कुमार जैन

डॉ. ऋचा शर्मा

(छायावादोत्तर काव्य)

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए : [16]

(i) 'बड़े घर की बेटी' कहानी की नायिका का चरित्र-चित्रण कीजिए।

(ii) 'परदा' कहानी का आशय स्पष्ट कीजिए।

2. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए : [16]

(i) 'हमें न बाँधो प्राचीरों में' कविता का आशय स्पष्ट कीजिए।

(ii) 'प्रेत का बयान' कविता में चित्रित समस्या पर प्रकाश डालिए।

P.T.O.

3. निम्नलिखित में से किन्हीं दो अवतरणों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [16]

(i) “तभी मेरे मन में यह बात आयी थी
कि ठीक है, यह अच्छी है,
उदास है, पर सच्ची है :
इसी की साँवली छाँव में कुछ देर रहूँगा
इसी की साँस की लहर पर बहूँगा।”

(ii) “किन्तु.....
भूख या क्षुधा नाम हो जिसका
ऐसी किसी व्याधि का पता नहीं हमको
सावधान महाराज,
नाम नहीं, लीजिएगा
हमारे समक्ष फिर कभी भूख का !!”

(iii) “मैं बिल्कुल अन्तिम और दिखाता हूँ—
या भीतर जा कर पूछ आइए, आप।
है गीत बेचना वैसे बिल्कुल पाप;
क्या करूँ मगर लाचार हारकर
गीत बेचता हूँ।”

(iv) “हम पंछी उन्मुक्त गगन के
पिंजरबद्ध न रह पायेंगे
कनक-तीलियों से टकराकर
पुलकित पंख टूट जायेंगे।”

4. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [8]

(i) 'पातकनाशनम्' कहानी का हीरा।

(ii) 'स्पर्श' कहानी के शीर्षक की सार्थकता।

(iii) 'ठेस' कहानी की विशेषताएँ।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [8]

(i) 'सन्नाटा' कविता का आशय लिखिए।

(ii) 'जय हो' कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए।

(iii) 'मुझे आज हँसना चाहिए' कविता का व्यंग्य।

5. निम्नलिखित में से विज्ञापन अथवा व्यावसायिक पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए :

(अ) नये मोबाइल कंपनी के हैंडसेट का आकर्षक एवं लुभावना विज्ञापन तैयार कीजिए। [8]

अथवा

एवन सायकल कंपनी, सातारा, मा. व्यवस्थापक, हीरो सायकल कंपनी, मुंबई-14 के नाम एजेंसी मांगने हेतु व्यावसायिक पत्र लिखती है।

(आ) निम्नलिखित वाक्यों में से किन्हीं चार वाक्यों को सकारण शुद्ध करके फिर से लिखिए : [8]

(i) वरद ने एक पुस्तक खरीदा।

(ii) अजय गाने की कसरत कर रहा है।

(iii) शाम ने राजा को पचास रुपए की नोट दी।

(iv) मंत्री जी का हस्ताक्षर सुन्दर है।

(v) बगीचा में शीतल वायू बह रहा है।

(vi) कल नदी में बाढ़ आया था।

प्रयोजनमूलक हिंदी—G-2 (वैकल्पिक)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं आठ के संक्षिप्त उत्तर लिखिए : [16]

- (1) प्रयोजनमूलक हिंदी की संकल्पना बताइए।
- (2) वाणिज्य की एवं व्यापार की हिंदी की जानकारी दीजिए।
- (3) बैंकिंग पत्राचार के दो प्रकार बताइए।
- (4) जनसंचार माध्यम के कार्य लिखिए।
- (5) रिपोर्ताज किसे कहते हैं ?
- (6) संवाददाता की दो योग्यताएँ बताइए।
- (7) विज्ञापन का महत्व बताइए।
- (8) शब्द-युग्म किसे कहते हैं ?
- (9) देवनागरी कम्प्यूटर का परिचय दीजिए।
- (10) माध्यम के आधार पर दो विज्ञापनों के दो प्रकार बताइए।

2. (अ) निम्नलिखित शब्द-युग्मों में से किन्हीं चार के अर्थ बताकर वाक्य में प्रयोग कीजिए : [8]

(1) अभय-उभय

(2) अलि-अली

(3) किला-कीला

(4) पानी-पाणि

(5) राज-राज

(6) दिन-दीन।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक घटना/प्रसंग की संवादात्मक अभिव्यक्ति लिखिए : [8]

(1) किसी दुर्घटना का आँखों देखा हाल।

(2) अपने मित्र से यात्रा वर्णन संबंधी बातचीत।

3. (अ) निम्नलिखित में से किसी एक पर आकाशवाणी के लिए विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [8]

(1) खाद्य तेल कंपनी का विज्ञापन।

(2) बाज़ार में आया नया स्कूल बैग।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक पर दूरदर्शन के लिए विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [8]

(1) बालोपयोगी वस्तुओं की प्रदर्शनी।

(2) बालों का साबुण।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं चार लघूत्तरीय प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (1) प्रयोजनमूलक हिंदी की प्रयुक्तियाँ एवं शैलियाँ बताइए।
- (2) बैंकिंग पत्राचार का महत्व बताइए।
- (3) व्यावसायिक पत्राचार के प्रकार स्पष्ट कीजिए।
- (4) साक्षात्कार/भेंटवार्ता का स्वरूप विशद कीजिए।
- (5) इंटरनेट का महत्व बताइए।

5. टिप्पणियाँ लिखिए (5 में से 4) : [16]

- (1) कार्यालयीन हिंदी
- (2) संचार माध्यम के क्षेत्र में हिंदी
- (3) विज्ञापन और हिंदी
- (4) संवाददाता की कार्यपद्धति
- (5) विज्ञापन के फायदे।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[4001]-219

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

हिंदी विशेष—I

काव्यशास्त्र (Hindi Special-I)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) काव्य की कोई एक संस्कृत परिभाषा लिखिए।
- (2) काव्य के कारण बताइए।
- (3) 'अभिधा' शब्द-शक्ति किसे कहते हैं ?
- (4) नाटक की परिभाषा लिखिए।
- (5) रस के अंग लिखिए।
- (6) मुक्तक काव्य के भेद लिखिए।
- (7) 'वीर' रस का स्थायी भाव क्या है ?
- (8) आलोचना की परिभाषा लिखिए।
- (9) रस की परिभाषा दीजिए।
- (10) काव्य के कोई चार प्रयोजन लिखिए।
- (11) निबंध के गुण लिखिए।
- (12) 'साहित्य' शब्द का अर्थ क्या है ?
- (13) गीतिकाव्य की दो विशेषताएँ लिखिए।

P.T.O.

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो छंदों के लक्षण बताकर सोदाहरण स्पष्ट कीजिए : [10]

- (1) दोहा
- (2) हरिगीतिका
- (3) शिखरिणी
- (4) मंदाक्रांता।

3. निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [20]

- (1) आचार्य भामह द्वारा प्रतिपादित काव्य की परिभाषा स्पष्ट कीजिए।
- (2) प्रतिभा का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।
- (3) बुद्धि तत्व का परिचय दीजिए।
- (4) महाकाव्य का स्वरूप समझाइए।
- (5) आलोचक के दो गुण विस्तार से लिखिए।
- (6) रस सूत्र बताकर स्थायीभाव को स्पष्ट कीजिए।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [30]

- (1) संस्कृत तथा हिंदी के विद्वानों द्वारा की गई काव्य की प्रमुख परिभाषाओं को स्पष्ट कीजिए।
- (2) काव्य के हेतु लिखिए।
- (3) एकांकी की परिभाषा देकर एकांकी और नाटक की तुलना कीजिए।
- (4) काव्य के तत्वों पर प्रकाश डालिए।
- (5) कहानी के प्रमुख तत्वों का विवेचन कीजिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-220

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

HINDI (हिंदी)

Special Paper II

(नाटक, उपन्यास और मध्ययुगीन हिंदी काव्य)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्य-पुस्तकें :— (i) बकरी—सर्वेश्वरदयाल सक्सेना।

(ii) दौड़—ममता कालिया।

(iii) काव्य-कुंज—मध्ययुगीन काव्य

डॉ. जे. आर. बोरसे, डॉ. ऋचा शर्मा।

सूचनाएँ :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तारपूर्वक लिखिए : [16]

(1) 'आज की युवा पीढ़ी कैरियर के लिए पारिवारिक संबंधों को भूलती जा रही है।'—'दौड़' उपन्यास के आधार पर स्पष्ट कीजिए।

(2) 'दौड़' उपन्यास के प्रमुख पात्र पवन का चरित्र-चित्रण कीजिए।

2. निम्नलिखित प्रश्न का उत्तर विस्तारपूर्वक लिखिए : [16]

मीरा की विरह-भावना पर प्रकाश डालिए।

P.T.O.

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (i) कबीर की भाषा।
- (ii) 'पद्मावत' का सौंदर्य-वर्णन।
- (iii) बिहारी की काव्यकला।
- (iv) सूरदास का श्रीकृष्ण बाललीला वर्णन।

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [8]

(1) “मौसी लोग के यहाँ टाइम की पाबंदी बहुत थी। हफ्ते में दो-एक दिन भूखा रहना पड़ता था। कई बार हम लोग टूर पर रहते हैं। तब भी पूरे पैसे देने पड़ते थे मौसी को।”

(2) “तुम इस पानी की एक बूँद अगर मायक्रोस्कोप के नीचे देख लो तो कभी न पियो।”

(आ) निम्नलिखित अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [8]

“मतबारौ बादर आयै।

हरि को सने सो कबहूँ न लायै।

दादुर मोर पपीहा बोलै, कोयल सबद सुणायै।

कारी अँधियारी बिजली चमके, बिरहणि अति डरपायै।

गाजै बाजै पवन मधुरिया, मेहा अति झाड़ लायै।

इक कारी बिरहा अति नारी, मीराँ मन हरि भायै॥”

अथवा

“तन्त्री-नाद-कवित्त-रस सरस राग रति रंग।

अनबूड़े बूड़े तरे, जो बूड़े सब अंग॥”

4. निम्नलिखित प्रश्न का उत्तर विस्तारपूर्वक लिखिए : [16]
“दुर्जनसिंह आज के भ्रष्ट नेता का प्रतिनिधित्व करता है।” ‘बकरी’ नाटक के आधार पर स्पष्ट कीजिए।

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (i) ‘बकरी’ नाटक में धार्मिक अंधविश्वास।
- (ii) कर्मवीर का चरित्र-चित्रण।
- (iii) ‘बकरी’ नाटक का ग्रामीण जीवन।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

- (i) ‘स्टैला’ का चरित्र-चित्रण।
- (ii) ‘दौड़’ उपन्यास में चित्रित परिवेश।
- (iii) ‘दौड़’ उपन्यास का उद्देश्य।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-221

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PERSIAN

General Paper II

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) *All* questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain, Hafiz Shirazi is a well known and famous poet of Persian Poetry. [14]

OR

Draw a life sketch of Maulana Room.

2. (A) Give an account of life and literary works of Ameer Khusrau. [15]

OR

Write about life, personality and literary works of Maulana Abdul Rehman Jaami.

- (B) Give an account of life and literary works of “Saadi Shirazi”. [15]

OR

Give an account of ‘Wa-iz Husain’ Kashfee.

P.T.O.

3. Reproduce in your own words in Persian any *two* of the following : [12]

- (۱) عشق
(۲) تصوف
(۳) عیش و طربِ حیات
(۴) شیراز

4. (A) Explain in Persian or translate into English, Urdu *or* Marathi any *three* of the following : [12]

- (۱) یکی از وزرائے ناصح گفت ”ای خداوند! مصلحت آنست که چنین کساں را وجہ کفاف بہ تفاریق مجریٰ دارند تا در نفقہ اسراف نہ کنند و آنچه فرمودی از زجر و منع اگر تربیت است طائفہ برنجبل حمل کنند و دیگر مناسب ارباب ہمت نیست یکی را بہ لطف امیدوار کردن و باز بہ نومیدی خستہ گردانیدن۔
- (۲) یکی از ملوکِ عجم را حکایت کنند کہ دست تطاول بہ مال رعیت درازہ کردہ بود و جو رو اذیت آغاز نہادہ تا بہ حدی کہ خلق از مکایدِ ظلمش بہ جہاں رفتند و از کربت جو رش راہِ غربت گرفتند۔ چوں رعیت کم شد ارتفاع و رایت نقصان پذیرفت و خزینہ تہی ماند۔ دشمنان از طرف زور آوردند۔
- (۳) سلیمان ہمت بر آں گماشت کہ بیت المقدس را در زمینِ شام بنا کند، تا وسیلہ تسہیل عبادت و تقرب بسوی خدا باشد۔ پس در ایں راہ نشاط و کوششی فراواں کرد، تا

آں بنائی بلند پایہ و مجلل را پیاں برد، و چون از کار معبد پرداخت، دلش آرام
 شدد خاطر بساود، و پس از آں باگروهی انبوه بقصد حج غریبت کرد، و مدتی
 در سرزمین حرم اقامت گزید، و پس از آں آهنگ ”یمن“ کرد و بسر زمین
 ”ضعا“ درآمد و در آنجا بجستجوی آب پرداخت۔

(۴) دانست کہ راست می گوید رنگ او برافروخت و چشمان او سرخ شد۔ زمانی سردر
 پیش انداخت۔ بعد از اں گفت زود باشی کہ بہ پدر سی داد خون خود از تو خواهد
 من زینہاری کہ ترا داده ام باطل نہ کنیم بر خیز و بیرون رو کہ بر نفس خود ایمن
 نیستم۔ مبادا کہ گزندی بہ تو رسانم۔

(۵) خسرو ازین خبر اندیشہ مند شد و گفت، اگر او عنان عزیمت از روی مخالفت طرفی
 از اطراف مملکت بگرداند بسیاری از اعیان لشکر و سران سپاہ با او راہ موافقت
 پیش گیرند و بیکن کہ از آوازہ باغی شدن او قصوری در ارکان ملک پدید آید و از
 دبدبہء طاغی گشتن او فتوری بقواعد

(B) Explain in Persian or translate into English, Urdu or Marathi
 any four of the following couplets : [12]

(۱) تو بافتاب مانی بکمال حسن و طلعت

کہ نظر نمی تواند کہ بہ بیندت کماہی

(۲) اے ترک شوخ این ہمہ ناز و عتاب چیست

بادل شکستگان ستم بے حساب چیست

- (۳) بادبوی گل سحرخوش می وزد نیز ای ندیم
بسکه خواهد رفت بر بالای خاک مانسیم
- (۴) نشه از حال بگیرند گزشتند ز قال
تکتهء فلسفهء دردِ تہ جام است اینجا
- (۵) من تو شدم، تو من شدی، من تن شدم تو جاں شدی
تا کس نہ گوید بعد ازین، من دیگرم تو دیگری
- (۶) بستہء حلقہء زلف تو نہ تنہا دل ماست
ہر کجا مرغ دلے بستہء دام ست اینجا

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-224

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

SANSKRIT (G-II)

(Raghuvamsha Canto V and VI,

Bhagavadgita Chapter III to VI)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(i) सर्व प्रश्न अनिवार्य.

(ii) उजवीकडील अंक संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (A) Translate into English *or* Marathi any *two* of the following passages : [8]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन पद्य उताऱ्यांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

(i) तमध्वरे विश्वजिति क्षितीशं निःशेषविश्राणित कोषजातम्।

उपात्तविद्यो गुरुदक्षिणार्थी कौत्सः प्रपेदे वरतन्तुशिष्यः॥

(ii) अप्यग्रणीर्मन्त्रकृतामृतीणां कुशाग्रबुद्धे कुशली गुरुस्ते।

यतस्त्वया ज्ञानमशेषमाप्तं लोकेन चैतन्यमिवोष्णरश्मेः॥

(iii) अकार्यचिन्तासमकालमेव प्रादुर्भवंश्चापधरः पुरस्तात्।

अन्तःशरीरेष्वपि यः प्रजानां प्रत्यादिदेशाविनयं विनेता॥

(B) Explain with reference to the context any *two* of the following : [8]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

- (i) नासौ न काम्यौ न च वेद सम्यग्द्रष्टुं न सा भिन्नरुचिर्हि लोकः।
- (ii) आपाद्यते न व्ययमन्तरायैः कच्चिन्महर्षेस्त्रिविधिं तपस्तत्।
- (iii) पर्यायपीतस्य सुरैर्हिमांशोः कलाक्षयः श्लाघ्यतरो हि वृद्धेः।

2. Write an essay type answer to any *one* of the following : [16]

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

- (i) Critically appreciate the fifth canto of रघुवंश.
रघुवंशाच्या पाचव्या सर्गाचे विवेचक रसग्रहण करा.
- (ii) Give a detailed account of similes depicted in the sixth canto of रघुवंश.
सहाव्या सर्गामध्ये वर्णिलेल्या उपमांचे सविस्तर वर्णन करा.

3. Explain into English *or* Marathi any *two* verses of the following : [16]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन श्लोकांचे इंग्रजी किंवा मराठीत स्पष्टीकरण करा :

- (i) कर्मेन्द्रियाणि संयम्य य आस्ते मनसा स्मरन्।
इन्द्रियार्थान्विमूढात्मा मिथ्याचारः स उच्यते ॥
- (ii) यत्रोपरमते चित्तं निरुद्धं योगसेवया।
यत्र चैवात्मनात्मानं पश्यन्नात्मनि तुव्यति ॥
- (iii) नादले कस्यचित्पापं न चैव सुकृतं विभुः।
अज्ञानेनावृतं ज्ञानं तेन मुह्यन्ति जन्तवः ॥

4. Write an essay type answer to any *one* of the following : [16]

कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(i) Summarise the sixth chapter of Bhagavadgita.

गीतेच्या सहाव्या अध्यायाचा सारांश लिहा.

(ii) Discuss the concept of 'कर्मयोग' with the help of third chapter of भगवद्गीता.

भगवद्गीतेच्या तिसऱ्या अध्यायाच्या आधारे 'कर्मयोग' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

5. Write a short note on any *one* from sections A and B each :

'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी एकावर संक्षिप्त टीपा लिहा :

Section A

(विभाग 'अ')

(i) Character sketch of Aja.

अजराजाचे व्यक्तिचित्रण।

(ii) Description of nature in the fifth canto of Raghuvamsha.

रघुवंशाच्या पाचव्या सर्गातील निसर्गवर्णन।

[8]

Section B

(विभाग 'ब')

(i) Yogabhrastah.

योगभ्रष्टः।

(ii) Loksamgraharth Karma.

लोकसंग्रहार्थ कर्म।

[8]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-225

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

SANSKRIT (S-I)

काव्यशास्त्रविमर्श, वृत्तविचार व कौटिलीय अर्थशास्त्र (अधिकरण 1, 6)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

1. (A) Explain into English *or* Marathi any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत स्पष्टीकरण करा :

(i) नियतिकृतनियमरहितां हलादैकमयीमनन्यपरतन्त्राम्।

(ii) 'शक्तिः' कवित्वबीजरूपः संस्कारविशेषः, यां विना काव्यं न प्रसरेत्।

(iii) इति त्रयः समुदिताः, न तु व्यस्ताः।

(B) Explain with Sanskrit definition and Sanskrit illustration any *two* of the following figures of speech : [8]

संस्कृतमधील लक्षण आणि उदाहरण सांगून पुढीलपैकी कोणत्याही दोन अलंकारांचे स्पष्टीकरण करा :

(i) उपमा

(ii) उपमेयोपमा

(iii) ससन्देह

(iv) अप्रस्तुतप्रशंसा।

P.T.O.

2. How has Mammata differentiated the world of creator from the creation of poet ? [16]

कविची सृष्टी व ब्रह्मदेवाची सृष्टी कशी भिन्न आहे ते मम्मटाने कसे स्पष्ट केले आहे ?

Or

(किंवा)

Discuss the definition of Kavya according to Mammata.

मम्मटाने सांगितलेल्या काव्यलक्षणाची चर्चा करा.

3. (A) Explain with reference to the context any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- (i) स्वधर्मो ब्राह्मणस्याध्ययनमध्यापनं यजनं याजनं दानं प्रतिग्रहश्च ।
(ii) आन्वीक्षिकी त्रयी वार्ता दण्डनीतिश्चेति विद्याः।
(iii) तीक्ष्णदण्डो हि भूतानामुद्वेजनीयो भवति ।

- (B) Explain with Sanskrit definition and Sanskrit illustration any *two* of the following metres : [8]

संस्कृतमधील लक्षण आणि उदाहरण सांगून पुढीलपैकी कोणतीही दोन वृत्ते स्पष्ट करा :

- (i) आर्या
(ii) उपेन्द्रवज्रा
(iii) भुजङ्गप्रयात
(iv) शालिनी ।

4. Explain the topics discussed by Kautilya any *one* of the following : [16]

कौटिल्याने चर्चिलेल्या कोणत्याही एका विषयावर चर्चा करा :

(i) विद्यासमुद्देशः—तत्र आन्वीक्षिकीस्थापना

(ii) स्वविषये कृत्याकृत्यपक्षरक्षणम्।

5. Write a critical paragraph each on any *one* from A and B :

पुढीलपैकी 'अ' आणि 'ब' विभागातून कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

Section A

('अ' विभाग)

(i) The seven parts of state.

राज्याची सात अंगे।

(ii) Various उपधा for Amatyas.

विविध उपधा—अमात्यांसाठी कसोट्या.

[8]

Section B

('ब' विभाग)

(i) काव्यहेतू।

(ii) अभिधा।

[8]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-226

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

SANSKRIT (S-II)

(वेदसौरभ)

(Vedasaaurabha)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

(i) **सर्व** प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) उजवीकडील अंक संपूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (A) Translate into English or Marathi any two of the following

Mantras with necessary notes : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन मंत्रांचे आवश्यक टीपेसह इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद लिहा :

(1) वेद मासो धृतव्रतो द्वादश प्रजावतः ।

वेदा य उपजायते ॥

(2) अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास ।

कनिक्रद द्द्वृषभो जीरदानू रेतो दधात्योषधिषु गर्भम् ॥

(3) पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् ।

उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति ॥

P.T.O.

(B) Write an essay type answer to any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(1) Describe critically the deity 'Indra' in the Rigveda.

ऋग्वेदातील इन्द्र या देवतेचे चिकित्सक वर्णन करा.

(2) Critically describe the 'Uṣas-Sūkta' you have studied.

तुम्ही अभ्यासलेल्या उषस् सूक्ताचे विवेचक वर्णन करा.

2. (A) Translate into English *or* Marathi any *two* of the following

Mantras with necessary notes : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन मन्त्रांचे आवश्यक टीपेसह इंग्रजी किंवा मराठीत अनुवाद लिहा :

(1) इहैवाभि वि तनूभे आर्त्नी इव ज्याया।

वाचस्पतिर्नि यच्छतु मय्येवास्तु मयि श्रुतम्॥

(2) धरुष्यसि शाले वृहच्छन्दाः पूतिधान्या।

आ त्वा वत्सो गमेदा कुमार आ धेनवः सायमास्पन्दमानाः॥

(3) यत् ते अपोदकं विषं तत् त एतास्वग्रभम्।

गृह्णामि ते मध्यममुत्तमं रसमुतावमं भियसा नेशदादु ते॥

(B) Write an essay type answer to any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(1) Discuss the various subjects dealt in the Atharvaveda.

अथर्ववेदातील विविध विषयांची सविस्तर चर्चा करा.

(2) Explain different names of the Atharvaveda.

अथर्ववेदाची अन्यान्य नावे स्पष्ट करा.

3. (A) Explain with reference to the context any *one* of the following : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा :

(1) ते सोमं राजानम् अकुर्वन्।

(2) वज्रो वै यूपः।

(B) Write an essay type answer to any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(1) Describe the rite of Vpanayana according to the Shatapathabrahmana.

शतपथब्राह्मणानुसार उपनयनविधीचे वर्णन करा.

(2) Critically examine the Manumatsya story.

मनुमत्स्यकथेचे चिकित्सक परीक्षण करा.

4. (A) Explain with the reference to the context any *one* of the following : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

(1) अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्यायामृतमुश्नते।

(2) न वित्तेन तर्पणीयो मनुष्यः।

(B) Write an essay type answer to any *one* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे सविस्तर उत्तर लिहा :

(1) Describe Aruni's preaching to Shwetaketu.

आरुणिने श्वेतकेतूला दिलेला उपदेश स्पष्ट करा.

(2) Explain the dialogue between Yama and Nachiketa.

'यमनचिकेत' संवाद स्पष्ट करा.

5. (A) Write a critical note on any *one* of the following : [6]

खालीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(1) Important peculiarities of the Vedic Language.

वैदिक भाषेची प्रमुख वैशिष्ट्ये.

(2) Dialogue hymns in the Rigveda.

ऋग्वेदातील संवादसूक्ते.

(B) Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(1) Sarpavishnashana Sukta.

सर्पविषनाशन सूक्त.

(2) Sacrifice of Apamarga.

अपामार्ग होम.

(3) Answer of the Yajñavalkya in the Janak Sabha.

याज्ञवल्क्याचे जनकसभेतील उत्तर।

Total No. of Questions—8]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-227

S.Y. BA. EXAMINATION, 2011

ARDHAMĀGADHĪ [Prakrit] (G-2)

(i) अगडदत्तमुणिअत्तकहा (Vashudev Hindee)

(ii) अभयक्खाणं of अम्बदेव (Ambdev Virachit)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English or Marathi any two from the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

(i) अत्थि इहेव कोसंबीए नयरीए हरिसेणो नाम राया । तस्स य अग्गमहिंसी धारिणी देवी । तस्स य रण्णो अमच्चो सुबुद्धी नाम । तस्स य भज्जा सिंहली नाम । तीसे य पुत्तो आणंदो नाम, सो य अहं आसी । तत्थ य मम असुह कम्मोदएणं कुट्टरोगो जाओ । ततो तेण रोगेणं संतप्पमाणो अप्पाणं च निदंतो आउ अणुपालेमि ।

(ii) इमं च एत्थ जुतं' ति एसा सामदता सव्वालंकार विभूसिया रहतुंडे पसिढिलअहोवत्था ठायउ । एईए रूवावेसियचक्खू हंतव्वो । ततो मे ठविया सामदता रहतुंडस्स पुरतो । ततो सो रूव-जोव्वण विकासविम्हिय हियतो तत्थगयदिट्ठी । ततो से मया विहलं दिट्ठि जाणिरुणं नीलुप्पलसयिगासेण आरामुहणे थणपएसे आहतो । ततो सो तुरगाओ उयरिरुण भणइ— ।

नाहं बाणेण हओ, हओ मि बाणेण मगरकेउस्स ।

जो भंडणे पयत्तो, महिलाण मुहं पलोएमि ।

P.T.O.

(iii) ततो य से तरुणो तं तरुणिं देवउले ठवेऊण अग्गिकारणा गतो । ताव य अम्ह भायणा अग्गिसमुग्गो उग्घाडितो । सा य भणिया – अहं ते भतारं विवाडेऊण तुमं घेच्छामि, जइ य रहस्समेयं करेसि ता तुमं पि नत्थि त्ति । तीए भणियं – अहं चेव णं मारयामि । ततो तेण अम्ह भाउणा लवियं – किह तुमं मारेहिसि ? तीए भणियं – एस अग्गिं घेतूण एहिति, मम य हत्थे असिलट्टि दाहिइ, ततो अहं तस्स अग्गिं जालिंतस्स सीसं छिंदामि त्ति । तओ अम्ह भाउणा अब्भुवगयं ।

2. Explain with reference to the context any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

(i) किं नु एयस्स भवणस्स देवया होज्जं ? उदाहु माणुसि त्ति ?

(ii) गंगाए वालुयं सायरे जल हिमवतो य परिमाणं ।

जाणंति बुद्धिमंता, महिलहिययं न जाणंति ।

(iii) जो य न दुहिए दुहिओ, तस्स न दुक्खं कहेयव्वं ।

3. Attempt any *one* question :

[16]

कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा :

(i) Give the character sketch of अगडदत्त.

अगडदत्ताचे व्यक्तिचित्रण करा.

(ii) Describe the heroic deeds of अगडदत्त on his way to उज्जेणी.

उज्जेणीला जाताना अगडदत्ताने केलेल्या पराक्रमी कृत्यांचे वर्णन करा.

4. Write a critical paragraph on any *one* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(i) Military training of अगडदत्त.

अगडदत्ताचे लष्करी प्रशिक्षण.

(ii) उज्जाणजत्ता.

5. Translate any *two* of the following stanzas into English or Marathi : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोन श्लोकांचे इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा :

(i) 'मञ्ज कुमराण मञ्जे होही को धरधुराधरणधीरो ।

सेसो व महाभोगो चुडामणि रंजिया सिरगो ॥

इय चितिऊण सिंधुरतुरंगमाऽउज्ज रह वराइण्णं ।

पज्जालावइ सयलं चउदिसिं जिण्णसालगिहं ॥

(ii) बहुभन्निऊण मंतीण विणयवयणाणि तक्खणं कुमरो ।

जणमचरणावलोयण समुस्सुओ पभणइ सुणंदं ॥

सुंयणु मह जणयलेहो समुस्सुओ ता अहं गमिस्सामि ।

तुमए पुण ससरीरं पालेयव्वं पयत्तेण ॥

(iii) भो नयरजणा तुम्हाणं नायगो एस चंडपज्जोओ ।

निज्जइ बद्धो अभएण 'तयणु धावइ जणो सयलो ॥

किं एस इमं जंपइ 'पयंपिए भणइ अभयवरमंती ।

मञ्ज कणिट्ठो भाया कम्मवसा वाउलीहूओ ॥

6. Explain with reference to the context any *two* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा :

(i) 'रे रे ! जो जं गिण्हइ दिन्नं तं तस्स सव्वं पि ।

(ii) 'रायगिहनयर परंकुड्डा गोबालयं' त्ति पयं ।

(iii) नियछाय व्व नरेसर परिहरिव्वा पया न तए ।

7. How were the princes tested by the king प्रसेनजित ? [16]

प्रसेनजित राजाने राजकुमारांची परीक्षा कशी घेतली ?

Or

(किंवा)

What do you know about the narrative style of आम्रदेव ?

आम्रदेवाच्या निवेदन शैलीविषयी तुम्हास काय माहिती आहे ?

8. Write critical paragraph on any *one* of the following : [8]

पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर विवेचक परिच्छेद लिहा :

(i) सुभाषितs in the अभयक्खाणं.

'अभयक्खाणं' मधील सुभाषिते.

(ii) The fire-incident in उज्जयिनी.

उज्जयिनीतील आगीचा प्रसंग.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-228

S.Y. BA. EXAMINATION, 2011

PĀLI

Genera Paper II

Pāli Kusumañjalī Chatuttho Bhāgo

पालि कुसुमाञ्जली चतुर्थो भागो

(Lesson Nos. 9-14 & 18-23)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Marathi any *two* from each Section : [16]
प्रत्येक विभागातील कोणत्याही दोहोंचे इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा :

Section A

(विभाग A)

- (A) अथ खो आयस्मा पुण्णो मन्ताणिपुत्तो सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमादाय येन सावत्थि तेन चारिकं पक्कामि । अनुपुब्बेन चारिकं चरमानो येन सावत्थि जेतवनं अनाथपिण्डिकस्स आरामो येन भगवा तेनुपसङ्कमि; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदि । एकमन्तं निसिन्नं खो आयस्मन्तं पुण्णं मन्ताणिपुत्तं भगवा धम्मिया कथाय सन्दस्सेसि समादपेसि समुत्तेजेसि सम्पहंसेसि । अथ खो आयस्मा पुण्णो मन्ताणिपुत्तो भगवता धम्मिया कथाय सन्दस्सितो समादपितो समुत्तेजितो सम्पहंसितो भगवतो भासितं अभिनन्दित्वा अनुमोदित्वा उट्टायासना भगवन्तं अभिवादेत्वा पदक्खिणं कत्वा येन अन्धवनं तेनुपसङ्कमि दिवाविहाराय ।

- (B) “किं नु ताहं, मालुक्यपुत्र, एवं अवचं - ‘एहि त्वं, मालुक्यपुत्र, मयि ब्रह्मचरियं चर, अहं ते व्याकरिस्सामि - ‘सस्सतो लोको’ति वा, ‘असस्सतो लोको’ति वा, ‘अन्तवा लोको’ति वा, ‘अनन्त वा लोको’ति वा, ‘तं जीवं तं सरीर’न्ति वा, ‘अज्जं जीवं अज्जं सरीर’न्ति वा, ‘होति तथागतो परं मरणा’ति वा, ‘न होति तथागतो परं मरणा’ति वा, ‘होति च न च होति तथागतो परं मरणा’ति वा ? “नो हेतं, भन्ते” । “त्वं वा पन मं एवं अवच - अहं, भन्ते, भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि, भगवा मे व्याकरिस्सति - ‘सस्सतो लोको’ति वा, ‘असस्सतो लोको’ति वा, ‘अन्तवा लोको’ति वा, ‘अनन्तवा लोको’ति वा, ‘तं जीवं तं सरीर’न्ति वा, ‘अज्जं जीवं अज्जं सरीर’न्ति वा, ?
- (C) एवं वुत्ते, वासेट्टुभारद्वाजा माणवा भगवन्तं एतदवोचुं - “अभिव्कन्तं, भो गोतम, अभिव्कन्तं, भो गोतम ! सेय्यथापि, भो गोतम, निक्कुज्जितं वा उक्कुज्जेय्य, पटिच्छन्नं वा विवरेय्य, मूळहस्स वा मगं आचिक्खेय्य, अन्धकारे वा तेलपज्जोतं धारेय्य ‘चक्खुमन्तो रूपानि दक्खन्ती’ति । एवमेवं भोता गोतमेन अनेकपरियायेन धम्मो पकासितो । एते मयं भवन्तं गोतमं सरणं गच्छाम, धम्मञ्च भिक्खुसङ्घञ्च । उपासके नो भवं गोतमो धारेतु अज्जतग्गे पाणुपेते सरणं गते”ति ।

Section B

(विभाग B)

- (A) “कण्हखन्धकसुवण्णमण्डितं, सोभते सुवेणीहिलङ्कतं ।
तं जराय खलितं सिरं कतं, सच्चवादिवचनं अनज्जथा ॥
“चित्तकारसुकताव लेखिका, सोभरे सु भमुका पुरे मम ।
ता जराय वलिभिप्पलम्बिता, सच्चवादिवचनं अनज्जथा ॥

- (B) “भस्सरा सुरुचिरा यथा मणी, नेत्तहेसुमभिनीलमायता ।
ते जरायभिहता न सोभरे, सच्चवादिवचनं अनञ्जथा ॥
“सण्हतुङ्गसदिसी च नासिका, सोभते सु अभियोब्बनं पति ।
सा जराय उपकूलिता विय, सच्चवादिवचनं अनञ्जथा ॥
- (C) “तस्स ते नत्थि भीतत्तं, भिय्यो वण्णो पसीदति ।
कस्मा न परिदेवेसि, एवरूपे महब्भये ॥
“नत्थि चेतसिकं दुक्खं, अनेपक्खस्स गामणि ।
अतिक्कन्ता भया सब्भे, खीणसंयोजनस्स वे ॥

2. Explain with reference to the context any *two* from each
Section : [16]

प्रत्येक विभागातील कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासहित स्पष्टीकरण करा :

Section A

(विभाग A)

- (A) किञ्चापि, भो गोतम, ब्राह्मणा नानामग्गे पञ्जपेन्ति, अद्धरिया ब्राह्मणा तित्तिरिया
ब्राह्मणा छन्दोका ब्राह्मणा बव्हारिञ्जा ब्राह्मणा, अथ खो सब्बानि तानि निय्यानिका
निय्यन्ति तक्करस्स ब्रह्मसहब्यताय ।
- (B) ‘सस्सतो लोको’ति वा ‘असस्सतो लोको’ति वा ‘नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा’ति वा - एवाहं भगवति ब्रह्मचरियं चरिस्सामि; नो चे मे भगवा ब्याकरिस्सति
- ‘सस्सतो लोको’ति वा ‘असस्सतो लोको’ति वा ‘नेव होति न न होति तथागतो
परं मरणा’ति वा - एवाहं सिक्खं पच्चक्खाय हीनायावत्तिस्सामी”ति ।
- (C) इदं दुक्खन्ति, मालुक्यपुत्त, मया ब्याकतं; ‘अयं दुक्खसमुदयो’ति - मया ब्याकतं;
‘अयं दुक्खनिरोधो’ति - मया ब्याकतं; ‘अयं दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा’ति -
मया ब्याकतं । कस्मा चेतं, मालुक्यपुत्त, मया ब्याकतं ?

Section B

(विभाग B)

- (A) “मा मे कुञ्जि महावीर, मा मे कुञ्जि महामुनि ।
न हि कोधपरेतस्स, सुद्धि अत्थि कुतो तपो ॥
- (B) “तस्सा आयुक्खयं जत्वा, देविन्दो एतदब्रवि ।
‘ददामि ते दस वरे, वरभद्दे यदिच्छसि’ ॥
- (C) “याचिता सिवयो सब्बे, एकं वरमदंसु मे ।
सावयित्वा कण्णभेरिं, महादानं ददामहं ॥

3. Attempt any *one* from each Section in detail : [32]

प्रत्येक विभागातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या :

Section A

(विभाग A)

- (A) तेविज्जसुत्ताचे विवेचक परीक्षण करा.
Evaluate critically तेविज्जसुत्त.
- (B) चूलमालुङ्कयसुत्ताचे विवेचक परीक्षण करा.
Evaluate critically चूलमालुङ्कयसुत्त.

Section B

(विभाग B)

- (A) अम्बपालीचे जीवन.
Life of अम्बपाली.
- (B) दुक्खनिरोधगामिनी पटिपदा.
Dukkhanirodhagāminī Paṭipadā.

4. Write a detailed note on any *one* from each Section : [16]

प्रत्येक विभागातील कोणत्याही एकावर सविस्तर टीप लिहा :

Section A

(विभाग A)

(A) अब्याकत प्रश्न

(B) कुलूपकभिक्षु ।

Section B

(विभाग B)

(A) वेस्सन्तरचरिया

(B) निग्रोधसामणेर ।

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ARABIC

General Paper II

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Urdu *or* Marathi any *two* of the following passages : [16]

(الف) جَاءَ الصَّيَادُ فَلَمْ يَجِدْ الشَّبَكَةَ فِي الْمَزْرَعَةِ. فَحَزِنَ حُزْنًا شَدِيدًا وَجَرَى هُنَا وَهُنَا رَغْبَةً فِي الْبَحْثِ. عَنْهَا ضَرَبَ الصَّيَادُ كَفًّا عَلَى كَفِّ وَقَالَ الشَّبَكَةُ ضَائِعَةٌ. نَظَرْتُ فِي الْجَوْفِ وَجَدَ الْحَمَامَ لِيَطِيرَ بِالشَّبَكَةِ. أَرَادَ أَنْ يَحْضُلَ عَلَى الشَّبَكَةِ فَلَمْ لِيَتَطَّعْ. اسْتَمَرَّ الْحَمَامُ فِي طَيْرَانِهِ حَتَّى وَصَلَ إِلَى عُشِّهِ فِي أَعْلَى الشَّجَرَةِ وَحَطَّ الشَّبَكَةَ. جَاءَ الْفَارُوقُ قَرَضَ الشَّبَكَةَ بِاسْتِئْذَانِهِ قَرَضًا شَدِيدًا. فَانْقَطَعَتِ الشَّبَكَةُ وَنَجَتِ الْحَمَامَةُ.

(ج) قِيلَ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْعَرَبِ دَخَلَ عَلَى الْمُعْتَصِمِ فَقَرَّبَهُ وَأَدْنَاهُ وَجَعَلَهُ نِدِيمَهُ. وَصَارَ يُدْخِلُ عَلَى حَرِيمَتِهِ مِنْ غَيْرِ اسْتِئْذَانٍ وَكَانَ لَهُ وَزِيرٌ كَثِيرُ الْحَسَدِ. فَغَارَ مِنَ الْبُدْوِيِّ وَحَسَدَهُ وَقَالَ فِي لَفْنَسِهِ. لَا بُدَّ مِنْ مَكِيدَةٍ عَلَى هَذَا الْعَبْدِيِّ فَإِنَّهُ قَدْ أَخَذَ

(٢) غَايَتِي نَيْلُ الطَّلَبِ

لَا أَبَالِي بِالتَّعَبِ

(٣) أَبْتَنِي الْبَيْتَ الْحَسَنُ

بِنِطَامٍ لِلسَّكَنِ

(٤) وَلِقْوَةَ أَذْهَبِ

لَسْتُ يَوْمًا الْعَبِ

(٥) دُنْيَاكُمْ حَبِيبُهُ

بِحُسْنِهَا وَالطَّيْبُهُ

(٦) لَا كِنَهَا غَدَاةَ

خَدَاةَ غَرَارَةَ

(٧) لَيْسَ لَهَا حَيْبُ

زَوَالِهَا قَرِيبُ

(٨) عَزِيزُهَا ذَلِيلُ

كَثِيرُهَا قَلِيلُ

(B) Summarise any *two* of the following :

[8]

(١) شُجَاعَةُ حَمْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلِبِ

(٢) نَصَائِحُ غَالِيَةٌ

(٣) الطَّبِيبُ الْحَادِقُ

(٢) الأَمْشَالُ العَرَبِيَّةُ

4. Define and illustrate any *two* of the following : [16]

(١) الفعل الامر والتَّهْيِ

(٢) جمع مذكرو مونث سَالِمٍ وَجَمَعَ مُكْسَّر

(٣) إِدَاوَةُ الاستفهام

(٤) الموصوف والصفة

5. (A) Translate the following passage into English only : [8]

اذْهَبْ اِلَى عُرْفَتِكَ وَاقْرَأْ كِتَابَكَ يَا مَاجِدُ اجْلِسْ عَلَي مَكْتَبِكَ وَاقْرَأِ الدَّرْسَ
الجَدِيدَ. افْتَحْ كُرْسِيَّكَ وَاكْتُبْ مَقَالَةً قَصِيرَةً. يَا فَاطِمَةُ اِذْهَبِي اِلَى المَدْرَسَةِ فِي
الصَّبَاحِ وَالْعَبِي فِي الحَدِيقَةِ فِي الْمَسَاءِ. اَكْتُبْ اَسْمَكَ عَلَي الكُرْسِيَةِ الجَدِيدَةِ.

(B) Translate the following passage into Arabic only : [8]

Ayesha sits on the chair and reads the new lesson. The peon will open the gate of the office in the morning. Do you live in that big house ? Do you read and write Arabic in your class ?
Majid does not live in this house.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-230

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ECONOMICS

General Paper II (G-2)

(Banking and Co-operation in India)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) State the types of deposits.

(ii) Write the objectives of credit control.

(iii) Explain the role of co-operative agricultural marketing system.

(iv) State the types of Co-operative Housing Societies.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Advantages of Automated Teller Machine.

(ii) Scope of co-operation.

(iii) Primary Agricultural Co-operative Society.

(iv) Difference between Bank and moneylender.

(v) Functions of NABARD.

(vi) Problems of Co-operative Consumers Society in Maharashtra.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200-250** words each (any *three*) : [30]
- (i) What is Bill of Exchange ? Explain the characteristics of bill of exchange.
 - (ii) Explain the functions of District Central Co-operative Bank.
 - (iii) Explain the functions of Reserve Bank of India.
 - (iv) State the meaning of globalization and explain its effect on co-operative banking.
 - (v) Explain the principles of Banking.
4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]
- (i) What is the process of credit creation of Commercial Bank ? Explain its process of multiple credit creation.
 - (ii) Explain the problems of Dairy Co-operative Institutes and suggest the measures.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]
- (i) ठेवींचे विविध प्रकार सांगा.
 - (ii) पतनियंत्रणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - (iii) सहकारी कृषी विपणन व्यवस्थेची भूमिका स्पष्ट करा.
 - (iv) सहकारी गृहनिर्माण संस्थेचे प्रकार सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) स्वयंचलित गणकयंत्राचे फायदे.
- (ii) सहकाराची व्याप्ती.
- (iii) प्राथमिक कृषी सहकारी संस्था.
- (iv) बँक आणि सावकार यातील फरक.
- (v) नाबार्डची कार्ये.
- (vi) महाराष्ट्रातील ग्राहक सहकारी संस्थांपुढील समस्या.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) विनिमय पत्र म्हणजे काय ? विनिमय पत्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) जिल्हा मध्यवर्ती सहकारी बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iii) भारतीय रिझर्व बँकेची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iv) जागतिकीकरणाचा अर्थ सांगून भारतातील सहकारी बँकांवर झालेल्या परिणाम स्पष्ट करा.
- (v) बँक व्यवसायाची तत्वे स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे द्या (कोणताही एक) : [20]

- (i) व्यापारी बँकांची पतनिर्मिती प्रक्रिया म्हणजे काय ? व्यापारी बँकांची बहुगुणीत पतनिर्मितीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- (ii) महाराष्ट्रातील दुग्ध सहकारी संस्थांच्या समस्या सांगून त्यावर उपाय सुचवा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-231

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ECONOMICS

Special Paper I

(Micro Economics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(1) State the tools of economic analysis.

(2) Explain the concept of selling cost.

(3) State the characteristics of oligopoly.

(4) State the types of price elasticity of demand.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) :

[20]

(1) Collective bargaining

(2) Law of supply.

(3) Basic economic problems.

(4) Quasi rent.

(5) Innovation theory of profit.

(6) Characteristics of monopoly.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200-250** words each (any *three*): [30]

- (1) Explain the liquidity preference theory of interest.
- (2) Explain the Ricardian theory of rent.
- (3) Describe the law of diminishing marginal utility.
- (4) Explain the marginal productivity theory of distribution.
- (5) State and explain the law of demand.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*): [20]

- (1) Explain the law of variable proportions.
- (2) What is perfect competition? Explain long-run equilibrium of the firm under perfect competition.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**): [10]

- (1) आर्थिक विश्लेषणाची साधने सांगा.
- (2) विक्री खर्च संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) अल्पविक्रेताधिकाराची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (4) मागणीच्या किंमत लवचिकतेचे प्रकार सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सामुहिक सौदाशक्ती.
- (2) पुरवठ्याचा नियम.
- (3) मुलभूत आर्थिक समस्या.
- (4) आभास खंड.
- (5) नफ्याचा नवप्रवर्तन सिद्धान्त.
- (6) मक्तेदारीची वैशिष्ट्ये.

3. खालील प्रश्नांची 200-250 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) व्याजाचा रोखता पसंती सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (2) रिकार्डोंचा खंड सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (3) घटत्या सिमांत उपयोगितेचा नियम विशद करा.
- (4) विभाजनाचा सिमांत उत्पादकता सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (5) मागणीचा नियम सांगा व स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) बदलत्या प्रमाणांचा नियम स्पष्ट करा.
- (2) पुर्णस्पर्धा म्हणजे काय ? पुर्णस्पर्धेतील उद्योगसंस्थेचा दीर्घकालीन समतोल स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-232

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ECONOMICS

Special Paper II

(Macro-Economics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the scope of macro-economics.

(ii) Explain the determinants of marginal efficiency of capital.

(iii) State the anti-cyclical fiscal policy.

(iv) Describe the concepts of Foreign Trade Policy.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Average and Marginal Propensity to Consume.

(ii) RBI's several money measures.

(iii) Cost-push inflation.

(iv) Elements of monetarism.

(v) Stagflation.

(vi) Qualitative weapons of monetary policy.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200-250** words each (any *three*) : [30]
- (i) Explain the difference between micro-economics and macro-economics.
 - (ii) Explain the concept of investment multiplier.
 - (iii) State and explain the phases of business cycles.
 - (iv) Describe the objectives of macro-economic policies.
 - (v) Explain the causes of inflation.
4. Answer the following question in **500** words each (any *one*) : [20]
- (i) State the definition of money. Explain in detail the functions of money.
 - (ii) Explain the causes and consequences of deflation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - (iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - (iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]
- (i) समग्रलक्षी अर्थशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (ii) भांडवलालाची सिमांत लाभक्षमता निर्धारित करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - (iii) व्यापार चक्र विरोधी राजकोषीय धोरण सांगा.
 - (iv) विदेश व्यापार धोरण ही संकल्पना विशद करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) सरासरी व सिमांत उपभोग प्रवृत्ती.
- (ii) भारतीय रिझर्व बँकेची पैशाच्या पुरवठ्याची मापके.
- (iii) खर्च-दाब निर्मित चलनवाढ.
- (iv) मुद्रावादाची मूलतत्वे.
- (v) मंदीयुक्त चलनवाढ.
- (vi) चलनविषयक धोरणाची गुणात्मक पतनियंत्रण साधने.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) अंशलक्षी अर्थशास्त्र आणि समग्रलक्षी अर्थशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा.
- (ii) गुंतवणूक गुणकाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) व्यापारचक्राच्या अवस्था सांगा व स्पष्ट करा.
- (iv) समग्रलक्षी आर्थिक धोरणाची उद्दिष्टे विशद करा.
- (v) चलनवाढीची कारणे स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नाची उत्तर 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) पैशाची व्याख्या द्या. पैशाची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) चलनघटीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-233

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

POLITICS

[G-2 : General Paper II]

(Constitutional and Political Process in India)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* questions (in **50 words each) :** [10]

- (1) Philosophy of Preamble.
- (2) Scope of Fundamental Rights.
- (3) Empowerment of Women.
- (4) Hindu Communalism in post 1990 period.

2. Answer any *four* questions (in **100 words each) :** [20]

- (1) The nature of Constituent Assembly.
- (2) Relationship between Legislature and Executive.
- (3) Importance of 1977 Lok Sabha election.
- (4) Nature of Coalition Politics.
- (5) Major issues in Peasant's Movement.
- (6) Role of Industries in development of Indian Economy.

P.T.O.

3. Answer any *three* questions (in **200 to 250** words each) : [30]

- (1) Explain the relationship between Fundamental Rights and Directive Principles of State Policy.
- (2) Discuss the issue of Basic Structure of the Indian Constitution.
- (3) Describe the Congress System.
- (4) Discuss the role of Dominant Caste in Indian Politics.
- (5) Explain the mobilization of OBC's in Indian Political Processes.

4. Answer any *one* question (in **500** words) : [20]

- (1) Critically examine the strong center framework of Indian Federalism.
- (2) Examine the nature and major issues in the Women's Movement in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी **50** शब्दांत) : [10]

- (1) उद्देश्यपत्रिकेतील तत्त्वज्ञान.
- (2) मूलभूत हक्कांचे स्वरूप.
- (3) महिला सबलीकरण.
- (4) 1990 नंतरच्या कालखंडातील हिंदू जमातवाद.

2. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (1) राज्यघटना परिषदेचे स्वरूप.
- (2) कायदेमंडळ व कार्यकारी मंडळातील संबंध.
- (3) 1977च्या लोकसभा निवडणूकीचे महत्त्व.
- (4) आघाडीच्या राजकारणाचे स्वरूप.
- (5) शेतकरी चळवळीतील महत्त्वाचे मुद्दे.
- (6) भारताच्या आर्थिक विकासामधील उद्योगिक क्षेत्राची भूमिका.

3. कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा (प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत) : [30]

- (1) मुलभूत हक्क आणि राज्याच्या धोरणाची मार्गदर्शक तत्वे यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
- (2) भारतीय राज्यघटनेच्या मूलभूत रचनेच्या प्रश्नांची चर्चा करा.
- (3) काँग्रेस व्यवस्थेचे वर्णन करा.
- (4) भारतीय राजकारणातील प्रभुत्वशाली जातीच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- (5) भारतीय राजकीय प्रक्रियेतील ओबीसींची 'कृती प्रवणता' स्पष्ट करा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा (500 शब्दांत) : [20]

- (1) भारतीय संघराज्यातील 'प्रबळ केंद्र चौकटीचे' टीकात्मक परीक्षण करा.
- (2) भारतातील स्त्रीवादी चळवळीचे स्वरूप आणि स्त्रीवादी चळवळीतील प्रमुख प्रश्नांचे परीक्षण करा.

[4001]-233

(Political and Social Movements in India)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

- (1) The views of the reformers regarding British rule.
- (2) The causes for the rise of Hindutva.
- (3) Sub-regionalism in India.
- (4) Chipko movement.

2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

- (1) Discuss the main issues of the Renaissance Movement.
- (2) Role of the Communist Movement in Indian Politics.
- (3) The causes for the emergence of Naxalite Movement in India.
- (4) The challenges before the women's movement in India.
- (5) The peasant movement in India.
- (6) Narmada Bachao Movement.

3. Attempt any *three* questions (in **200 to 250** words each) : [30]

- (1) The role of the Moderates in the Indian National Congress.
- (2) The causes for the role of the Socialist Movement in India.
- (3) Evaluate O.B.C. Politics.
- (4) Give a brief account of the movement for Linguistic State.
- (5) Efforts at Women's Empowerment.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

- (1) Discuss Dr. Ambedkar's contribution to the Dalit Movement.
- (2) Critically examine the Naxalite Movement in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **50** शब्दांत) : [10]

- (1) सुधारकांची ब्रिटीश राजवटी बदल भूमिका.
- (2) हिंदूत्वाच्या उदयाची कारणे.
- (3) भारतातील उपप्रादेशिकवाद.
- (4) चिपको चळवळ.

2. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (1) प्रबोधनाच्या चळवळीतील प्रमुख मुद्द्यांची चर्चा करा.
- (2) भारतीय राजकारणातील कम्युनिस्ट चळवळीची भूमिका.
- (3) भारतातील नक्षलवादी चळवळीच्या उदयाची कारणे.
- (4) स्त्रियांची चळवळीपुढील आव्हाने.
- (5) भारतातील शेतकरी चळवळ.
- (6) नर्मदा बचाव आंदोलन.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत) : [30]

- (1) भारतीय राष्ट्रीय काँग्रेसमधील मवाळांची भूमिका.
- (2) भारतातील समाजवादी चळवळीच्या उदयाची कारणे.
- (3) ओ. बी. सी. राजकारणाचे मूल्यमापन करा.
- (4) भाषावर प्रांतरचनेचा संक्षिप्त आढावा घ्या.
- (5) महिला सबलीकरणाच्या प्रयत्नांचे परीक्षण करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्न सोडवा (500 शब्दांत) : [20]

- (1) डॉ. आंबेडकरांनी दलीत चळवळीला दिलेले योगदानाची चर्चा करा.
- (2) भारतातील नक्षलवादी चळवळीचे टिकात्मक परीक्षण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-234

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

POLITICS

Special Paper I

(S-1 : Western and Indian Political Thinkers)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]
- (a) Aristotle's conception of state.
- (b) John Locke's views on Natural Right.
- (c) Mahatma Gandhi's concept of Ahimsa.
- (d) Dr. Ambedkar's views on Hindu Dharma.
2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]
- (a) J.S. Mill's idea of Representative Government.
- (b) Justice Ranade's Liberalism.
- (c) Karl Marx's views on Class Struggle.
- (d) Mahatma Phule's views on British Government.
- (e) Ambedkar's views on Caste system.
- (f) Aristotle's views on Slavery.

P.T.O.

3. Attempt any *three* questions (in **250** words each) : [30]

- (a) Explain John Locke's views on Civil Society.
- (b) Write Aristotle's views on Revolution.
- (c) Explain the thought of Dr. Ambedkar on Social democracy.
- (d) State the views of Justice Ranade on Indian Economy.
- (e) Explain Mahatma Phule's thought about Caste system.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

- (a) Critically examine the Marxian theory of Historical Materialism.
- (b) Explain Mahatma Gandhi's thought about Satyagraha.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **50** शब्दात) : [10]

- (a) अॅरिस्टॉटलचे राज्यासंबंधीचे विचार.
- (b) जॉन लॉकचे नैसर्गिक हक्काबाबतचे विचार.
- (c) महात्मा गांधीची अहिंसेची संकल्पना.
- (d) डा. आंबेडकरांचे हिंदु धर्मविषयक विचार.

2. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) : [20]

- (a) जे. एस. मीलची प्रातिनिधीक शासनाविषयीची कल्पना.
- (b) न्या. रानडे यांचा उदारमतवाद.
- (c) कार्ल मार्क्सचा वर्गसंघर्षविषयक विचार.
- (d) महात्मा फुले यांचा ब्रिटिश शासनाबद्दल दृष्टिकोन.
- (e) आंबेडकरांचे जाती व्यवस्थेबाबतचे विचार.
- (f) अँरिस्टॉटलचे गुलामगिरीविषयक विचार.

3. खालीलपैकी कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 250 शब्दात) : [30]

- (a) जॉन लॉकची नागरी समाजासंबंधी मते स्पष्ट करा.
- (b) अँरिस्टॉटलचे क्रांतीविषयक विचार लिहा.
- (c) डॉ. आंबेडकरांचे सामाजिक लोकशाहीबाबतचे विचार स्पष्ट करा.
- (d) भारतीय अर्थव्यवस्थेबाबतचे न्या. रानडे यांचे विचार सांगा.
- (e) महात्मा फुले यांचे जाती संस्थेसंबंधी विचार स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी एका प्रश्न सोडवा (500 शब्दात) : [20]

- (a) कार्ल मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकवादाचे टिकात्मक परीक्षण करा.
- (b) महात्मा गांधीचे सत्याग्रहविषयक विचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-235

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

POLITICS

Special Paper II

(S-2 : Modern Political Analysis)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions (in **50** words each) : [10]

(a) Features of traditional political analysis.

(b) Behavioural Approach.

(c) Importance of political recruitment.

(d) Aims of survey method.

2. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(a) What is Public Opinion ?

(b) Limitations of modern political analysis.

(c) Meaning and definitions of political socialization.

(d) Influencing factors on political development.

(e) Types of political communication

(f) Limitations of field study.

P.T.O.

3. Attempt any *three* questions (in **250** words each) : [30]

- (a) Write critiques on structural-functional approach.
- (b) Explain the types of political culture.
- (c) Explain the types of political change.
- (d) Explain the agencies of political socialization.
- (e) Explain the agencies of political recruitment.

4. Attempt any *one* question (in **500** words) : [20]

- (a) Explain the levels of political participation.
- (b) What is meant by political change ? Explain the features of political change.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **50** शब्दात) : [10]

- (a) परंपरागत राजकीय विश्लेषणाची वैशिष्ट्ये.
- (b) वर्तनवादी दृष्टीकोन.
- (c) राजकीय भरतीचे महत्त्व.
- (d) सर्वेक्षण पद्धतीचे उद्देश.

2. कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) : [20]

- (a) लोकमत म्हणजे काय ?
- (b) आधुनिक राजकीय विश्लेषणाच्या मर्यादा.
- (c) राजकीय सामाजिकरणाचा अर्थ व व्याख्या.
- (d) राजकीय विकासावर प्रभाव टाकणारे घटक.
- (e) राजकीय संसूचनाचे प्रकार.
- (f) क्षेत्रिय अभ्यास पद्धतीवरील मर्यादा.

3. कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 250 शब्दात) : [30]

- (a) रचनात्मक-कार्यवादी दृष्टीकोनावरील टीका लिहा.
- (b) राजकीय संस्कृतीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (c) राजकीय बदलाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (d) राजकीय सामाजिकरणाची साधने स्पष्ट करा.
- (e) राजकीय भरतीची साधने स्पष्ट करा.

4. कोणताही एक प्रश्न सोडवा (500 शब्दात) : [20]

- (a) राजकीय सहभागाच्या पातळ्या स्पष्ट करा.
- (b) राजकीय बदल म्हणजे काय ? राजकीय बदलाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-236

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

HISTORY

General Paper II

[Modern India (1885-1992)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*): [10]

- (1) Explain the concept of 'Modernism'.
- (2) Explain the concept of 'Satyagraha'.
- (3) State the meaning of 'Secular State'.
- (4) What is meant by 'Non-Alignment' ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Anushilan Samiti.
- (2) Jallianwala Bagh Tragedy.
- (3) Foundation of Muslim League.
- (4) Integration process of Junagadh Princely State.
- (5) Feminist organisations in India.
- (6) Globalization.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Give an account of the political factors responsible for the rise of Indian Nationalism.
- (2) Give an account of the Civil Disobedience Movement.
- (3) Discuss the consequences of the partition of India.
- (4) Examine the relations between India and Sri Lanka.
- (5) Review of the Green Revolution in India.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the contribution of Moderates (1885 to 1905) in Indian National Movement.
- (2) State the nature and importance of the peasant movement in Independent India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'आधुनिकतावाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) 'सत्याग्रह' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) 'धर्मातीत राज्य' याचा अर्थ सांगा.
- (4) 'अलिप्ततावाद' म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) अनुशीलन समिती.
- (2) जालीयनवाला बाग हत्याकांड.
- (3) मुस्लिम लिगची स्थापना.
- (4) जूनागढ संस्थानची विलीनीकरण प्रक्रीया.
- (5) भारतातील स्त्रीवादी संघटना.
- (6) जागतिकीकरण.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) भारतीय राष्ट्रवादाच्या उदयास कारणीभूत ठरलेल्या राजकिय घटकांचा आढावा घ्या.
- (2) सविनय कायदेभंग चळवळीचा आढावा घ्या.
- (3) भारताच्या फाळणीच्या परीणामांची चर्चा करा.
- (4) भारत व श्रीलंका यांच्यातील संबंधाचे परीक्षण करा.
- (5) भारतातील हरित क्रांतीचा मागोवा घ्या.

4. खालील प्रश्नांचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) भारतीय राष्ट्रीय चळवळीतील मवाळांचे (1885-1905) योगदान स्पष्ट करा.
- (2) स्वतंत्र भारतातील शेतकरी चळवळीचे स्वरूप व महत्व सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-237

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

HISTORY

Special Paper I

(Introduction to History)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*):[10]

(i) What is 'History' ?

(ii) 'All history is history of thoughts'. Explain the nature of history with this statement.

(iii) What is 'Nationalist School of Historiography' ?

(iv) Why did Herodotus call as a Father of History ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Importance of History.

(ii) Ghost writer.

(iii) Differences between original and secondary sources.

(iv) Historical materialism.

(v) Ideology of Romila Thaper.

(vi) Historical writing of Toyanbee.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]
- (i) State the historical significance of documents preserved in Pune Archives.
 - (ii) What is 'Internal Criticism' ? Which problems arises in it ?
 - (iii) Explain the co-relations between History and Geography.
 - (iv) Examine the philosophical foundations of Marxist School of Historiography.
 - (v) Evaluate K.A. Nilkantha Shastri's contribution to the South Indian History writing.
4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]
- (i) Explain the contribution of T.S. Shejwalkar as a Maharashtra Historian.
 - (ii) Examine Leopold Ranke's achievements as scientific history writing.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (i) इतिहास म्हणजे काय ?
 - (ii) 'सर्व इतिहास हा विचारांचा इतिहास असतो.' या विधानाच्या आधारे इतिहासाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 - (iii) 'राष्ट्रवादी इतिहास लेखन प्रवाह' म्हणजे काय ?
 - (iv) हिरोडोटसला 'इतिहासाचा जनक' असे कां म्हणतात ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दात संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) इतिहासाचे महत्व.
- (ii) छाया लेखक
- (iii) मूळ व दुय्यम साधनांमधील फरक.
- (iv) ऐतिहासिक भौतिकवाद.
- (v) रोमीला थापरची विचार प्रणाली.
- (vi) अर्नोल्ड टॉयन्बीचे इतिहास लेखन.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) पुणे अभिलेखागारातील कागदपत्रांचे ऐतिहासिक महत्व सांगा.
- (ii) 'अंतरंग परीक्षण' म्हणजे काय ? त्यात कोणत्या अडचणी येतात ?
- (iii) इतिहास आणि भूगोल यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- (iv) मार्क्सवादी इतिहास लेखन प्रवाहाच्या तात्विक बैठकीचे परीक्षण करा.
- (v) के.ए. निळकंठ शास्त्रींच्या दक्षिण भारतीय इतिहास लेखनातील कामगिरीचे मूल्य-मापन करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) महाराष्ट्रातील थोर इतिहासकार या नात्याने टी.एस. शेजवळकरांची कामगिरी विशद करा.
- (ii) शास्त्रीय इतिहास लेखन कार्यातील लिओपॉल्ड रँकेच्या योगदानाचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-238

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

HISTORY

Special Paper II

[Ancient India (300 B.C. to 1200 AD)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What is 'Brahmane' ?
- (2) Explain the concept of 'Varnashrama'.
- (3) What is 'Chaitya' and 'Vihar' ?
- (4) What is 'Sangam Age' ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Importance of Archaeological sources.
- (2) Decline of Harappan Civilization.
- (3) Materialistic School.
- (4) Saptanga theory.
- (5) Religious life of Satavahanas.
- (6) Science in the age of Guptas.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the changes in the society through the iron technology in ancient India.
- (2) Explain the Buddhist Philosophy.
- (3) Write the social and economic life during the Mauryan period.
- (4) Why did Gupta period call as the Golden Age ?
- (5) Evaluate the achievements of the Pallavas in the history of South India.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (1) Give an account of the post-Vedic literature.
- (2) Evaluate the achievements of Samrat Harshavardhana.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) 'ब्राह्मणे' म्हणजे काय ?
- (2) 'वर्णाश्रम' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) 'चैत्य' आणि 'विहार' म्हणजे काय ?
- (4) 'संगम युग' म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) पुरातत्वीय साधनांचे महत्व.
- (2) हरप्पा संस्कृतीचा न्हास.
- (3) भौतिकवादी संप्रदाय.
- (4) सप्तांग सिद्धांत.
- (5) सातवाहनकालीन धार्मिक जीवन.
- (6) गुप्तकालीन विज्ञान.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) प्राचीन भारतात लोहतंत्रज्ञानामुळे समाजात घडून आलेले स्थित्यंतर स्पष्ट करा.
- (2) बौद्ध तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- (3) मौर्यकाळातील सामाजिक आणि आर्थिक जीवनाची माहिती लिहा.
- (4) गुप्तकाळाला सुवर्णयुग असे कां म्हटले जाते ?
- (5) दक्षिण भारताच्या इतिहासातील पल्लवांच्या कामगिरीचा आढावा घ्या.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचा उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) उत्तर वैदिक वाङ्मयाचा आढावा घ्या.
- (2) सम्राट हर्षवर्धनाच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.

[4001]-238

[History of U.S.A. (1914 to 2001 A.D.)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Write the fourteen points of President Woodrow Wilson.
- (2) Explain the concept of 'New Deal'.
- (3) State Good Neighbour Policy of President Roosevelt.
- (4) Explain the 'Eisenhower Doctrine'.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Objectives of the League of Nations.
- (2) Marshall Plan.
- (3) Dr. Martin Luther King.
- (4) Concept of 'Cold War'.
- (5) U.S.A. and China relations.
- (6) 'GATT' treaty.

3. Answer the following questions in **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) State the causes of the Great Depression of 1929.
- (2) Explain the role of U.S.A. in the World War II.

- (3) State the objectives of NATO. What role did it play in the cold war ?
- (4) Discuss America's relation with India and Pakistan.
- (5) State the salient features of 'Dankel Proposal'.

4. Answer the following question in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the Foreign Policy of U.S.A. after World War II.
- (2) Discuss the rise of America as world power.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) अध्यक्ष वुड्रो विल्सन यांचे 14 मुद्दे लिहा.
- (2) 'न्यू डील' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) रूझवेल्टचे चांगले शेजारी धोरण विशद करा.
- (4) आयसेन हॉवर सिद्धान्त स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) राष्ट्रसंघाची उद्दीष्टे.
- (2) मार्शल योजना.

- (3) डॉ. मार्टिन ल्यूथर किंग
- (4) शीत युद्धाची संकल्पना
- (5) अमेरीका-चीन संबंध
- (6) गॅट करार.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **250** शब्दांत लिहा (कोणतेही **तीन**) : [30]

- (1) 1929च्या महामंदीची कारणे विशद करा.
- (2) दुसऱ्या महायुद्धातील अमेरिकेची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) नाटोची उद्दीष्टे सांगा. शीतयुद्धात तिने कोणती भूमिका बजावली ?
- (4) अमेरिकेच्या भारत व पाकिस्तान संबंधाची चर्चा करा.
- (5) डंकेल प्रस्तावाची ठळक वैशिष्ट्ये विशद करा.

4. खालील प्रश्नांचे **500** शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही **एक**) : [20]

- (1) दुसऱ्या महायुद्धानंतरचे अमेरिकेचे परराष्ट्रीय धोरण स्पष्ट करा.
- (2) जागतिक महासत्ता म्हणून अमेरिकेच्या उदयाची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-239

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ANTHROPOLOGY

(G-2 : Indian Tribes and Tribal Welfare)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in **50** words each : [10]

- (1) State the concept of 'Tribal Development'.
- (2) What is Acculturation ?
- (3) What is the role of magic in tribal society ?
- (4) Distinguish between caste and tribe.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Isolation
- (2) I.T.D.P. (Integrated Tribal Development Programme)
- (3) Nomadic Tribe
- (4) Ghotul
- (5) Deforestation
- (6) Religious life of Warlis.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following in **250** words each : [30]

- (1) Describe the economic classification of Indian tribes.
- (2) Explain the cultural life of Warlis and Gonds.
- (3) Explain the nature of religion among Primitive Culture.
- (4) What are the problems of scheduled caste ?
- (5) Evaluate the policy of protective discrimination for Adivasis.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) Explain the various preparations for anthropological field work.
- (2) Discuss the structure and functions of youth dormitories.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (1) 'आदिवासी विकासाची' संकल्पना सांगा.
- (2) समसंस्कृतीकरण म्हणजे काय ?
- (3) आदिवासी समाजातील जादूची भूमिका काय आहे ?
- (4) जात आणि जमात यातील फरक स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [20]

- (1) अलिप्तता
- (2) एकात्मिक आदिवासी विकास कार्यक्रम (I.T.D.P.)
- (3) भटक्या जमाती
- (4) घोटुल
- (5) जंगलतोड
- (6) वारलींचे धार्मिक जीवन.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (1) भारतीय आदिवासींचे आर्थिक वर्गीकरण करा.
- (2) वारली आणि गोंड जमातींचे सांस्कृतिक जीवन स्पष्ट करा.
- (3) प्राथमिक संस्कृतीतील धर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (4) अनुसुचित जातीच्या समस्या कोणत्या आहेत ?
- (5) आदिवासींसाठी असलेले 'संरक्षणात्मक पक्षपात' धोरणाचे मुल्यमापन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) मानवशास्त्रीय क्षेत्रकार्यासाठी लागणारी विविध प्रकारची तयारी विशद करा.
- (2) युवागृहांची रचना व कार्ये यांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[4001]-240

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

GEOGRAPHY

General Paper II

(Gg-210 : Geography of Human Resources)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) :

[20]

(i) Write any *four* branches of Human Geography.

(ii) State *two* major cities in 'Indo' Civilization.

(iii) Write any *two* stages of human evolution.

(iv) State the main types of human races.

(v) State any *two* basics of racial classification.

(vi) State the location of 'Pygmies.

(vii) State the location of Gonds.

(viii) Write any *two* principal language families.

(ix) Write the names of major religions in world.

P.T.O.

- (x) State any *two* affecting factors on location of settlement.
- (xi) Write any *two* patterns of rural settlement.
- (xii) State any *two* effects of Population Growth.
- (xiii) Write any *two* importance of population in national development.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (i) Human Race
- (ii) 'Griffith Taylor's theory of human race.
- (iii) Language and national integration.
- (iv) Impact of religion on social life.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (i) Describe the Human Geography in modern period.
- (ii) Describe the 'Tigris' civilization.
- (iii) Explain the types of rural settlement.
- (iv) Explain the Malthus' theory of population growth.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (i) What is Human Geography ? Explain the nature and scope of Human Geography.
- (ii) Give geographical account on 'Eskimo' tribe.
- (iii) Give geographical account on 'Bhil' tribe.
- (iv) Explain the causes and effects of migration.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

(i) मानवी भूगोलाच्या कोणत्याही चार शाखा लिहा.

(ii) 'सिंधू' संस्कृतीतील दोन प्रमुख शहरे सांगा.

(iii) मानवी उत्क्रांतीचे कोणतेही दोन टप्पे लिहा.

(iv) मानवी वंशाचे मुख्य प्रकार सांगा.

(v) वांशीक वर्गीकरणाचे कोणतेही दोन आधार सांगा.

(vi) पिंग्मींचे वस्तीस्थान सांगा.

(vii) गोडांचे वस्तीस्थान सांगा.

(viii) कोणतेही दोन प्रमुख भाषाकुळे लिहा.

(ix) जगातील प्रमुख धर्मांची नावे लिहा.

(x) वस्तीच्या स्थानावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन घटक सांगा.

(xi) ग्रामीण वस्तीचे कोणतेही दोन आकृतीबंध लिहा.

(xii) लोकसंख्या वाढीचे कोणतेही दोन परिणाम सांगा.

(xiii) राष्ट्रीय विकासातील लोकसंख्येचे कोणतेही दोन महत्त्व लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) मानवी वंश
- (ii) ग्रिफीथ टेलरचा मानवी वंश सिद्धांत
- (iii) भाषा व राष्ट्रीय एकात्मता
- (iv) सामाजीक जीवनावर धर्माचा प्रभाव.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) आधुनिक काळातील मानवी भूगोलाचे वर्णन करा.
- (ii) तिग्रीस संस्कृतीचे वर्णन करा.
- (iii) ग्रामीण वस्त्यांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iv) माल्थसचा लोकसंख्या वाढीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (i) मानवी भूगोल म्हणजे काय ? मानवी भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) 'एस्किमो' जमातीवर भौगोलीक वृत्तांत द्या.
- (iii) भिल्ल जमातीवर भौगोलीक वृत्तांत द्या.
- (iv) स्थलांतराची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

[4001]-240

(Gg-210 : Geography and Natural Hazards)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) :

[20]

(i) Define Environmental Geography.

(ii) What is Environmental Hazards ?

(iii) What is Environmental Management ?

(iv) Write any *two* types of Terrestrial Hazards.

(v) Define Climatological Hazards.

(vi) What is drought ?

(vii) Write any *two* names of cyclone.

(viii) What is landslide ?

(ix) What is Tsunami ?

(x) Give *two* causes of Tsunami.

(xi) What is soil degradation ?

(xii) Write any *two* effects of forest fire.

(xiii) Define desertification.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (i) Ecology
 - (ii) Risk analysis
 - (iii) Causes of floods
 - (iv) Effects of desertification
3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]
- (i) Explain the scope of Environmental Geography.
 - (ii) Describe Hazards awareness.
 - (iii) Write the causes and effects of earthquake.
 - (iv) Explain 'Population Explosion'.
4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]
- (i) Write the major approaches to study of man-environment relationship.
 - (ii) Explain the pre and post-Hazards Management.
 - (iii) Explain the causes and effects of cyclone.
 - (iv) Explain the causes and effects of soil degradation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - (iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
 - (iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वारण्यास परवानगी आहे.
 - (v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (i) पर्यावरण भूगोलाची व्याख्या द्या.
- (ii) पर्यावरणीय आपत्ती म्हणजे काय ?
- (iii) पर्यावरणीय व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- (iv) भूशास्त्रीय आपत्तींचे कोणतेही दोन प्रकार लिहा.
- (v) वातावरणीय आपत्तीची व्याख्या द्या.
- (vi) दुष्काळ म्हणजे काय ?
- (vii) आवर्ताची कोणतेही दोन नावे सांगा.
- (viii) 'भू-धसरण' म्हणजे काय ?
- (ix) त्सुनामी म्हणजे काय ?
- (x) त्सुनामीची दोन कारणे द्या.
- (xi) मृदा ऱ्हास म्हणजे काय ?
- (xii) वणव्याचे कोणतेही दोन परिणाम लिहा.
- (xiii) वाळवंटीकरणाची व्याख्या द्या.

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) पारिस्थितीकी
- (ii) 'धोका' विश्लेषण
- (iii) पूराची कारणे
- (iv) वाळवंटीकरणाचे परिणाम.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(i) पर्यावरणीय भूगोलाची व्याप्ती स्पष्ट करा.

(ii) आपत्ती सतर्कतेचे वर्णन करा.

(iii) भूकंपाची कारणे व परिणाम लिहा.

(iv) स्पष्ट करा 'लोकसंख्या विस्फोट'.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

(i) मानव व पर्यावरण संबंध अभ्यासाचे प्रमुख दृष्टीकोन लिहा.

(ii) आपत्तीपूर्व आणि आपत्तीनंतरचे 'आपत्ती व्यवस्थापन' स्पष्ट करा.

(iii) आवर्ताची (चक्रवात) कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

(iv) मृदा ऱ्हासाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

[4001]-241

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

GEOGRAPHY

[Gg-220 : China : A Geographical Analysis (S-1)]

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about 20 words each (any ten) : [20]

(1) Write any *two* name of neighbouring countries of China.

(2) State latitude and longitude extent of China.

(3) Write any *two* name of natural regions of China.

(4) State any *two* name of seas along the China.

(5) State name of inland river in China.

(6) Write any *two* characteristics of monsoon in China.

(7) State any *two* iron and steel industrial regions in China.

(8) Write any *two* affecting factors on textile industry.

(9) Define rural-urban migration.

(10) What is urbanization ?

(11) Write any *two* importance of International Trade.

P.T.O.

- (12) State any *two* importance of railway transportation in regional development.
- (13) Write any *two* importance of communication in economic development of China.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Geographical location of China.
- (2) Great plain in China.
- (3) Airway transportation in China.
- (4) Communication technology in China.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Describe the Yangtse River system.
- (2) Describe major climatic region of China.
- (3) Describe the textile industry in China.
- (4) Explain the problems related to urbanization.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Discuss major soil types and their distribution in China.
- (2) Explain forest types and their distribution in China.
- (3) Describe the distribution of iron-ore in China.
- (4) Describe various agricultural regions of China.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यांस परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दापर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) चीनच्या शेजारील कोणत्याही दोन देशांची नावे लिहा.
- (2) चीनचा अक्षवृत्तीय व रेखावृत्तीय विस्तार सांगा.
- (3) चीनच्या कोणत्याही दोन नैसर्गिक विभागाची नावे लिहा.
- (4) चीनच्या सभोवतालच्या कोणत्याही दोन समुद्रांची नावे सांगा.
- (5) चीनमधील भूखंडांतर्गत नदीचे नांव सांगा.
- (6) चीनच्या मान्सूनची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- (7) चीनमधील कोणत्याही दोन लोह-पोलाद उद्योग विभाग सांगा.
- (8) सुतीवस्त्र उद्योगावर परिणाम करणारे दोन घटक सांगा.
- (9) ग्रामीण-नागरी स्थलांतरांची व्याख्या द्या.
- (10) नागरीकरण म्हणजे काय ?
- (11) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे कोणतेही दोन महत्व लिहा.
- (12) रेल्वे वहातुकीचे प्रादेशिक विकासातील कोणतेही दोन महत्व सांगा.
- (13) चीनच्या आर्थिक विकासातील दळणवळणाचे कोणतेही दोन महत्व लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) चीनचे भौगोलिक स्थान
- (2) चीनमधील विस्तृत मैदान
- (3) चीनमधील हवाई वहातुक
- (4) चीनमधील दळणवळण तंत्रज्ञान.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) 'यांगत्से' नदीप्रणालीचे वर्णन करा.
- (2) चीनमधील प्रमुख हवामान विभागाचे वर्णन करा.
- (3) चीनमधील वस्त्रउद्योगाचे वर्णन करा.
- (4) नागरिकीकरणासंदर्भातील समस्या स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) चीनमधील प्रमुख मृदा-प्रकार व त्याच्या वितरणांची चर्चा करा.
- (2) चीनमधील जंगलाचे प्रकार व त्यांचे वितरण स्पष्ट करा.
- (3) चीनमधील लोह-खनिज वितरणाचे वर्णन करा.
- (4) चीनच्या विविध कृषी विभागाचे वर्णन करा.

[4001]-241

[Gg-220 : India—A Geographical Analysis (S-1)]

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) [20]

(i) State the names of northern neighbouring countries of India.

(ii) Write the names of Indian Island.

(iii) Write *two* tributaries of Tapi river.

(iv) Define monsoon.

(v) What is soil conservation ?

(vi) Give the names of *two* trees in the tropical evergreen forest of India.

(vii) Write the types of coal.

(viii) What is Blue Revolution ?

(ix) Write *two* problems of Indian Agriculture.

(x) Write any *two* iron and steel industrial centres in India.

(xi) Write any *four* locational factors affecting on textile industry.

(xii) Define Migration.

(xiii) Write any *two* names of ports in India.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Soil types in India.

(ii) Methods of soil conservation in India.

(iii) Distribution of iron-ore in India.

(iv) Green Revolution.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

(i) Describe the Godavari river system.

(ii) Explain mechanism of Indian monsoon.

(iii) Explain the significance of agriculture in Indian economy.

(iv) Explain the industrial regions of India.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

(i) State physiographic divisions of India. Explain any *one* of them in detail.

(ii) Define deforestation. Explain the causes and effects of deforestation.

(iii) Write in detail power resources in India.

(iv) Explain the problems of urbanization in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.
(v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (i) भारताच्या उत्तरेकडील शेजारी देशांची नावे सांगा.
(ii) भारतीय बेटांची नावे लिहा.
(iii) तापी नदीच्या दोन उपनद्या लिहा.
(iv) मान्सूनची व्याख्या द्या.
(v) मृदा संधारण म्हणजे काय ?
(vi) भारतातील उष्णकटिबंधीय सदाहरीत जंगलातील दोन वृक्षांची नावे द्या.
(vii) कोळशाचे प्रकार लिहा.
(viii) 'निल क्रांती' म्हणजे काय ?
(ix) भारतीय शेतीच्या दोन समस्या लिहा.
(x) भारतातील कोणतेही दोन लोह-पोलाद उद्योग केंद्राची नावे लिहा.
(xi) सूती वस्त्रोद्योगाच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारे कोणतेही चार घटक लिहा.
(xii) स्थलांतराची व्याख्या द्या.
(xiii) भारतातील कोणत्याही दोन बंदरांची नावे लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) भारतातील मृदा प्रकार.
- (ii) भारतातील मृदा संधारणाच्या पद्धती.
- (iii) भारतातील लोह-खनिज वितरण.
- (iv) 'हरित क्रांती'.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) गोदावरी नदी प्रणालीचे वर्णन करा.
- (ii) भारतीय मान्सून निर्माती प्रक्रीया स्पष्ट करा.
- (iii) भारतीय अर्थव्यवस्थेतील शेतीचे महत्व स्पष्ट करा.
- (iv) भारतातील औद्योगिक विभाग स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 300 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (i) भारताचे प्राकृतिक विभाग सांगून कोणत्याही एका विभागाचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.
- (ii) निर्वनीकरण म्हणजे काय ? निर्वनीकरणाची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (iii) भारतातील शक्तीसाधने सविस्तर लिहा.
- (iv) भारतातील नागरीकीकरणाच्या समस्या स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—7+7+4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-242

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MUSIC (संगीत)

(General G-2)

(रागसंगीत गायन)

(2008 PATTERN)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबला यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची मध्य-लय बंदीश स्वर-लिपिबद्ध करा. [5]
2. बिहाग किंवा मालकंस या पैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड यासह लिहा. [5]
3. अद्धा-तीनताल किंवा चौताल या पैकी कोणत्याही एका तालाचे टाळी-काल पद्धतीने लेखन करा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही पाच व्याख्या लिहा : [5]
 - (1) अल्पत्व
 - (2) खटका
 - (3) मींड

- (4) बहलावा
- (5) वर्ण
- (6) काल
- (7) कण स्वर
- (8) विवादी स्वर.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]

- (1) ग्रह-अंश-न्यास स्वर
- (2) ग्राम
- (3) चल-अचल स्वर
- (4) गानसमय सिद्धांत
- (5) तानांचे प्रकार.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन-चरित्र लिहा : [5]

- (1) बैजू बावरा
- (2) पं. दत्तात्रय विष्णू पलुस्कर
- (3) उ. अब्दुल करीम खाँ.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]

- (1) संगीत सभेचे आयोजन
- (2) मी ऐकलेली मैफिल
- (3) संगीत आणि विद्युत प्रसार-माध्यमे.

राग संगीत स्वर वाद्य वादन (सतार)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिल्या प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरीत प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना समान समान गुण असून ते उजवीकडे दर्शविले आहेत.

1. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील रजाखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा. [5]
2. राग-मालकंस व राग-बिहाग यापैकी कोणत्याही एका रागाची वैशिष्ट्यांसह सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]
3. रूपक, त्रिताल, एकताल यापैकी कोणत्याही एका तालाचे मात्रा, खंड, टाळी, काल या प्रमाणे लेखन करा. [5]
4. व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) : [5]
 - (1) स्वर
 - (2) वर्ण
 - (3) गमक
 - (4) आवर्तन
 - (5) बहुत्व
 - (6) सप्तक
 - (7) वादी स्वर
 - (8) ग्रह
 - (9) न्यास

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) गान समय सिद्धांत
 - (2) तानांचे प्रकार
 - (3) संधी प्रकारा राग.
6. निबन्ध लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) संगीत सभेचे आयोजन
 - (2) लोक संगीत
 - (3) धृपद गायन.
7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) आचार्य बाबा अल्लाउद्दीन खाँ साहेब
 - (2) पं. विष्णु नारायण भातखंडे
 - (3) उस्ताद अब्दुल करीम खाँ साहेब.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— सर्व प्रश्न सोडवा.

1. रूपक किंवा एकताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून एकपट आणि दुप्पट लिहा. [5]
2. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]
 - (1) चक्रदार
 - (2) बेदम तिहाई
 - (3) लग्गी
 - (4) जाती.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
 - (1) तबला स्वरात मिळवण्याचे नियम
 - (2) पं. पलुस्कर पद्धतीची ताल लिपी.
4. तुमच्या आवडत्या कलाकाराच्या वादनाची वैशिष्ट्ये लिहा. [5]

Total No. of Questions—7+7+6]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-243

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MUSIC (संगीत)

(Special S-1)

रागसंगीत गायन

(2008 PATTERN)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबला यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदीश (बडा ख्याल) स्वर-लिपिबद्ध करा. [5]
2. कल्याण किंवा छायानट या पैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड यासह लिहा. [5]
3. विलंबित तीनताल किंवा विलंबित एकताल या पैकी कोणत्याही एका तालाचे लेखन करा. [5]
4. खालीलपैकी कोणत्याही पाच व्याख्या लिहा : [5]
 - (1) आंदोलित स्वर
 - (2) खटका

P.T.O.

- (3) मीड
- (4) मुकी
- (5) जोड राग
- (6) ताल
- (7) अनुवादी स्वर
- (8) वादी स्वर.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]

- (1) ग्रह-अंश-न्यास स्वर
- (2) पूर्व राग-उत्तर राग
- (3) चल-अचल स्वर
- (4) संधिप्रकाशित राग
- (5) श्रुती-स्वर विभाजन.

6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन चरित्र लिहा : [5]

- (1) पं. गजाननबुवा जोशी
- (2) पं. रविशंकर
- (3) उ. अमीर खाँ.

7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]

- (1) कंठ साधना
- (2) लोकसंगीत
- (3) संगीत-गुरुमुखी विद्या.

राग संगीत स्वर वाद्य वादन (सतार)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरीत प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना समान गुण असून ते उजवीकडे दर्शविले आहेत.

1. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मसितखानी गत स्वर लिपीबद्ध करा. [5]
2. राग-भैरव व राग-केदार यांपैकी कोणत्याही एका रागाची वैशिष्ट्यांसह सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]
3. एकताल, त्रिताल, धमार, चौताल यांपैकी कोणत्याही एका तालाचे मात्रा, खंड, टाळी, काल या प्रमाणे लेखन करा. [5]
4. व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) : [5]
 - (1) संधिप्रकाश राग
 - (2) पूर्वांगवादी राग
 - (3) उत्तरांगवादी राग
 - (4) अंश स्वर
 - (5) ग्रह स्वर
 - (6) न्यास स्वर
 - (7) अपन्यास
 - (8) आंदोलित.

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) राग वर्गीकरण पद्धती
 - (2) गायक, नायक, वाग्गेयकार, कलावंत.
6. निबंध लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) हाताच्या तयारीसाठी करावयाचा रियाज
 - (2) रियाजाचे महत्व
 - (3) संगीत—गुरुमुखी विधा.
7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) : [5]
- (1) आमीर खाँ
 - (2) पं. गजाननराव जोशी
 - (3) पं. व्ही. जी. जोग.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— प्रथम प्रश्न अनिवार्य. एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. तिलवाडा किंवा आडा चौताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आणि एकपट-दुप्पट लिहा. [5]
2. लयकारी आणि लयकारीचे प्रकार या विषयी विस्ताराने लिहा. [5]
3. तबल्यातील दिल्ली आणि लखनौ बाजांविषयी थोडक्यात विवेचन करा. [5]
4. तुम्ही साथ करीत असलेल्या कोणत्याही एका गायनप्रकाराविषयी थोडक्यात माहिती द्या. [5]
5. तबल्याच्या निर्मितीविषयी थोडक्यात विवेचन करा. [5]
6. तुमच्या आवडत्या कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा. [5]

Total No. of Questions—7+7+5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-244

S.Y. BA. EXAMINATION, 2011

MUSIC

Special Paper 2

(रागसंगीत गायन)

(2008 PATTERN)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

विशेष सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार किंवा तबल यापैकी कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न अनिवार्य आहे.

(ii) अनिवार्य प्रश्न एक अधिक उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची विलंबित बंदीश/बडा ख्याल स्वर-लिपिबद्ध करा. [5]

2. भैरव किंवा बागेश्री या पैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आरोह-अवरोह-पकड यासह लिहा. [5]

3. चौदा मात्रांच्या कोणत्याही दोन तालांचे लेखन करा. [5]

4. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा : [5]

- (1) धृपद
- (2) धमार
- (3) तुमरी
- (4) दादरा.

5. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर थोडक्यात लिहा : [5]
- (1) स्वरलेखन पद्धतीची मर्यादा
 - (2) सुगम गीत
 - (3) पार्श्व गायन
 - (4) संगीतातील काव्याचे स्थान.
6. खालीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे जीवन-चरित्र लिहा : [5]
- (1) पं. भीमसेन जोशी
 - (2) पं. जितेंद्र अभिषेकी
 - (3) श्रीमती बेगम अख्तर.
7. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर विस्ताराने लिहा : [5]
- (1) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप
 - (2) पार्श्वसंगीत
 - (3) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे.

राग संगीत स्वर वाद्य वादन (सतार)

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना समान गुण असून ते उजवीकडे दर्शविले आहेत.

1. अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मसितखानी गत स्वर लिपीबद्ध करा. [5]
2. राग-कल्याण व कलावती या पैकी कोणत्याही एका रागाची वैशिष्ट्यांसह सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा. [5]
3. सुलताल, तिलवाडा, झुमरा या पैकी कोणत्याही एका रागाचे मात्रा, खंड, टाळी, काल या प्रमाणे लेखन करा. [5]
4. खालील संकल्पना स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) : [5]
 - (1) सतार वादनातील मिंडचे महत्व
 - (2) सतार वादनातील तबला साथ
 - (3) नाटकात संगीताचे महत्व
 - (4) संगीत आणि साहित्य.
5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणतेही दोन) : [5]
 - (1) महाराष्ट्रातील लोकसंगीत
 - (2) स्वरलेखन पद्धतीची व्याप्ती व मर्यादा
 - (3) रियाजाचे महत्व
 - (4) मसितखानी व रजाखानी गत
 - (5) सतारचे वैशिष्ट्य.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) : [5]

- (1) नभोवाणीद्वारे होणारा संगीताचा प्रचार
- (2) शास्त्रीय संगीताचा सिने संगीतावरील प्रभाव
- (3) संगीत शिक्षणाचे स्वरूप.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) : [5]

- (1) पं. जितेंद्र अभिषेकी
- (2) पं. भीमसेन जोशी
- (3) उस्ताद बिस्मिल्ला खान.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— प्रथम प्रश्न अनिवार्य. एकूण चार प्रश्न सोडवा.

1. धमार किंवा सूलताल यापैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती आणि एकपट-दुप्पट लिहा. [5]
2. खालीलपैकी दोनवर टीपा लिहा : [5]
 - (1) पेशकार
 - (2) रेल
 - (3) रौ.
3. ताल-निर्मितीच्या सिद्धांतांविषयी विस्ताराने लिहा. [5]
4. तबल्यातील अजराडा आणि फरुखाबाद बाजांविषयी थोडक्यात विवेचन करा. [5]
5. नगमा (लहरा) या विषयावर थोडक्यात विवेचन करा. [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-245

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PUBLIC ADMINISTRATION

General Paper II

(Theory of Public Administration)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the scope of Public Administration.

(ii) Describe the concept of Accountability.

(iii) State the benefits of Retirement.

(iv) Explain the determinants of Span of Control.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) :

[20]

(i) Types of Training.

(ii) Family Courts.

(iii) Administrative functions of Chief Executive.

(iv) Decision-Making Process.

(v) Administrative Tribunals in India.

(vi) Methods of Recruitment.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200 to 250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain the functions of Line and Staff Agencies.
- (ii) State the differences between Public Administration and Private Administration.
- (iii) Explain the executive control over Public Administration.
- (iv) What is Communication ? State the means of Communication.
- (v) State the meaning and importance of Financial Administration.

4. Answer any *one* question (**500** words) : [20]

- (i) Explain the Behavioural Approach to the study of Public Administration.
- (ii) Describe the various stages of Budgetary Process in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) लोक प्रशासनाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) जबाबदाराची संकल्पना वर्णन करा.
- (iii) सेवानिवृत्तीचे फायदे सांगा.
- (iv) नियंत्रण कक्षा निश्चित करणारे घटक स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) प्रशिक्षणाचे प्रकार.
- (ii) कौटुंबिक न्यायालये.
- (iii) मुख्य कार्याधिकाऱ्याची प्रशासकीय कामे.
- (iv) निर्णय निर्धारण प्रक्रिया.
- (v) भारतातील प्रशासकीय न्यायधिकरणे.
- (vi) भारतीच्या पद्धती.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) रेषा आणि स्टाफ घटकांची कामे स्पष्ट करा.
- (ii) लोक प्रशासन आणि खाजगी प्रशासन यातील भेद सांगा.
- (iii) लोक प्रशासनावरील कार्यकारी मंडळाचे नियंत्रण स्पष्ट करा.
- (iv) संसूचन म्हणजे काय ? संसूचनाचे साधने सांगा.
- (v) वित्तीय प्रशासनाचा अर्थ आणि महत्त्व सांगा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (500 शब्दात) : [20]

- (i) लोक प्रशासन अभ्यासाचा वर्तनवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील अर्थसंकल्पाच्या विविध अवस्थांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-246

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PUBLIC ADMINISTRATION

Special Paper I

(Administrative Thinkers)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain Kautilya's views on Principles of Administration.

(ii) State the objectives of Scientific Management suggested by F.W. Taylor.

(iii) Describe Weber's views on Rational Authority.

(iv) Mention Herbert Simon's views on Behaviourism.

2. Write notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Nehru's views on Socialism.

(ii) Nature of 'Sala Model'.

(iii) Chester Barnard's theory of Authority.

P.T.O.

- (iv) Features of prismatic society suggested by Fred Riggs.
- (v) Kautilya's views on Administrative Corruption.
- (vi) Woodrow Wilson's view on Administration.

3. Answer the following questions in **200-250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain Riggs structural functional approach.
- (ii) State Nehru's views on Decentralisation.
- (iii) Mention Kautilya's Nature of Rajdharm.
- (iv) Critically evaluate Taylor's concept of Scientific Management.
- (v) Explain Nehru's views on Bureaucracy.

4. Answer any *one* question (**500** words) : [20]

- (i) Explain Max Weber's 'Model of Bureaucracy'.
- (ii) Examine Herbert Simon's Decision Making Model.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) कौटिल्याची प्रशासकीय तत्त्वांसंबंधी मते स्पष्ट करा.
- (ii) एफ. डब्लु. टेलर यांनी सूचित केलेले शास्त्रीय व्यवस्थापनाची तत्वे सांगा.

- (iii) विवेकप्रधान अधिकारावरील वेबरची मते वर्णन करा.
(iv) वर्तनवादावरील हर्बर्ट सायमनची मते नमुद करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) समाजवादासंबंधी नेहरूंची मते.
(ii) 'साला मॉडेल' चे स्वरूप.
(iii) चेस्टर बर्नार्डचा अधिकाराचा सिद्धांत.
(iv) फ्रेड रिग्जनी सुचविलेली समपार्श्विक समाजाची वैशिष्ट्ये.
(v) कौटिल्याची प्रशासकीय भ्रष्टाचारासंबंधी मते.
(vi) प्रशासनावरील विड्रो विल्सनची मते.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) रिग्जचा रचनात्मक कार्यवादी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
(ii) नेहरूंची विकेंद्रीकरणासंबंधी मते सांगा.
(iii) कौटिल्याचे राजधर्माचे स्वरूप स्पष्ट करा.
(iv) ऋक्षचा शास्त्रीय व्यवस्थापनाच्या संकल्पनेचे टिकात्मक मुल्यमापन करा.
(v) नोकरशाहीसंबंधी नेहरूंची मते स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]

- (i) मॅक्स वेबरचे नोकरशाहीचे प्रारूप स्पष्ट करा.
(ii) हर्बर्ट सायमनच्या निर्णय प्रक्रिया प्रारूपाचे परिक्षण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-247

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PUBLIC ADMINISTRATION

Special Paper-II

(Institutions and Issues in Indian Administration)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Evaluate the role of National Development Council.

(ii) Explain the features of Bureaucracy.

(iii) State the methods of Recruitment.

(iv) Mention the significance of e-Governance.

2. Write the notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Central services

(ii) Globalization

(iii) Structure of Union Public Service Commission

(iv) Estimate Committee

(v) Social Justice

(vi) Types of Training.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200-250** words each
(any *three*) : [30]

- (i) Explain the functions of Planning Commission in India.
- (ii) Describe the role of National Commission for Woman.
- (iii) State the nature of Reservation Policy.
- (iv) Mention the functions of voluntary organisation.
- (v) Explain the stages of Budgetary Process in India.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain the structure and functions of Ministry of Finance.
- (ii) Evaluate the role of Human Rights Commission.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) राष्ट्रीय विकास परिषदेच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.
- (ii) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (iii) भरतीचा पद्धती सांगा.
- (iv) ई-शासनाचे महत्व नमूद करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) केंद्रीय सेवा
- (ii) जागतिकीकरण
- (iii) केंद्रीय लोकसेवा आयोगाची रचना
- (iv) अनुमान समिती
- (v) सामाजिक न्याय
- (vi) प्रशिक्षणाचे प्रकार.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200-250 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) भारतातील नियोजन आयोगाची कामे स्पष्ट करा.
- (ii) राष्ट्रीय महिला आयोगाची भूमिका वर्णन करा.
- (iii) आरक्षण धोरणाचे स्वरूप सांगा.
- (iv) स्वयंसेवी संघटनेची कामे नमूद करा.
- (v) भारतातील अंदाजपत्रकाच्या अवस्था स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी प्रश्नांची उत्तर 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) अर्थ मंत्रालयाची रचना व कामे स्पष्ट करा.
- (ii) मानवी हक्क आयोगाच्या भूमिकेचे परिक्षण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-248

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PSYCHOLOGY

G-2 : Social Psychology

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) What is social loafing ?

(ii) Explain Door-in-the-face technique.

(iii) State “Proximity” as a determinant of attraction.

(iv) What is triangular theory of love ?

2. Answer in 100 words each (any four) : [20]

(i) What is self-concept ?

(ii) Explain the components of attitude.

(iii) What is schemas ?

(iv) What is group cohesiveness ?

(v) Explain ‘group size’ as a factor affecting conformity.

(vi) What is social attraction ?

P.T.O.

3. Answer in **200 to 250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Describe self-presentation and self-regulation.
- (ii) How are attitudes formed ?
- (iii) Explain basic sources of attribution error.
- (iv) Describe leadership styles.
- (v) Explain obedience in detail.

4. Answer any *one* in **500** words : [20]

- (i) What is Social Psychology ? Explain the theories in social psychology.
- (ii) What is communication ? Describe various codes of non-verbal communication.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (i) सामाजिक बतावणी म्हणजे काय ?
- (ii) नकारानंतर होकार मिळविण्याचे तंत्र स्पष्ट करा.
- (iii) आकर्षणाचा एक घटक म्हणून “जवळीकता” स्पष्ट करा.
- (iv) प्रेमाचा त्रिकोण सिद्धांत म्हणजे काय ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) स्व-संकल्पना म्हणजे काय ?
- (ii) अभिवृत्तीचे घटक स्पष्ट करा.
- (iii) आदिरूप म्हणजे काय ?
- (iv) समूह एकात्मभाव म्हणजे काय ?
- (v) अनुसारितेवर परिणाम करणारा घटक म्हणून 'समूह आकार' स्पष्ट करा.
- (vi) सामाजिक आकर्षण म्हणजे काय ?

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) स्व-सादरीकरण आणि स्व-नियंत्रणाचे वर्णन करा.
- (ii) अभिवृत्ती कशा तयार होतात ?
- (iii) सामाजिक बोधनातील चुका स्पष्ट करा.
- (iv) नेतृत्व शैली (प्रकार) वर्णन करा.
- (v) आज्ञापालनाचे सविस्तर वर्णन करा.

4. कोणत्याही एकाचे 500 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (i) सामाजिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? सामाजिक मानसशास्त्रातील सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) संप्रेषण म्हणजे काय ? अशाब्दिक संप्रेषणातील विविध प्रघातांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

[4001]-249

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PSYCHOLOGY

Special Paper-I

(Psychology of Adjustment)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) State the psychosexual developmental stages.

(ii) Explain the concept of financial difficulties.

(iii) Explain the concept of coping behaviour.

(iv) Explain the concept of health psychology.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Bandura's behaviour approach.

(ii) What is very important in happiness ?

(iii) Causes and effects of unemployment.

(iv) Explain in brief mind-body connection.

(v) Frustration.

(vi) Alcoholism.

P.T.O.

3. Attempt any *three* questions in **200-250** words each : [30]

- (i) Explain the predictors of marital success.
- (ii) Describe the model of career choice and development given by Holland.
- (iii) Explain the types of motivational conflict.
- (iv) Discuss Biomedical model.
- (v) State the effects of smoking on health

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Define Abnormal behaviour. Explain the criteria of abnormal behaviour.
- (ii) Explain Ellis's Rational-Emotive-Behaviour therapy (R.E.B.T).

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) मानसलैंगिक विकासाच्या अवस्था विशद करा.
- (ii) आर्थिक अडचण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) साधक वर्तन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) अरोग्य/स्वास्थ्य मानसशास्त्र ही संकल्पना स्पष्ट करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) बांडुराचा वर्तनवादी दृष्टिकोन.
- (ii) सुखाच्या बाबत अतिशय महत्त्वाचे काय असते ?
- (iii) बेकारीची कारणे आणि परिणाम.
- (iv) शरीर-मन संबंध थोडक्यात विशद करा.
- (v) वैफल्य (Frustration).
- (vi) मद्यासक्ती.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) वैवाहीक यशाचे पूर्वकथन स्पष्ट करा.
- (ii) व्यवसाय निवड व विकास याबाबत हॉलंड यांनी दिलेल्या प्रारूपाचे वर्णन करा.
- (iii) प्रेरणा संघर्षाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (iv) जैव-वैद्यक प्रारूपाची चर्चा करा.
- (v) धूम्रपानाचे स्वास्थावरील परिणाम स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) अपसामान्य वर्तनाची व्याख्या द्या. अपसामान्य वर्तनाचे निकष सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) एलिस यांची तर्कनिष्ठ भावात्मक वर्तन उपचार पद्धती (R.E.B.T.) स्पष्ट करा.

(Abnormal Psychology and Therapeutic Intervention)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) What is abnormal behaviour ?

(ii) Explain the negative symptoms of schizophrenia.

(iii) State the importance of Token Economy.

(iv) State the need for Psychotherapy.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Brief Psychotic disorder.

(ii) Generalized anxiety disorder.

(iii) DSM-IV based classification of mental disorder.

(iv) Causes of abnormality.

(v) Systematic desensitization.

(vi) Yoga therapy.

3. Attempt any *three* questions in **200-250** words each : [30]

- (i) Explain the types of schizophrenia.
- (ii) Describe the symptoms of depression disorder.
- (iii) State the importance of success in psychotherapy.
- (iv) Explain the aversion therapy.
- (v) Describe the marital therapy.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) What is personality disorder ? Explain the odd and eccentric personality disorder.
- (ii) Describe fully the client centered therapy stages and its evaluation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) अपसामान्य/मनोविकृती वर्तन म्हणजे काय ?
- (ii) छिन्नमनस्कतेची नकारात्मक लक्षणे स्पष्ट करा.
- (iii) प्रतिकात्मक पारितोषिकाचे महत्त्व सांगा.
- (iv) मानसोपचार पद्धतीची गरज सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) अल्पकालिन मनोविक्षिप्ती.
- (ii) सामान्य चिंता विकृती.
- (iii) डि. एस. एम.-चार प्रणित मनोविकृतीचे वर्गीकरण.
- (iv) मनोविकृतीची कारणे.
- (v) पद्धतशीर आवेदनशीलन.
- (vi) योगा-उपचार पद्धती.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) छिन्नमनस्कतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) विषाद/अवसाद विकृतीच्या लक्षणांचे वर्णन करा.
- (iii) मानसोपचाराच्या यशाचे महत्व सांगा.
- (iv) परावृत्ती उपचार पद्धती स्पष्ट करा.
- (v) वैवाहीक उपचार पद्धतीचे वर्णन करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) व्यक्तिमत्व विकृती म्हणजे काय ? विलक्षण आणि विक्षिप्त व्यक्तिमत्वाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ii) रुग्णकेंद्रित उपचार पद्धतीचे वर्णन आणि मुल्यमापन करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-250

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PSYCHOLOGY

Special Paper-II

(S-2 : Positive Psychology and Counselling Psychology)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions in **50** words each : [10]
 - (i) Explain how children differ from adults.
 - (ii) Describe the Gestalt counseling.
 - (iii) Explain the concept of 'hope'.
 - (iv) Describe person-centered counseling.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) Positive emotions and well-being
 - (ii) The life tasks of adulthood
 - (iii) Optimism and well-being
 - (iv) Successful aging
 - (v) Positive youth development
 - (vi) Emotional Intelligence.

P.T.O.

3. Attempt any *three* questions in **200-250** words each : [30]

- (i) Explain the stages of counseling process.
- (ii) Describe the characteristics of effective counselor.
- (iii) Explain the cognitive counseling.
- (iv) State the importance of the communication with children.
- (v) Explain the nature of positive psychology.

4. Attempt any *one* question in **500** words : [20]

- (i) What is happiness ? Describe the determinants and measurement technique of happiness.
- (ii) Define counseling. Explain the characteristics of older adult as a client.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) बालक प्रौढांपेक्षा वेगळे कसे ? स्पष्ट करा.
- (ii) 'बोधात्मक समुपदेशन' वर्णन करा.
- (iii) 'आशा' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) 'व्यक्तिकेंद्रित समुपदेशन' वर्णन करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दात थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) सकारात्मक भावना आणि खुशाली
- (ii) प्रौढावस्थेतील जीवन कार्ये
- (iii) आशावाद आणि खुशाली
- (iv) यशस्वी वृद्धावस्था
- (v) सकारात्मक युवा विकास
- (vi) भावनिक बुद्धिमत्ता

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) समुपदेशन प्रक्रियेच्या अवस्था स्पष्ट करा.
- (ii) प्रभावी समुपदेशकाची गुणवैशिष्ट्ये वर्णन करा.
- (iii) 'बोधात्मक समुपदेशन' स्पष्ट करा.
- (iv) बालकांबरोबरील संवादाचे महत्व सांगा.
- (v) सकारात्मक मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) आनंदीवृत्ती म्हणजे काय ? आनंदीवृत्तीचे घटक आणि मापनतंत्र वर्णन करा.
- (ii) समुपदेशन व्याख्या द्या. एक सल्लार्थी म्हणून वयस्क प्रौढाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

[4001]-250

(S-2 : Developmental Psychology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* questions in **50** words each : [10]
 - (i) What are the areas in life span development ?
 - (ii) Explain the motor development in infancy.
 - (iii) State the development of 'Self' in middle childhood.
 - (iv) Explain the alternative views intelligence in early adulthood.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (i) The stages of development in prenatal period
 - (ii) Play interests in the preschool years
 - (iii) Puberty
 - (iv) Family relationships in Adolescence
 - (v) Problems of working women
 - (vi) Alzheimer's disease.

3. Attempt any *three* questions in **200-250** words each : [30]
 - (i) Explain the threats of prenatal development.
 - (ii) Discuss the social development in preschool years.

- (iii) Explain the physical development in middle childhood.
- (iv) Discuss the family relationship in middle age.
- (v) Explain in detail the physical and mental disorders in late adulthood.

4. Attempt any *one* question in **500** words : [20]

- (i) Discuss in detail language development in infancy.
- (ii) Explain in detail physical development in early adulthood.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) जीवनकक्षा विकासाची क्षेत्रे कोणती ?
- (ii) शैशावस्थेतील कारक विकास स्पष्ट करा.
- (iii) मध्यबाल्यावस्थेतील 'स्व' विकास स्पष्ट करा.
- (iv) पूर्वप्रौढावस्थेतील बुद्धिमत्तेविषयी विविध प्रवाह स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) जन्मपूर्व विकासाचे टप्पे
- (ii) पूर्वशालेय वयातील खेळातील अभिरूची

- (iii) पौंगड
- (iv) किशोरावस्थेतील कौटुंबिक संबंध
- (v) नोकरी करणाऱ्या स्त्रियांच्या समस्या
- (vi) अल्झायमर (Alzheimers) विकृती.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी उत्तरे 200-250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) जन्मपूर्व विकासाचे धोके स्पष्ट करा.
- (ii) पूर्वशालेय वयातील सामाजिक विकासाची चर्चा करा.
- (iii) मध्यबाल्यावस्थेतील शारीरिक विकास स्पष्ट करा.
- (iv) मध्यमवयातील कौटुंबिक संबंधाची चर्चा करा.
- (v) वृद्धावस्थेतील शारीरिक व मानसिक विकारांची चर्चा करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) शैशावस्थेतील भाषिक विकासाची सविस्तर चर्चा करा.
- (ii) पूर्वप्रौढावस्थेतील शारीरिक विकास सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-251

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

GANDHIAN THOUGHT

G-2 : Socio-Political and Religious Thought

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(i) Explain briefly Gandhiji's critique on Totalitarianism.

(ii) State and explain Gandhiji's views on Hindu Culture.

(iii) Explain briefly Gandhiji's idea of Swadeshi.

(iv) Explain Gandhiji's views on use of machine.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(i) Gandhiji's views regarding equality of wages

(ii) Gandhiji's idea of decentralization

(iii) Spiritualization of politics

(iv) Panchayat Raj

(v) Removal of untouchability

(vi) Faith and Reason.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following questions in **200-250** words each : [30]
- (i) Explain Gandhiji's views regarding Interreligious Harmony.
 - (ii) Bring out the importance of religious instructions through education.
 - (iii) Explain Gandhiji's criticism on modern civilization.
 - (iv) Explain the Rights and Duties of man according to Gandhiji.
 - (v) State and illustrate Gandhiji's views regarding the role and status of women in society.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (i) "Satyagraha is a way of Mass-Movement". With the help of this statement bring out Gandhiji's views on Satyagraha.
 - (ii) Explain and discuss the importance of Gandhiji's eighteen point constructive programme of social change.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी **50** शब्दात उत्तरे लिहा : [10]
- (i) एकाधिकारशाहीवरील गांधीजींची टीका थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - (ii) हिन्दु संस्कृतीबद्दलचा गांधीजींचा दृष्टीकोन सांगून त्याचे स्पष्टीकरण करा.
 - (iii) गांधीजींची स्वदेशीची कल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
 - (iv) यंत्रांच्या वापराबद्दल गांधीजींचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दात थोडक्यात टीपा लिहा : [20]

- (i) समान वेतनाबद्दल गांधीजींचा दृष्टिकोन
- (ii) गांधीजींचा विकेंद्रीकरणाची कल्पना
- (iii) राजकारणाचे आध्यात्मिककरण
- (iv) पंचायतराज
- (v) अस्पृश्यतेचे निर्मूलन
- (vi) श्रद्धा आणि बुद्धी.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात उत्तरे लिहा : [30]

- (i) आंतरधर्मिय सूसंवादाबद्दल गांधीजींचा दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (ii) शिक्षणाच्या माध्यमातून धार्मिक शिक्षणाचे महत्व विशद करा.
- (iii) आधुनिक समाजव्यवस्थेवरील गांधीजींची टीका स्पष्ट करा.
- (iv) गांधीजींच्या मतानुसार व्यक्तित्वे हक्क आणि कर्तव्ये स्पष्ट करा.
- (v) स्त्रियांचे समाजातील स्थान व भूमिका याबद्दलची गांधीजींची मते सांगून त्यांचे विवेचन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : [20]

- (i) “सत्याग्रह हा एक जनआंदोलनाचा मार्ग होय”.....या विधानाच्या आधारे गांधीजींची सत्याग्रहाविषयीचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा
- (ii) गांधीजींचा समाज परिवर्तनासंबंधीचा अठरा कलमी विधायक कार्यक्रम स्पष्ट करून त्याचे महत्व विशद करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-252

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

YOGVIDYA

General Paper-II

Yogachi Sarvangeen Baithak

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* from the following in **50** words : [5]

(i) Explain the importance of meditation in college.

(ii) What is Yoga ?

2. Write short notes (any *two*) : [10]

(i) Scope of Yoga

(ii) Panchklesha

(iii) Kriyayog

(iv) Samadhi.

3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]

(i) Explain the use of Yoga for improving educational system.

P.T.O.

(ii) What is the Nastik Darshan ? Discuss in detail Charvak darshan.

(iii) Explain the causes and effects of frustration.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]

(i) Explain Patanjali's Ashtang Yoga.

(ii) Discuss personality development and Yoga.

वेळ : 2 तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे 50 शब्दांत स्पष्टीकरण द्या : [5]

(i) महाविद्यालयीन स्तरावर ध्यानाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

(ii) योग म्हणजे काय ?

2. थोडक्यात टीपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) योगाची व्याप्ती

(ii) पंचक्लेश

(iii) क्रियायोग

(iv) समाधि.

3. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तर द्या : [15]

(i) शैक्षणिक प्रक्रियेत योगसाधनेचा उपयोग स्पष्ट करा.

(ii) नास्तिक दर्शन म्हणजे काय ? चार्वाक दर्शन सविस्तर विशद करा.

(iii) विफलतेची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही **एका**चे सविस्तर उत्तर द्या : [10]

(i) पतंजलीचा अष्टांग योग स्पष्ट करा.

(ii) व्यक्तिमत्व विकास आणि योग, चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-253

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper II

(Indian Culture)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Importance of Coins.

(ii) Varna system in Ancient Indian Society.

(iii) Features of Indian Painting.

(iv) Principles of Satyashodhak Samaj.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Social life in Harappa Culture.

(ii) 'Ashram System' in Ancient Indian Society.

(iii) Panchsheel.

(iv) Consequences of Bhakti Movement

(v) Painting of Ajanta.

(vi) Information Technology.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200 to 250** words each
(any *three*): [30]

- (i) Discuss the archaeological sources of Ancient Indian History.
- (ii) State the teaching of Jainism.
- (iii) Review the work of 'Bhakti Movement'.
- (iv) Discuss the architecture of temples in Medieval India.
- (v) State the progress in science from ancient to medieval period.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain the 'Cultural Identity' of India.
- (ii) State the contribution of Arya Samaj in Socio-religious movement in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) नाण्यांचे महत्व.
- (ii) प्राचीन भारतीय समाजातील वर्णव्यवस्था.
- (iii) भारतीय चित्रकलेची वैशिष्ट्ये.
- (iv) सत्यशोधक समाजाची तत्वे.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) हराप्पा संस्कृतीतील समाज जीवन.
- (ii) प्राचीन भारतीय समाजातील आश्रमव्यवस्था.
- (iii) पंचशील.
- (iv) भक्ती चळवळीचे परीणाम.
- (v) अजिंठ्याची चित्रकला.
- (vi) माहिती तंत्रज्ञान.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) प्राचीन भारताच्या अभ्यासाच्या भौतिक साधनांची चर्चा करा.
- (ii) जैनधर्माची शिकवण सांगा.
- (iii) भक्ती चळवळीच्या कार्याचा आढावा घ्या.
- (iv) मध्ययुगीन काळातील मंदिर स्थापत्य कलेविषयी चर्चा करा.
- (v) प्राचीन ते मध्ययुगीन काळातील विज्ञानामध्ये झालेली प्रगती सांगा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) भारताची 'संस्कृतिक ओळख' स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील सामाजिक-धार्मिक चळवळीत आर्य समाजाचे कार्य सांगा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-254

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

HOME ECONOMICS

G-2 : Sociology of Family

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following concepts in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Nuclear family

(ii) Socialisation

(iii) Social institution

(iv) Child welfare.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Importance of Sociology

(ii) Head of the family

(iii) Merits of Nuclear Family system

(iv) Family Disorganisation

(v) Types of Marriage

(vi) Human Race.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200** words each (any *three*): [30]
- (i) Explain the importance of family in the process of socialisation of the child.
 - (ii) Explain the merits and demerits of joint family system.
 - (iii) Describe the basic development of human race.
 - (iv) "Marriage as an Institution." Explain.
 - (v) Explain the role of government in family and child welfare in Indian society.
4. Answer the following questions in **500** words (any *one*): [20]
- (i) Explain the functions of family.
 - (ii) Explain the causes of family disintegration in rural and urban sector in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील संकल्पनांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (i) अणु कुटुंब
 - (ii) सामाजिकीकरण
 - (iii) सामाजिक संस्था
 - (iv) बाल कल्याण.

2. प्रत्येकी 100 शब्दात थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) समाजशास्त्राचे महत्व
- (ii) कुटुंब प्रमुख
- (iii) अणुकुटुंब पद्धतीचे गुण
- (iv) कुटुंब विस्थापन
- (v) विवाहाचे प्रकार
- (vi) मानवी वंश.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) बालकांच्या सामाजिकीकरण प्रक्रियेतील कुटुंबाचे महत्व स्पष्ट करा.
- (ii) एकत्र कुटुंब पद्धतीचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
- (iii) मानवी वंशाच्या मुळभूत विकासाचे वर्णन करा.
- (iv) “विवाह एक संस्था आहे” स्पष्ट करा.
- (v) भारतीय समाज्यातील कुटुंब आणि बाल कल्याणातील शासनाची भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे 500 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) कुटुंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) भारतीय ग्रामीण आणि शहरी भागातील कुटुंब विघटनाची कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—**4+4+4**]

[Total No. of Printed Pages—**8+1**

[4001]-255

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S.—G-2 (A) : India's National Security

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) What are the objectives of SAARC ?

(ii) State the threats to India's Naval Security.

(iii) State the peaceful uses of Nuclear Power.

(iv) What are the objectives of Indian Foreign Policy ?

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

(i) Causes of the Insurgency

(ii) Geostrategic importance of Kashmir

(iii) Achievements of SAARC

(iv) Measures of Terrorism

(v) Treaty of Indo-Russia

(vi) Mac Mahon line

P.T.O.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain the meaning and concept of National Security.
- (ii) Give an account of the activities of Superpowers in the Indian Ocean.
- (iii) What are the internal security problems of India ?
- (iv) Explain the linkage between Foreign and Defence Policy.
- (v) Describe Indo-China relations since 1990.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

- (i) Explain the relation between India and USA.
- (ii) Describe the Indo-Pak relations with special reference to the nuclear debate.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (i) सार्कची उद्दिष्टे कोणती ?
- (ii) भारतीय नाविक सुरक्षेला असलेले धोके सांगा.
- (iii) अणुशक्तीचे शांततामय उपयोग सांगा.
- (iv) भारतीय परराष्ट्रीय धोरणाची उद्दिष्टे कोणती ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) विप्लवची कारणे
- (ii) काश्मीरचे भूसामरिक महत्व
- (iii) सार्कचे यश
- (iv) दहशतवादावर उपाय
- (v) भारत-रशिया करार
- (vi) मॅकमोहन रेषा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) राष्ट्रीय सुरक्षेचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) हिंदी महासागरातील महासत्तांच्या हालचालींचा आढावा घ्या.
- (iii) भारताच्या अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या काय आहेत ?
- (iv) परराष्ट्र आणि संरक्षण धोरणातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.
- (v) 1990 पासूनच्या भारत-चीन संबंधाचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचा उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) भारत आणि अमेरिका यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.
- (ii) आण्विक वाद या मुद्यांला अनुसरून भारत-पाक संबंधाचे वर्णन करा.

[4001]-255

D.S.—G-2 (B) : Cold War

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain the concept of Cold War.

(ii) State the characteristics of Truman Plan.

(iii) Explain the concept of Detente.

(iv) Why did cold war happen in Asia ?

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Cominform created

(ii) Characteristics of Baghdad Pact

(iii) Bay of Pigs Campaign

(iv) Khomeini Revolution

(v) East European Revolution of 1989

(vi) Moscow Summit 1972.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (i) Explain the causes of emergence of cold war.
- (ii) Describe the importance of Middle-East.
- (iii) Explain in detail the third stage of Cold War.
- (iv) Define New Cold War and describe the effects of Afghanistan crisis.
- (v) Explain in detail the SEATO Pact.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Describe the Cuban Missile Crisis of 1962.
- (ii) Explain the causes of disintegration of Soviet Union.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (i) शीत युद्धांची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) टुमन योजनेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (iii) सलोखा/तणावरौथिल्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) आशियात शीतयुद्ध का आले ?

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) कोमिनफॉर्मची निर्मिती
- (ii) बगदाद कराराची वैशिष्टे
- (iii) बे-ऑफ पिग्ज मोहीम
- (iv) खोमेनीची क्रान्ती
- (v) 1989 मधील पूर्व युरोपातील क्रांती
- (vi) मास्को परिषद् 1972.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) शीत युद्ध उद्भवण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- (ii) मध्यपूर्वेचे महत्व विशद करा.
- (iii) शीत युद्धाच्या तिसऱ्या टप्प्याचे सविस्तर वर्णन करा.
- (iv) नविन शीत युद्धाची व्याख्या द्या आणि अफगाण संघर्षाचे परिणाम विशद करा.
- (v) सिअॅटो (SEATO) करार सविस्तर स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) 1962 मधील क्युबन क्षेपणास्त्र संघर्ष विशद करा.
- (ii) सोव्हिएट रशियाच्या विघटनाची कारणे स्पष्ट करा.

[4001]-255

D.S.—G-2 (C) : Evolution of Strategic Thought

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Explain Clausewitz's concept of total war.

(ii) Explain concept of war by Dupica.

(iii) According to Ludendorff what is the role of commander in war ?

(iv) State the principles of war of Marshal Foch.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Moltke

(ii) Liddle Hart

(iii) J.F.C. Fuller

(iv) Mackinder

(v) Karl Haushofer

(vi) Jomini.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

(i) Describe the views of Mao Zedong about Guerrilla Strategy.

(ii) Explain the strategic thought by Che Guevara.

(iii) Describe Douhet's theory of Air Power.

(iv) State geo-political thought by Karl Haushofer.

(v) Explain the theory of Sea Power by Admiral A.T. Mahan.

4. Answer in **500** words each (any *one*) : [20]

(i) Describe military thought by Liddle Hart.

(ii) Explain strategic thought by Jomini.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

(i) क्लॉजविटझची सर्वकष युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा.

(ii) डूपिकची युद्धाची संकल्पना स्पष्ट करा.

(iii) लूडेनडॉर्फच्या मते सेनापतीची युद्धातील भूमिका कोणती ?

(iv) मार्शल फोच यांची युद्ध तत्वे सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) मोल्टके
- (ii) लिडल हार्ट
- (iii) जे. एफ. सी. फुलर
- (iv) मॅकिन्डर
- (v) कार्ल हौशोफर
- (vi) जोमिनी.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (i) माओ झेडाँग यांचे गनिमी युद्धनिती विषयीचे विचार विशद करा.
- (ii) चे गेव्हरा यांचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.
- (iii) डूहेटच्या हवाई शक्तीच्या सिद्धांताचे वर्णन करा.
- (iv) कार्ल हौशोफर यांचे भूराजकिय विचार सांगा.
- (v) अँडमिरल ए. टी. महान यांचा सागरी सत्तेचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 500 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) लिडल हार्टचे लष्करी विचार विशद करा.
- (ii) जोमिनीचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-256

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S. : (A) S1 : International and Regional Organisation

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

(i) Explain the functions of UN.

(ii) What are Human Rights ?

(iii) State the functions of ASEAN.

(iv) Describe the objectives of European Union.

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

(i) Objectives of UN

(ii) ASEAN

(iii) Structure of SAARC

(iv) NAFTA

(v) Peaceful settlement of disputes

(vi) Aims of European Union.

P.T.O.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (a) Describe the UN role in International peace and security.
- (b) Explain the suggestion to strengthen the UN.
- (c) State the aims, objectives and functions of NAFTA.
- (d) Explain the future of UN.
- (e) Describe the UN contribution in Human Rights.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain the aims, objectives and functions of SAARC.
- (ii) State the role of UN in the social and economic issues.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) संयुक्त राष्ट्रांची कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) मानवी हक्क म्हणजे काय ?
- (iii) आसियनची कार्ये सांगा.
- (iv) युरोपियन युनियनची उद्दिष्टे विशद करा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) संयुक्त राष्ट्रांची उद्दिष्टे
- (ii) आसियन
- (iii) सार्कची रचना
- (iv) नाफ्ता
- (v) प्रश्न सोडविण्याचे शांततामय मार्ग
- (vi) युरोपियन युनियनचे हेतू.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (a) आंतरराष्ट्रीय शांतता व सुरक्षितता टिकविण्यातील संयुक्त राष्ट्रांच्या भूमिकेचे वर्णन करा.
- (b) यु.एन्.च्या मजबुतीचे उपाय स्पष्ट करा.
- (c) नाफ्ताचे हेतू, उद्दिष्टे आणि कार्ये सांगा.
- (d) संयुक्त राष्ट्रांचे भवितव्य स्पष्ट करा.
- (e) मानवी हक्कातील संयुक्त राष्ट्रांचे योगदान विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) सार्कचे हेतू, उद्दिष्टे आणि कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) संयुक्त राष्ट्रांचे सामाजिक आणि आर्थिक प्रश्न सोडविण्यातील कार्ये विशद करा.

(D.S. S-1 (B) : India and Her Neighbours)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What are the objectives of SAARC ?
- (2) State the causes of India-China War.
- (3) Explain India's geo-strategic location.
- (4) State Geostrategic importance of Bhutan.

2. Write short notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Geostrategic importance of Kashmir.
- (2) Population as a factor of National Power.
- (3) Maritime boundary.
- (4) Co-operation of India and Myanmar.
- (5) Tibet Issue.
- (6) Simla Pact.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Explain the ethnic problem in Sri Lanka.
- (2) Explain the Geostrategic importance of India.

- (3) State the causes of 1965 War.
- (4) Describe in detail Indo-Nepal relations.
- (5) Describe India's role in SAARC.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) "Border dispute is a crucial issue in India-China relations." Explain.
- (2) Explain India's role in the independence of Bangladesh.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) सार्कची उद्दीष्टे कोणती ?
- (2) भारत-चीन युद्धाची कारणे सांगा.
- (3) भारताचे भूसामरिक स्थान स्पष्ट करा.
- (4) भूतानचे भूसामरिक महत्व सांगा.

2. प्रत्येकी **100** शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) काश्मीरचे भूसामरिक महत्व.
- (2) लोकसंख्या राष्ट्रीय शक्तीचा एक घटक.

- (3) सागरी सीमा.
- (4) भारत व म्यानमार मधील सहकार्य.
- (5) तिबेट प्रश्न.
- (6) शिमला करार.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) श्रीलंकेतील वांशिक समस्या स्पष्ट करा.
- (2) भारताचे भूसामरीक महत्व स्पष्ट करा.
- (3) 1965 च्या युद्धाची कारणे सांगा.
- (4) भारत-नेपाळ संबंधाचे सविस्तर वर्णन करा.
- (5) भारताच्या सार्क मधील भूमिकेचे वर्णन करा.

4. खालीलपैकी कोणतेही एक प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) “भारत आणि चीन संबंधात ‘सीमा विवाद’ ही एक कठीन समस्या आहे.” स्पष्ट करा.
- (2) बांगलादेश स्वातंत्र्यातील भारताची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-257

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

(D.S. S-2 (A) Defence Economics)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

- (1) What are the characteristics of War Time Economy ?
- (2) State the means of Economic Warfare.
- (3) State the effects of War Finance.
- (4) Give types of Taxes.

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

- (1) Importance of Strategic Minerals
- (2) Development
- (3) Rationing
- (4) Defence Budget
- (5) Importance of War Finance
- (6) Effects of War on Economic Structure.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) What are the post-war problems ? Explain.
- (2) Explain the determinants of India's defence expenditure.
- (3) Explain in detail the Economic Warfare.
- (4) Contrast between defence and development.
- (5) Explain the means of War Finance.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Describe the determinants of War Potential.
- (2) Explain the parliamentary control of defence budget in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (2) आर्थिक युद्धपद्धतीची साधने सांगा.
- (3) युद्ध वित्ताचे परिणाम सांगा.
- (4) करांचे प्रकार सांगा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) सामरिक खनिजांचे महत्व
- (2) विकास
- (3) रेशनिंग
- (4) संरक्षण अंदाजपत्रक
- (5) युद्ध वित्ताचे महत्व
- (6) युद्धाचे आर्थिक संरचनेवरील परिणाम.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) युद्धोत्तर काळातील समस्या कोणत्या ? ते स्पष्ट करा.
- (2) भारताच्या संरक्षण खर्चाचे घटक स्पष्ट करा.
- (3) आर्थिक युद्धाचे सविस्तर वर्णन करा.
- (4) संरक्षण आणि विकास यातील फरक स्पष्ट करा.
- (5) युद्ध वित्ताची साधने स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाची उत्तर 500 शब्दात लिहा : [20]

- (1) युद्ध क्षमतेच्या घटकांचे वर्णन करा.
- (2) भारतीय संसदेचे संरक्षण अंदाजपत्रकावरील नियंत्रण स्पष्ट करा.

[4001]-257

(D.S. S-2 (B) Military Psychology and Sociology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :- (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 50 words each (any two) : [10]

- (1) State the types of Leadership.
- (2) Give the social changes brought by Army.
- (3) State the social base of the Military Power.
- (4) Write the characteristics of Armed Forces.

2. Write short notes in 100 words each (any four) : [20]

- (1) Nature of Military Leadership
- (2) Social causes of war
- (3) Personality test
- (4) Social aspect of victory
- (5) Military sociology
- (6) Groups structure.

3. Answer in **200** to **250** words each (any *three*) : [30]

- (1) Discuss the motivation and training.
- (2) State the effects of war on the society.
- (3) What are the uses of psychology in defence problems ?
- (4) Explain the concept of 'Sociology of War'.
- (5) Explain the role of Armed Forces in promoting national building.

4. Answer in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain how the social background of defence personnel changes the character and composition of the armed forces.
- (2) Evaluate the relationship between human right and armed forces.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शावितात.

1. प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) नेतृत्वाचे प्रकार सांगा.
- (2) सेनेने घडबून आणलेले सामाजीक बदल सांगा.
- (3) लष्करी शक्तीचा सामाजीक पाया सांगा.
- (4) सशस्त्र सेनादलाची वैशिष्टे लिहा.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) लष्करी नेतृत्वाचे स्वरूप
- (2) युद्धाची सामाजीक कारणे
- (3) व्यक्तिमत्व चाचणी
- (4) विजयाचा सामाजीक दृष्टीकोन
- (5) लष्करी समाजशास्त्र
- (6) गटांची रचना.

3. प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) प्रेरणा व प्रशिक्षण यावर चर्चा करा.
- (2) समाजावर होणारे युद्धाचे परिणाम सांगा.
- (3) संरक्षण समस्यांमधील मानसशास्त्राचे उपयोग कोणते ?
- (4) 'युद्धाचे समाजशास्त्र' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (5) राष्ट्रीय एकात्मता निर्माण करण्यातील सशस्त्र दलांची भूमिका स्पष्ट करा.

4. 500 शब्दात उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) संरक्षण दलातील व्यक्तींच्या सामाजीक पार्श्वभूमीमुळे सेनादलाचे चारित्र्य आणि रचना कशी बदलते ते स्पष्ट करा.
- (2) सशस्त्र दले आणि मानवी हक्क यांच्यातील संबंधांचे मूल्यमापन करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-260

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

COMMERCE G-2

(Business Accounting)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculators is allowed.

1. Answer the following questions (any *five*) : [10]

(a) Who is a debtor ?

(b) Who is a creditor ?

(c) What is trade discount ?

(d) What is Narration ?

(e) What is transactions ?

(f) Who is an insolvent person ?

(g) Define 'Book-keeping'.

2. State and explain the classification of accounts with *three* examples of each type. [20]

P.T.O.

Or

Journalise the following transactions :

2010

March 1 Purchased goods from Soni on credit Rs. 2,000.

March 3 Purchased goods from Soni for cash Rs. 2,000.

March 6 Sold goods to Ajay on credit Rs. 1,500.

March 8 Sold goods to Ajay for cash Rs. 1,500.

March 10 Purchased furniture on credit from Kishor Rs. 3,000.

March 11 Paid to Soni Rs. 2,000.

March 13 Paid salary to Mr. Sachin by cheque Rs. 1,500.

March 15 Received commission Rs. 600.

March 18 Cash withdrawn from bank for office use Rs. 3,000.

March 20 Purchased machinery of Rs. 10,000 from Yuvraj, half of the amount paid in cash.

March 21 Distributed goods Rs. 1,500 as free samples for advertisements.

March 23 Cash Rs. 3,000 deposited in Bank.

March 24 Paid office rent in cash Rs. 700.

March 26 Paid wages Rs. 100 to Anil.

March 30 Purchased stationery Rs. 100.

3. (A) What is Storekeeping ? What are the duties of a Store-keeper ? [15]

Or

The Trial Balance of Mr. Thombare on 30th June, 2010 was as follows :

Trial Balance

Particulars	Debit	Credit
	Rs.	Rs.
Capital	—	25,000
Building	20,000	—
Drawing	750	—
Plant and Machinery	6,000	—
Cash at Bank	550	—
Purchases	47,000	—
Sales	—	75,500
Purchase return	—	1,000
Sales return	1,500	—
Carriage inward	850	—
Opening stock	11,000	—
Wages	6,000	—

Postage and telegram	200	—
Debtors	17,600	—
Creditors	—	12,600
Salaries	2,500	—
Rent and Insurance	400	—
Bad debt	250	—
Discount allowed	100	—
Discount received	—	50
R.D.D.	—	750
Outstanding salaries	—	100
Trade expenses	300	—

Adjustment :

- (1) R.D.D. is to be maintained 5% on debtors.
- (2) Depreciate building at 5% and plant and machinery at 10% p.a.
- (3) Closing stock was valued at Rs. 8,000.

Prepare a Trading and P & L A/c and Balance Sheet for the year ended June, 2010.

(B) Describe with examples the various types of overheads.[15]

Or

Prepare a Store Ledger Account from the following transactions on the basis of 'First In First Out' method :

2009

- May 1 Purchased 2000 units @ Rs. 4 per unit.
- May 5 Purchased 250 units @ Rs. 5 per unit.
- May 7 Issued 1100 units.
- May 9 Purchased 3000 units @ Rs. 6 per unit.
- May 15 Issued 2000 units.
- May 17 Issued 500 units.
- May 21 Issued 1000 units.
- May 25 Purchased 2500 units @ Rs. 5.50 per unit.
- May 28 Issued 1500 units.

4. Write notes on (any *four*) : [20]
- (a) Subsidiary books
 - (b) Journal
 - (c) Purchase requisition
 - (d) Importance of Cost Accounting
 - (e) Causes of labour turnover
 - (f) Methods of remunerating labour.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—8+2

[4001]-262

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MATHEMATICS

(FMG-2 : Operations Research)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of logarithmic table and calculators is allowed.
(iv) Graph-paper will be supplied on demand.

1. Attempt each of the following : [16]

- (i) Write *four* applications of operations research.
(ii) Define slack and surplus variables.
(iii) Write the dual of the following L.P.P. :

$$\text{min. } Z = 2x_1 - 3x_2$$

$$\text{subject to } 5x_1 + 4x_2 \leq 5$$

$$3x_1 - 2x_2 = 6$$

$$\text{with } x_1 \geq 0, x_2 \geq 0$$

- (iv) Define Unbalanced Transportation Problem. How do you balance Unbalanced T.P. ?
(v) Write *two* differences between CPM and PERT.

P.T.O.

- (vi) Define critical path.
- (vii) Write *four* applications of replacement policies.
- (viii) Define saddle point and fair game.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Solve the following L.P.P. by simplex method :

$$\begin{aligned} \text{max. } Z &= 2x_1 + 3x_2 \\ \text{subject to : } x_1 + x_2 &\leq 1 \\ &3x_1 + x_2 \leq 4 \\ \text{with } x_1 &\geq 0, x_2 \geq 0 \end{aligned}$$

(ii) Solve the following L.P.P. by Big-M method :

$$\begin{aligned} \text{min. } Z &= 2x_1 + 3x_2 \\ \text{subject to : } x_1 + x_2 &\geq 5 \\ &x_1 + 2x_2 \geq 6 \\ \text{with } x_1 &\geq 0, x_2 \geq 0 \end{aligned}$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Solve the following L.P.P. by Graphical method :

$$\begin{aligned} \text{min. } Z &= 4x_1 + 3x_2 \\ \text{subject to : } x_1 + 3x_2 &\geq 9 \\ &2x_1 + 3x_2 \geq 12 \\ &x_1 + x_2 \geq 5 \\ \text{with } x_1 &\geq 0, x_2 \geq 0 \end{aligned}$$

- (ii) The owner of a small machine shop has four mechanics available to assign jobs for the day. Four jobs are offered with expected profit for each mechanic on each job which are as follows :

		Job			
		A	B	C	D
Mechanic	1	16	10	14	11
	2	14	11	15	15
	3	15	15	13	12
	4	13	12	14	15

Find the assignment of mechanics to the job that will result in maximum profit.

- (iii) Find the Initial Basic Feasible Solution for the following Transportation Problem by North-West Corner rule :

		Market				Supply
		M₁	M₂	M₃	M₄	
Plant	P₁	6	4	9	1	40
	P₂	20	6	11	3	40
	P₃	7	1	0	14	50
	P₄	7	1	12	6	90
Demand		90	30	50	30	

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Determine the optimum basic feasible solution to the following T.P. :

		Destination				
		A	B	C	D	Supply
Source	P	10	2	20	11	15
	Q	12	7	9	20	25
	R	4	14	16	18	10
Demand		5	15	15	15	

(ii) Solve the following Transportation problem to maximize the profit :

		Destination				
		D₁	D₂	D₃	D₄	Supply
Origin	O₁	15	51	42	33	23
	O₂	80	42	26	81	44
	O₃	90	40	66	60	33
Requirement		23	31	16	30	

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Information on the activities required for a project is as follows :

Name	Activity Node	Duration (days)
A	1—2	6
B	1—3	2
C	1—4	4
D	2—5	9
E	2—6	8
F	2—7	2
G	3—4	10
H	4—9	6
I	5—6	7
J	6—9	3
K	7—8	6
L	8—10	10
M	9—10	5

Construct a network diagram and find critical path.

- (ii) Reduce the following game by (2×2) game by using Dominance rule :

		Player B			
		B₁	B₂	B₃	B₄
Player A	A₁	3	2	4	0
	A₂	3	4	2	4
	A₃	4	2	4	0
	A₄	0	4	0	8

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) The Simple Engineering Company has a machine whose purchase price is Rs. 80,000. The expected maintenance cost and resale price in different years are as given below :

Year	Maintenance Cost	Resale Value (in thousand)
1	1,000	75
2	1,200	72
3	1,600	70
4	2,400	65
5	3,000	58
6	3,900	50
7	5,000	45

Determine at which time the machine be replaced.

(ii) A machine M costing Rs. 9,000 has maintenance cost of Rs. 200 in the first year of its operation which rises by Rs. 2,000 in each of the successive years. Assuming that the machine replacement can be done only at the end of a year determine the best age at which the machine be replaced.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) We have seven jobs each of which must go through the machine M_1 , M_2 and M_3 in the order M_1 - M_2 - M_3 . Determine only sequence which will minimize total elapsed time :

Job	Machines		
	M_1	M_2	M_3
A	3	4	6
B	8	3	7
C	7	2	5
D	4	5	11
E	9	1	5
F	8	4	6
G	7	3	12

(ii) Solve the following game :

		Player B	
		I	II
Player A	1	8	-7
	2	-6	4

(iii) Solve the following game :

		Player B				
		B₁	B₂	B₃	B₄	B₅
Player A	A₁	4	-1	4	-1	2
	A₂	2	2	3	-4	2
	A₃	1	-3	1	0	-4

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Find the sequence that minimize the total elapsed time required to complete the following tasks on machines A and B in the order AB. Also find the minimum total elapsed time :

Task	A	B
I	2	6
II	5	8
III	4	7
IV	9	4
V	6	3
VI	8	9
VII	7	3
VIII	5	8
IX	4	11

(ii) Solve the following game graphically :

$$\begin{array}{c}
 \text{Player B} \\
 \mathbf{B}_1 \quad \mathbf{B}_2 \quad \mathbf{B}_3 \quad \mathbf{B}_4 \quad \mathbf{B}_5 \\
 \text{Player A} \quad \mathbf{A}_1 \begin{bmatrix} 2 & -4 & 6 & -3 & 5 \end{bmatrix} \\
 \quad \quad \quad \mathbf{A}_2 \begin{bmatrix} -3 & 4 & -4 & 1 & 0 \end{bmatrix}
 \end{array}$$

(B) Attempt any *one* of the following : [10]

(i) The following table shows the jobs of project with their duration in days. Draw the network and determine the critical path. Also calculate all floats :

Jobs	Duration (in days)
1—2	2
1—3	7
1—4	8
2—5	3
3—5	6
3—6	10
3—7	4
4—6	6
5—7	2
6—8	5
7—8	6

(ii) The following table shows the jobs of a network along with their time estimates in days as :

Job \ Time	t_o	t_m	t_p
1—2	4	6	8
2—3	5	7	15
2—4	4	8	12
3—6	15	20	25
3—5	10	18	26
4—6	8	9	16
5—7	4	8	12
6—7	1	2	3
7—8	6	7	8

- (a) Draw the project network.
- (b) Find the critical path.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-263

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MATHEMATICAL STATISTICS (GENERAL)

(Discrete Probability Distributions and Statistical Methods)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.

(iv) Use of calculator and statistical tables are allowed.

(v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

(a) Define the following terms with an illustration.

(i) Discrete random variable (r.v.) on infinite sample space.

(ii) Probability mass function (p.m.f.) on infinite sample space.

(b) Show that all cumulants of Poisson distribution are equal to parameter ' m '. Hence find its variance.

P.T.O.

- (c) With usual notations, describe a large sample test for testing $H_0 : P_1 = P_2$ against $H_1 : P_1 \neq P_2$. Use α level of significance (l.o.s.).
- (d) Distinguish between chain base index numbers and fixed base index numbers.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) Derive the recurrence relation between raw moments of Poisson distribution.
- (b) Define the term ‘moment generating function’ (m.g.f.). Derive the m.g.f. of the Negative Binomial distribution with parameters k and p .
- (c) A coin is tossed 400 times and a head turned up 210 times. Can the coin be regarded as fair ? Test at 5% l.o.s. Also verify your result by confidence interval.
- (d) Describe stepwise procedure of finding seasonal indices by simple average method.
- (e) With usual notations, show that :

$$r_{12.3} = \frac{r_{12} - r_{13} \cdot r_{23}}{\sqrt{(1 - r_{13}^2)(1 - r_{23}^2)}}.$$

- (f) State and prove lack of memory property of geometric distribution.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) (i) Describe the exponential smoothing method of estimating trend values in a time series. [5]

(ii) Define the term m.g.f. of bivariate r.v. State and prove its any *two* properties. [5]

(b) (i) Obtain the distribution function of geometric r.v. over the range of non-negative integer values. [5]

(ii) Describe any *two* methods of estimating national income. [5]

(c) (i) Define the term 'Expected value of a random variable (r.v.)'. State and prove any *two* properties of it. [5]

(ii) An item is produced in large numbers. The machine is known to produce 5% defectives. A quality control inspector is examining the items by taking them at random. What is the probability that at least 4 items are to be examined in order to get 2 defectives ? [5]

(d) (i) Describe the logistic regression with one regressor in detail. State any *one* real situation where it can be used. [6]

(ii) Explain the following terms : [4]

(1) Residuals

(2) Coefficient of multiple determination.

- (e) (i) Describe the procedure of testing equality of *two* population correlation coefficients, state your assumptions. [5]
- (ii) A consumer purchased 50 electric bulbs of brand A and 50 electric bulbs of brand B. Brand A bulbs gave an average life of 1520 hours with a standard deviation of 60 hours while brand B bulbs gave an average life of 1490 hours with a standard deviation of 90 hours. Is there significant difference in the mean life of the two brands of bulbs? Test at 4% l.o.s. [5]

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

- (a) (i) Obtain the equation of regression plane of X_1 on X_2 and X_3 by the method of least squares. [10]
- (ii) A television repairman finds that the time spent on his job follows exponential distribution with mean of 30 minutes. If he repairs sets in order in which they came in, and if the arrival of sets follows a Poisson distribution with an average rate of 10 per 8 hrs day, calculate :
- (1) The expected number of TV sets in the system.
- (2) The probability of idle time of repairman. [6]

- (iii) Distinguish between 'Statistic' and 'Parameter' with an illustration. [4]
- (b) (i) Describe various considerations in the construction of consumers price index numbers. [8]
- (ii) Define 'Multiple correlation coefficient ($R_{1.23}$)' in case of trivariate data. Also, derive its expression in terms of total correlation coefficients. [8]
- (iii) Write a note on importance of national income. [4]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-264

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ENGLISH (General)

Paper II

(Understanding Fiction)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed :

- (i) Lord of the Flies : William Golding
- (ii) Inside the Haveli : Rama Mehta
- (iii) A Man of the People : Chinua Achebe

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following :

[16]

- (i) Explain the concept of allegory.
- (ii) What do you know about regional novel ?
- (iii) What is the significance of setting in the novel ?
- (iv) Define plot and mention its types.
- (v) What is a point of view ?
- (vi) Explain an expository part of the novel.

2. Answer any *four* of the following in not more than **150** words each : [16]

- (i) Bring out the element of cruelty in Jack.
- (ii) Discuss 'Lord of the Flies' as a political novel.
- (iii) How did Ralph organise the boys who crash landed on the island ?
- (iv) Comment on the structure of 'Lord of the Flies'.
- (v) Simon is an intended Christ figure in the novel. Explain.
- (vi) How do innocence and experience connect thematically in 'Lord of the Flies' ?

3. Attempt any *two* of the following : [16]

- (i) Consider 'Inside the Haveli' as a story of change and growth.
- (ii) What is the role of minor characters in 'Inside the Haveli' ?
- (iii) How does Geeta try to bring about a social change through education ?

4. Attempt any *two* of the following in not more than **150** words each : [16]

- (i) 'Corruption of the government' is one of the themes of 'A Man of the People'. Comment.
- (ii) Explain irony in 'A Man of the People'.
- (iii) Sketch the character of Odili.

5. Attempt any *four* of the following questions : [16]
- (i) Comment on the setting in the novel, 'Lord of the Flies'.
 - (ii) Write a note on the narrative techniques in 'Lord of the Flies'.
 - (iii) Explain the life-like characters in 'Inside the Haveli'.
 - (iv) State briefly the difference between the main plot and the sub plot with reference to the novel, 'Inside the Haveli'.
 - (v) Write a note on the use of flashback technique in 'A Man of the People'.
 - (vi) Describe 'A Man of the People' as a story of expectations.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-265

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ENGLISH

Special Paper-I

(Understanding Drama)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed :

- (i) The Importance of Being Earnest by Oscar Wilde
- (ii) Death of a Salesman by Arthur Miller
- (iii) Hayavadana by Girish Karnad

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* of the following questions : [16]

- (i) What are the types of drama ?
- (ii) Explain the significance of dialogue in drama.
- (iii) Examine life-like characters with suitable examples.
- (iv) Write a short note on the term poetic justice with suitable examples.

(v) What is melodrama ? Give examples.

(vi) Discuss the triangular structure of drama.

2. Attempt any *four* of the following questions : [16]

(i) Consider 'The Importance of Being Earnest' as a witty comedy.

(ii) Comment on the title 'The Importance of Being Earnest'.

(iii) Write a note on the ending of the play 'The Importance of Being Earnest'.

(iv) Write a note on the minor characters in 'The Importance of Being Earnest'.

(v) Describe Wilde's use of role playing in 'The Importance of Being Earnest'.

(vi) Show how Wilde contrasts the urban social life with the rural one in 'The Importance of Being Earnest'.

3. Attempt any *two* of the following questions : [16]

(i) Discuss 'Death of a Salesman' as a play that blends past, present and future.

(ii) Consider 'Death of a Salesman' as a realistic play.

(iii) Examine 'Death of a Salesman' as an American tragedy.

4. Attempt any *two* of the following questions : [16]

- (i) Draw the character sketch of Padmini.
- (ii) How does Karnad dramatise the theme of man's incompleteness in 'Hayavadana' ?
- (iii) Comment on the role of co-incidence in 'Hayavadana'.

5. Attempt any *four* of the following questions : [16]

- (i) Write a brief note on the setting in 'The Importance of Being Earnest'.
- (ii) Comment on the use of satire in 'The Importance of Being Earnest'.
- (iii) Explain in brief the use of symbolism in 'Death of a Salesman'.
- (iv) Discuss the dramatic technique in 'Death of a Salesman'.
- (v) How does Karnad handle the Indian theatrical conventions in 'Hayavadana' ?
- (vi) Comment on the use of humour and satire in 'Hayavadana'.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-266

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ENGLISH

Special Paper-II

(Understanding Poetry)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed : Poetry Down the Ages.

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following : [16]

(i) Define sonnet. Write its types and mention any *two* of its characteristics.

(ii) Compare simile with metaphor and give suitable examples.

(iii) What is Metaphysical Poetry ? Write any *two* of its characteristics.

(iv) Compare blank verse with free verse. Give examples.

(v) State the difference between climax and anti-climax. Give its examples.

(vi) Explain the term 'song'. Mention its two characteristics.

P.T.O.

2. Answer any *four* of the following : [16]

- (i) Discuss 'A Valediction : Forbidding Mourning' as a love poem.
- (ii) Appreciate critically 'To His Coy Mistress'.
- (iii) Consider 'The Tyger' as a song of experience.
- (iv) Describe the journey made by the poet to Lucy's cottage in 'Strange Fits of Passion Have I Known'.
- (v) How does Shelley describe the Skylark in 'To a Skylark' ?
- (vi) How does Keats present the theme of pathos of mortality of man and immortality of art in 'Ode on a Grecian Urn' ?

3. Answer any *two* of the following : [16]

- (i) Consider 'Tears, Idle Tears' as an elegiac poem.
- (ii) Show how 'The Darkling Thrush' deals with isolation and frustration.
- (iii) Discuss 'An Irish Airman Foresees his Death' as a war poem.

4. Answer any *two* of the following : [16]

- (i) Having turned away from love, Matthew Arnold justifies himself in the poem 'To Marguerite'. Comment.
- (ii) Discuss in detail how 'Felix Randal' deals with the physical as well as spiritual state of Felix Randal.
- (iii) Comment on the poet's views about death and immortality in the poem 'And Death shall have no Dominion'.

5. Explain with reference to the context any *four* of the following : [16]

- (i)Ay, like departing altar ministrants,
And leave me in my church, the church for peace,
That I may watch at leisure if he leers—
Old Gandolf, at me, from his onion-stone,
As still he envied me, so fair she was !
- (ii) The circles of the stormy moon
Slide westward toward the River Plate,
Death and the Raven drift above
And sweeney guards the horned gate.
- (iii) Or, after dark, will dubious women come
To make their children touch a particular stone;
Pick simples for a cancer; or on some
Advised night see walking a dead one ?
- (iv) Surat ? Ah, yes,
Once only I stayed in Surat
With family members
Of my uncle's very old friend
his wife was cooking nicely.....
That was long time ago.

- (v) The Angrez imprudently rub salt
in our wounds. Our pride
bites the dust;
Still pullulate the decrepit ruins.
- (vi) Leave all for love;
Yet, hear me, yet,
One word more thy heart behoved
One pulse more of firm endeavour,.....

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-267

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PHYSICAL EDUCATION

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in 20 words each (any ten) : [20]

- (1) Events of Athletics.
- (2) Definition of Physical Education.
- (3) Name the Indian medal winner in Olympic.
- (4) Define aims of Physical Education.
- (5) Objectives of Physical Education.
- (6) Basic skills of Kabaddi.
- (7) Name the various Physical efficiencies.
- (8) Name the various Yogasanas.
- (9) Define Health Science.
- (10) Importance of 'First Aid'.
- (11) Write Indian Games.
- (12) Basic skills of Handball.

P.T.O.

2. Write the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Write a note on Exercise-Health-Wellness.
 - (2) Explain the impact of exercise on Respiratory System.
 - (3) Explain the rules of Kho-Kho.
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the impact of exercise on digestive system.
 - (2) Draw a sketch of Volleyball ground.
 - (3) What is warming up Vs. warming down ? Explain.
4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Describe 'Kabaddi' ground.
 - (2) Describe 'Handball' ground.
 - (3) Describe 'Kho-kho' ground.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) अॅथलेटिक्स मधील बाबी लिहा.
- (2) शारिरिक शिक्षणाची व्याख्या.
- (3) भारतातील वैयक्तिक पदक विजेते ऑलिम्पिक पटूंची नावे.
- (4) शारिरिक शिक्षणाची ध्येये.
- (5) शारिरिक शिक्षणाची उद्दिष्टे.
- (6) कबड्डीतील मूलभूत तत्वे.
- (7) विविध शारिरिक क्षमता.
- (8) विविध योगासनांची नावे.
- (9) आरोग्यशास्त्रांची व्याख्या.
- (10) प्रथमोपचाराचे महत्व.
- (11) भारतीय खेळांची नावे.
- (12) हॅन्डबॉल खेळाची मूलभूत कौशल्ये.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) टिप लिहा : व्यायाम—आरोग्य—स्वास्थ्य.
- (2) व्यायामाचा श्वसन संस्थेवर होणारा परिणाम सांगा.
- (3) खो-खोचे नियम सांगा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) व्यायामाचा पचनसंस्थेवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा.

- (2) व्हॉलीबॉल मैदानाची आखणी करा.
- (3) वॉर्मिंग अप व वॉर्मिंग डाऊन म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) कबड्डी मैदानाचे वर्णन करा.
- (2) हॅन्डबॉल मैदानाचे वर्णन करा.
- (3) खो-खो मैदानाचे वर्णन करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-268

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MATHEMATICS

(MG-2 : Differential Equations and Linear Algebra)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt the following questions : [16]

$(e^y + 1) \cdot \cos x \, dx + e^y \cdot \sin x \, dy = 0$
(i) If $f(D) = x^2D - 1$ and $g(D) = D + 3$, then compute $f(D) \cdot g(D)$.

(ii) Find the orthogonal trajectory of the curve $y^2 = mx$.

(iii) Solve the following differential equation :

(iv) Solve :

$$(D^3 - 3D^2 + 4)y = 0.$$

(v) Determine whether the set :

$$w = \{(x, y, z) \mid \text{either } x = 0 \text{ or } y = 0\}$$

is a subspace of \mathbb{R}^3 .

P.T.O.

(vi) If T is a linear operator defined by $T(p(x)) = p'(x)$, then find $\text{Ker}(T)$ and $\text{R}(T)$.

(vii) Use the inner product :

$$\langle p, q \rangle = \int_0^1 p(x) \cdot q(x) dx$$

and compute $\langle p, q \rangle$ for the vectors $p(x) = x$ and $q(x) = x^2$ in the function space of continuous functions defined on $[0, 1]$.

(viii) Is the set $\{(1, 2, -3), (1, -3, 2), (2, -1, 5)\}$ linearly dependent? Justify.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Explain the method of solving the linear differential equation :

$$\frac{dy}{dx} + p(x) \cdot y = Q(x).$$

(ii) If $y_1(x)$ and $y_2(x)$ are solutions of the equation :

then prove that for any constants c_1 and c_2 , $c_1 \cdot y_1(x) + c_2 \cdot y_2(x)$ is also a solution of that equation,

where $W(y_1, y_2) \neq 0$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Solve :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{4x - 6y + 3}{6x - 9y - 1}.$$

(ii) Solve the differential equation :

$$x^2y \, dx - (x^3 + y^3) \, dy = 0.$$

(iii) The rate of reduction of a person's assets is proportional to square root of the existing assets. If the assets dwindle down from 25 lakhs to 6.25 lakhs in 2 years, find in how many years the person will be bankrupt ?

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Solve the differential equation :

$$(D^2 - D - 2)y = 6x + 6e^{-x}$$

by the method of undetermined coefficients.

(ii) Let

$$f(D) = D^n + a_1 D^{n-1} + \dots + a_{n-1} D + a_n$$

and let V be a function of x . Then prove that :

$$\frac{1}{f(D)} [e^{ax} \cdot V] = e^{ax} \left[\frac{1}{f(D+a)} V \right]$$

Hence solve :

$$(D^2 - 4D + 3) y = 2x e^{3x}.$$

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Let

$$S = \{\bar{v}_1, \bar{v}_2, \dots, \bar{v}_r\}$$

be a set of vectors in a vector space V . Then show that :

(a) $L(S)$ is a subspace of V .

(b) $L(S)$ is the smallest subspace of V containing S , where $L(S)$ is linear span of S .

(ii) (a) Let the function be defined by :

$$T(x \ y \ z) = (1 \ 1 \ 1)$$

Is T linear transformation ?

(b) If be a linear map with

$$T(\bar{e}_1) = \bar{e}_2, \quad T(\bar{e}_2) = \bar{e}_3, \quad T(\bar{e}_3) = \bar{0}.$$

Then show that $T \neq 0$, and .

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) State and prove Cauchy-Schwarz inequality.

(ii) Find eigenvalues, eigen space, basis and dimension of eigen space of the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 2 & -1 & 1 \\ 0 & 3 & -1 \\ 2 & 1 & 3 \end{bmatrix}.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Let S be a set with two or more vectors in a vector space V . Then prove that S is linearly dependent if and only if at least one of the vectors in S is expressible as a linear combination of the rest of vectors in S .

(ii) Find the standard matrix for linear transformation $T: \mathbb{R}^4 \rightarrow \mathbb{R}^3$ defined by :

$$T(x \ y \ z \ w) = (2x + y - 4w, 5x - 5y + 3z, -2y + z - 3w).$$

(iii) Let \mathbb{R}^3 have the Euclidean inner product. Use Gram-Schmidt process to transform the basis :

into an orthonormal basis.

$$\left\{ \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 2 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 \\ 1 \\ 0 \end{pmatrix}, \begin{pmatrix} 1 \\ 2 \\ 1 \end{pmatrix} \right\}$$

$2x + 3y - 2z = 0$
 $3x - y + z = 0$ (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let T be a linear transformation, then show that :

(a) The kernel of T is a subspace of V .

(b) The range of T is a subspace of V .

(ii) Determine the basis and dimension for the solution space of the system :

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If K is a positive integer, λ is an eigenvalue of a matrix A , X is a corresponding eigen vector, then show that λ^K is an eigenvalue of A^K and X is the corresponding eigen vector.

(ii) Show that the set :

$$\left\{ \left(\frac{1}{5}, \frac{1}{5}, \frac{1}{5} \right), \left(-\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, 0 \right), \left(\frac{1}{3}, \frac{1}{3}, \frac{-2}{3} \right) \right\}$$

is orthogonal with respect to the Euclidean inner product. Convert it to an orthonormal set by normalising the vectors.

(iii) Find the matrix P that orthogonally diagonalizes the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 3 & 0 \\ 3 & -2 & 1 \\ 0 & -1 & 1 \end{bmatrix}.$$

[4001]-269**S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011****MATHEMATICS****MS-1 : (a) Number Theory and Complex Variables****(2008 PATTERN)****Time : Three Hours****Maximum Marks : 80****N.B. :—** (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt the following questions : [16](i) If $a|b$ and $a|c$ then show that $a|b + c$.(ii) Show that square of an odd integer is of the type $8k + 1$.

(iii) Determine the number of zeros at the end of 100 !

(iv) Determine the number of solutions to the congruence $4x \equiv 3 \pmod{20}$.(v) Evaluate $\int_0^{\infty} \frac{1}{1+x^2} dx$ along imaginary axis.(vi) Evaluate $\oint_C \frac{z^2 - z + 1}{z - 1} dz$, where C is the circle $|z| = \frac{1}{2}$.(vii) Find the singular points of $f(z) = \frac{z + 6}{(z - 3)(z^2 + 2z + 2)}$.(viii) Prove that $\cosh^2 z - \sinh^2 z = 1$.

P.T.O.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) State and prove Wilson's theorem.

(ii) State and prove Mobius inversion formula.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the remainder if $7^{202} + 11^{800}$ is divided by 101.

(ii) Find the greatest common divisor of 2378 and 1769 and express it in the form $(2378)m + (1769)n$, where $m, n \in \mathbb{Z}$.

(iii) Prove that $\sum_{d|n} d = n^{\frac{d(n)}{2}}$.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Find all integers x such that :

$$x \equiv 5 \pmod{7}$$

$$x \equiv 7 \pmod{11}$$

$$\text{and } x \equiv 3 \pmod{13}$$

(ii) (a) Show that there are arbitrarily large gaps in the sequence of primes.

(b) Prove that there are no integers x, y , such that $(x, y) = 3$ and $x + y = 100$.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) (a) Find an analytic function $f(z) = u + iv$ if $u = x^3 - 3xy^2$ and $f(i) = 2$.

(b) Prove that :

(ii) If $w = f(z)$ is an analytical function of z , then prove that $f(z)$ is independent of \bar{z} .

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Suppose $f(z) = u(x, y) + i v(x, y)$ and $f(z)$ exists at a point $z_0 = x_0 + iy_0$. Prove that the first order partial derivatives of u and v exist and satisfy Cauchy-Riemann equations $u_x = v_y, u_y = -v_x$ at (x_0, y_0) .

(ii) If $f(z)$ is analytic in a region R between two simple closed curves C_1 and C_2 , then show that $\oint_{C_1} f(z)dz = \oint_{C_2} f(z)dz$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If $\lim_{z \rightarrow z_0} f(z)$ exists, then show that it is unique.

(ii) Find all values of $\log (1 + i\sqrt{3})$.

(iii) If $f(z)$ is continuous at $z = i$ where

$$f(z) = \frac{z^4 - 3z^3 + 2z^2 - 3z + 1}{z - i},$$

then find $f(i)$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Let $f(z)$ be analytic within and on a closed contour C and z_0 is any point inside C . Then prove that :

$$f(z_0) = \frac{1}{2\pi i} \oint_C \frac{f(z)}{z - z_0} dz.$$

(ii) By using residue theorem evaluate :

$$\oint_0^{2\pi} \frac{dq}{2 + \cos q}.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If $2 < |z| < 3$, then expand $f(z) = \frac{4z + 4}{z(z - 3)(z + 2)}$ in Laurent's series.

(ii) Prove that $\int_0^{\pi} \frac{\cos ax}{x^2 + 1} dx = \frac{\pi}{2} e^{-a}$, $a \geq 0$.

(iii) Evaluate by using residue theorem $\oint_C \frac{1 - 2z}{z(z - 1)(z - 2)} dz$

where C is the circle $|z| = \frac{3}{2}$.

MS-1 : (b) Problem Course Based on Paper MG2 and AMG2
Time : Three Hours **Maximum Marks : 80**

N.B. :- (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following : [16]

(i) Show that whether the $\lim_{(x,y) \rightarrow (0,0)} \frac{xy^2}{x^2 + y^4}$ exists. If it exists, find it.

(ii) Find the stationary points of the function
 $f(x, y) = xy + \frac{50}{x} + \frac{20}{y}$.

(iii) Solve : $\frac{dy}{dx} = \frac{1 + y^2}{1 + x^2}$.
State whether the differential equation
 $(1 + xy^2)dx + (1 + x^2y)dy = 0$ is exact or not.

(v) Show that the set $\{(1,1,1), (1,1,0), (1,0,0)\}$ is linearly independent.

(vi) Determine whether the set
is a subspace of \mathbf{R}^3 . Justify.

(vii) If $\bar{a} = (t^2 - 1)j + \cos t k$
 $\bar{b} = \sin t i + e^t j$
find $\lim_{t \rightarrow 0} (\bar{a} \cdot \bar{b})$.

(viii) A space curve is given by $x = t, y = t^2, z = \frac{2}{3}t^3$.
Find the unit tangent vector \bar{T} at $t = 1$.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Solve the differential equation :

$$\frac{dy}{dx} = x^3 y^3 - xy.$$

(ii) Solve the differential equation :

$$\frac{d^2y}{dx^2} + \frac{dy}{dx} - 6y = 1 + e^{3x}$$

by using method of reduction of order.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Solve the equation $(D^2 + 4) y = \cos 2x + \cos 4x$.

(ii) Solve the equation $(D^4 - 4D^3 + 8D^2 - 8D + 4) y = 0$.

(iii) By using differentials, find the approximate value of

$$\sqrt{(5.98)^2 + (8.01)^2}.$$

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Change the order of integration and hence evaluate :

$$\int_0^1 \int_0^{\sqrt{1-x^2}} \frac{dx dy}{(1+e^y)\sqrt{1-x^2-y^2}}.$$

(ii) Expand $x^3 + xy^2$ in powers of $(x - 2)$ and $(y - 1)$, by using Taylor's theorem.

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) If $T : \mathbf{R}^3 \rightarrow \mathbf{R}^3$ is a linear transformation given by $T(x, y, z) = (x + y - z, x - 2y + z, -2x - 2y + 2z)$ find the basis and dimension of kernel of T and hence state rank of T by using rank-nullity theorem.
- (ii) Find the equations of tangent plane and normal line to the surface $xy + yz + zx = 7$ at $(1, 1, 3)$.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Let V be a vector space. If W_1 and W_2 are subspaces of V , then prove that $W_1 \cap W_2$ is a subspace of V .
- (ii) Find the matrix P , that diagonalizes $A = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 6 & -1 \end{pmatrix}$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Determine whether $B = \begin{pmatrix} 1 & 9 \\ -3 & 3 \end{pmatrix}$ is in the column space of

A and if so express B as a linear combination of column

vectors of A , where $A = \begin{pmatrix} -1 & 3 & 2 \\ 1 & 2 & -3 \\ 2 & 1 & -2 \end{pmatrix}$.

- (ii) Let \mathbf{R}^2 be a Euclidean linear product space. Use Gram-Schmidt process to transform the basis $\{u_1 = (1, -3), u_2 = (2, 2)\}$ into an orthonormal basis.

- (iii) Verify Cayley-Hamilton theorem, for the matrix.

$$A = \begin{pmatrix} 2 & -3 \\ 1 & -1 \end{pmatrix}$$

and hence find A^{-1} .

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Use Green's theorem in plane to evaluate :

$$\oint_C (xy + y^2)dx + x^2dy$$

where C is the closed region bounded by the line $y = x$ and curve $y = x^2$.

(ii) If $\bar{F} = (2x^2 - 2z)\bar{i} - 2xy\bar{j} - 4x\bar{k}$, evaluate $\iiint_V \tilde{N} \cdot \bar{F} dv$

where V is the volume bounded by the planes $x = 0$, $y = 0$, $z = 0$ and $2x + 2y + z = 4$.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Find the directional derivative of $f = xy^2 + yz^3$ at the point $(2, -1, 1)$ in the direction of $\bar{i} + 2\bar{j} + 2\bar{k}$.

(ii) Show that $\bar{F} = (x^2 - y^2 - x)\bar{i} - (2xy + y)\bar{j}$ is conservative force field. Find the scalar field $\phi(x, y, z)$ such that $\bar{F} = \tilde{N} f$.

(iii) Use Stokes' theorem to evaluate $\oint_C (e^x dx + 2ydy - dz)$

where C is the curve $x^2 + y^2 = 4$; $z = 2$.

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8+2

[4001]-270

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

MATHEMATICS

MS-2 : Paper (a) and MS-2 Paper (b)

MS-2 : Paper (a) Combinatorics and Computational Geometry

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Choose relevant question paper and attempt the same.

(ii) *All* questions are compulsory.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following questions : [16]

(i) How many 4-digit numbers (with repetition allowed) can be formed using digits 0, 2, 4, 6, 8 ?

(ii) Find the characteristic equation of the recurrence relation :

$$a_n = 3a_{n-1} - 2a_{n-2}.$$

(iii) Find the number of non-negative integer solutions of the equation :

$$x + y + z + w = 17$$

(iv) If a school has 100 students with 50 students taking Hindi, 40 students taking Sanskrit, and 20 students taking both the languages, how many students take neither Hindi nor Sanskrit language ?

P.T.O.

- (v) Give *two* different parametric representations of the arc of the ellipse $\frac{x^2}{25} + \frac{y^2}{4} = 1$ lying in the first quadrant.
- (vi) The triangle with position vectors $[1, 0]$, $[0, 1]$ and $[-1, 0]$ is transformed by $[T] = \begin{pmatrix} 3 & 5 \\ -7 & 2 \end{pmatrix}$ to create a second triangle $A^* B^* C^*$. Find the area of the triangle $A^* B^* C^*$.
- (vii) Define 'Dimetric projection' and 'Isometric projection'.
- (viii) Write the transformation matrix of the transformation given by translation in the x, y, z directions by $-1, -2, -3$ followed by a $+30^\circ$ rotation about the x -axis.

2. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

- (i) Show that the number of ways to select r objects with repetition from n different types of objects is $\binom{n+r-1}{r}$.

- (ii) Using combinational argument, prove that :

$$\binom{n}{k} \binom{k}{m} = \binom{n}{m} \binom{n-m}{k-m}$$

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) How many four digit numbers are there formed from the digits 1, 2, 3, 4, 5 (with possible repetition) that are divisible by four ?

(ii) Given a collection of $2n$ objects, n identical and the other n all distinct, how many different subcollections of n objects are there ?

(iii) Show that any subset of $n + 1$ distinct integers between 1 and $2n$ ($n \geq 2$) always contains a pair of integers with no common divisor.

3. (a) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) How many n -digit ternary (0, 1, 2) sequences are there with at least one 0, at least one 1 and at least one 2 ?

(ii) Find a formula for a_n satisfying the relation :

$$a_n = -2a_{n-2} - a_{n-4} \text{ with} \\ a_0 = 0, a_1 = 1, a_2 = 2, \text{ and } a_3 = 3.$$

(b) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Derive iterative formula to generate n uniformly spaced points on the circumference of the circle.

$$(x - a)^2 + (y - b)^2 = R^2.$$

(ii) Find the parametric equation of a Bézier curve determined by control points B_0 [1, 1], B_1 [2, 3], B_2 [4, 3] and B_3 [3, 1] and find the position vectors of the points on the curve corresponding to the parameter values $t = 0.15$, $t = 0.5$ and $t = 0.85$.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Suppose a line segment AB having slope m is transformed to line segment A^*B^* under 2×2 transformation matrix :

$$(T) = \begin{pmatrix} ea & b \\ \hat{e}c & d \end{pmatrix}, \text{ then prove that slope of segment } A^*B^* \text{ is}$$

$$m^* = \frac{b + dm}{a + cm}. \text{ Hence, or otherwise prove that parallel}$$

lines get transformed to parallel lines under the transformation [T].

(ii) Write an algorithm for rotation about an arbitrary point in a plane.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If the lines $L_1 : 3x + 2y = 5$ and $L_2 : 7x - y = 6$ are transformed to L_1^* and L_2^* under the transformation

$$\begin{pmatrix} e & -2 \\ \hat{e} & 1 \end{pmatrix}, \text{ find the point of intersection of } L_1^* \text{ and } L_2^*.$$

(ii) Find the concatenated transformation matrix for reflection through the line $y = \frac{5}{2}$ and apply it on the position vector [2, 3].

(iii) Find the concatenated transformation matrix for rotation through 45° about x -axis, and rotation through 30° about y -axis and apply it on the position vector [3, 2, 4, 1].

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) Write an algorithm for reflection through an arbitrary plane in space.
 - (ii) Write an algorithm to generate uniformly spaced n points on the parabola $y^2 = 4ax$.
- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Generate uniformly spaced 3 points on the hyperbolic segment in the first segment for $4 \leq x \leq 8$; where the equation of the hyperbola is $x^2 - 4y^2 = 4$.
 - (ii) Obtain concatenated matrix representation of the following transformations in order in a three space :
 - (p) Reflection in XZ plane.
 - (q) Rotation about z -axis by 45° .
 - (r) Translation in x, y, z direction by 2, 3, 5 respectively
 - (iii) State general parametric Bézier curve. Show that for any given value of the parameter t , the summation of basis functions is precisely 1.

MS2 (b) : Graphics and Lattices

Time : Three Hours

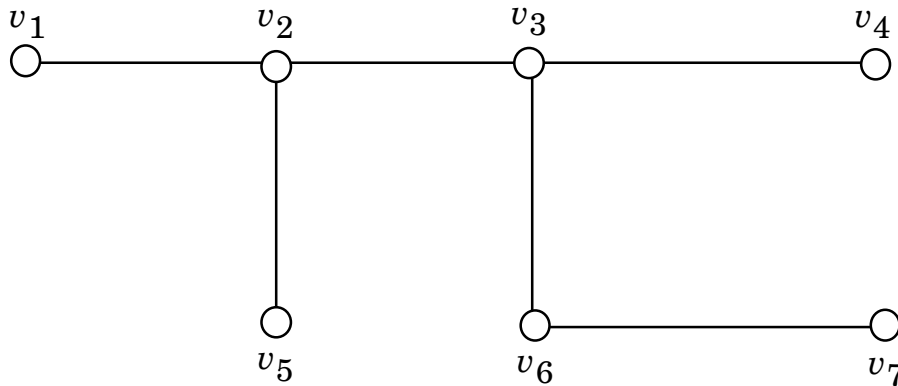
Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

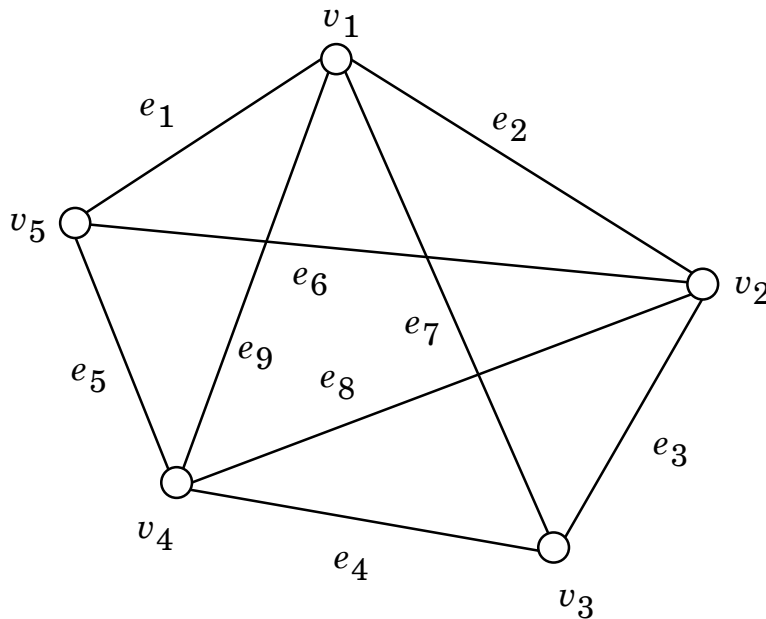
1. Attempt each of the following questions : [16]

- (i) Is there a 3-regular graph with nine vertices ? Justify.
- (ii) Define Euler diagram and give an example.
- (iii) Give an example of graph having exactly two cut vertices.
- (iv) Find the center of the following graph :

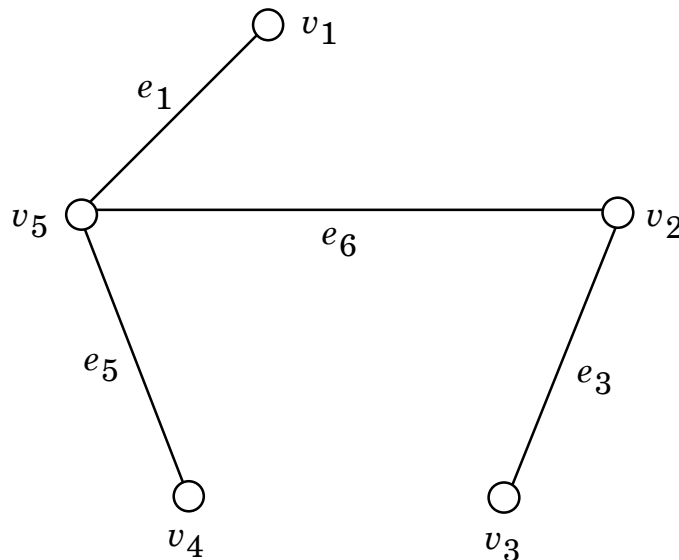

- (v) Draw the circuit represented by the Boolean function $a \cup [b \cup (c \cup (d \cup e))]$.
- (vi) Give an example of lattice which is modular but not distributive.
- (vii) Define complete lattice and give an example of lattice which is not complete.
- (viii) Define poset.

2. (a) Attempt any *one* of the following : [6]
- (i) Define isomorphic graphs and draw all possible non-isomorphic trees on 5 vertices.
- (ii) Prove that a tree with n vertices has $n - 1$ edges.
- (b) Attempt any *two* of the following : [10]
- (i) Find all fundamental circuits in a graph G with respect to the spanning tree T given below :

G

T

- (ii) Let n be the total number of vertices and P be the number of pendant vertices in a binary tree T , then show that n is odd and $P = \frac{n + 1}{2}$.
- (iii) Prove that an arborescence is a tree in which every vertex other than a root has an indegree of exactly once.

3. (a) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Define Hamiltonian graph. Find Hamiltonian circuit in the graph G whose incidence matrix is given below :

$$I(G) = \begin{array}{cccccc} & e_1 & e_2 & e_3 & e_4 & e_5 & e_6 \\ v_1 & \hat{e} & 1 & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & \hat{u} \\ v_2 & \hat{e} & 1 & 1 & 0 & 0 & 0 & 1 & \hat{u} \\ v_3 & \hat{e} & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & 0 & \hat{u} \\ v_4 & \hat{e} & 0 & 0 & 1 & 1 & 0 & 1 & \hat{u} \end{array}$$

where v_i 's denote vertices and e_i 's denote edges. Also write Adjacency matrix of the graph G .

- (ii) The set of circuit vectors corresponding to the set of fundamental circuits, with respect to any spanning tree forms a basis for the circuit subspace W_r .

(b) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) Show that set of all principal ideals of lattice L forms a lattice under \cap and is a sublattice of ideal lattice $I(L)$ of L .

(ii) Show that the union of two ideals is an ideal iff one of them is contained in the other. Further show that intersection of two ideals is an ideal.

4. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Show that homomorphic image of relatively complemented lattice is relatively complemented.

(ii) If I is prime ideal of lattice L , then show that $L-I$ is a dual prime ideal.

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

$x \dot{\cup} (y \dot{\cup} z)$

(i) Write the conjunctive normal form of the function .

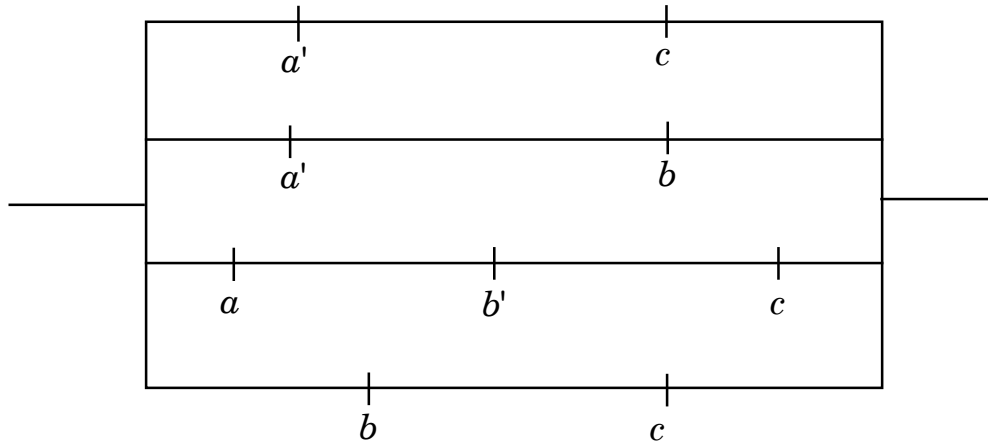
(ii) Prove that dual of lattice is a lattice.

(iii) If element x has complement in a distributive lattice L , then prove that it has relative complement in any interval containing it.

5. (a) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) A lattice L is distributive iff the equations : $a \wedge c = b \wedge c$ and $a \vee c = b \vee c$, imply $a = b$ $a, b, c \in L$

(ii) Simplify the circuit :

(b) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Show that homomorphic image of modular lattice is modular.

(ii) Draw the diagram of the lattice of factors of 100 under divisibility. Also find two non-trivial ideals of the same lattice.

(iii) In a Boolean algebra, show that :

$$f(x, y) = [x \dot{\cup} f(1, y)] \dot{\cup} [x\bar{\cup} \dot{\cup} f(0, y)]$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8

[4001]-272

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

LOGIC AND METHODOLOGY OF SCIENCE

Formal and Relational Logic

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain briefly the following concepts in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Free variable

(ii) Consistency of P.M. System

(iii) Multiply General Propositions

(iv) Definite description.

2. Answer any *four* of the following : [20]

(i) Explain revised rule of U.I.

(ii) Explain *two* methods of specifying sets with example.

(iii) Explain, how to demonstrate the invalidity of an argument in quantification logic.

P.T.O.

- (iv) Explain the traditional square of Opposition and its evaluation from modern point of view.
- (v) Symbolise the following propositions with the help of the symbols given in brackets (any *two*)
- (a) All astronauts are brave. (Ax : x is an astronaut; Bx : x is brave)
- (b) Doctors and lawyers are college graduates. (Dx : x is a doctor, Lx : x is a lawyer, (Cx : x is a college graduate)
- (c) Some cats are animals (Cx : x is a cat; Ax : x is an animal)
- (d) No students are lazy. (Sx : x is a student, Lx : L is a lazy.)

(vi) If

$$U = \{2, 5, 3, 4, 1, 8\}$$

$$A = \{4, 5, 3, 1\}$$

$$B = \{2, 4, 3, 8\}$$

$$C = \{5, 8\}$$

then list the elements of the following sets :

(a) $A \cap B$

(b) $\sim A \cap \sim C$

(c) $\sim A$

(d) $(B \cup C) \cup A$

(e) $\sim C \cup \sim B$

3. Answer any *three* :

[30]

(I) Prove the validity of the following (any *two*) :

(a) $(x) [Ax \supset Bx]$

$\sim Bt \ / \ \therefore \sim At$

(b) $(x) [Ix \supset Jx]$

$(\exists x) [Ix \cdot \sim Jx] \ / \ \therefore (\exists x) (Jx \cdot Ix)$

(c) $(x) (Qx \supset Rx)$

$(\exists x) [Qx \vee Rx] \ / \ \therefore (\exists x) Rx$

(d) $(x) [Cx \supset Dx]$

$(x) [Ex \supset \sim Dx] \ / \ \therefore (x) [Ex \supset \sim Cx]$

(II) Prove any *two* of the following theorems with the help of the Axioms given below :

$(p \acute{E} \sim q) \acute{E} (q \acute{E} \sim p)$ *Axioms* :

(1) $(p \acute{U} p) \acute{E} p$

(2) $q \acute{E} (p \acute{U} q)$

(3) $(p \acute{U} q) \acute{E} (q \acute{U} p)$

(4) $[p \acute{U} (q \acute{U} r)] \acute{E} [q \acute{U} (p \acute{U} r)]$

(5) $(q \acute{E} r) \acute{E} [(p \acute{U} q)] \acute{E} [p \acute{U} r]$

Theorems :

(1) $\vdash (p \acute{E} \sim p) \acute{E} \sim p$

(2) $\vdash (q \acute{E} r) \acute{E} [(p \acute{E} q) \acute{E} (p \acute{E} r)]$

(3) $\vdash p \text{ E } p$

(4) \vdash

(III) Explain the need for relational logic.

(IV) Prove the validity of the following arguments (any *two*) :

(a) (1) $(x) [Vx \supset (\exists y) Oyx]$

(2) $(x) [Oxa \supset Rxa]$

(3) $(x) \sim Rxa \quad / \quad \therefore \sim Va$

(b) Wgf

$g = m$

$Wm \quad / \quad \therefore (\exists x) (Wx \cdot Wxf)$

(c) $(\exists x) Lx \supset (\exists y) My \quad / \quad \therefore (x) [Lx \supset (\exists y) My]$

(d) $(x) (Ax \supset Bx) \quad / \quad \therefore (x) (Bx \supset Cx) \supset (Ax \supset Cx)$

(V) What is a set ? Explain with examples various sets and their operations.

4. Answer any *one* of the following : [20]

(I) What is a dyadic relation ? Explain the attributes of a dyadic relation with examples.

(II) (a) Prove the invalidity of the following arguments (any *three*) : [15]

(i) $(\exists x) (Ax \cdot Bx)$

$Aj \quad / \quad \therefore Bj$

(ii) $(x) (Ax \supset Bx)$

$(x) (Cx \supset Bx) \quad / \quad \therefore (x) (Ax \supset Cx)$

(iii) $(x) (Hx \supset \sim Ix)$

$(\exists x) (Jx \cdot \sim Ix) / \therefore (x) (Hx \supset Jx)$

(iv) $(x) (Wx \supset Yx)$

$(\exists x) (Vx \cdot Yx) / \therefore (x) (Wx \supset Vx)$

(v) $(\exists x) (Ax \cdot Bx)$

$(\exists x) (Ax \cdot Cx) / \therefore (\exists x) (Bx \cdot Cx)$

(b) Write a note on Enthymeme.

[5]

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

1. खालील संकल्पना प्रत्येकी 50 शब्दांत थोडक्यात स्पष्ट करा (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) मुक्त चर

(ii) पी. एम. प्रणालीची सुसंगतता

(iii) बहुसामान्यवाची विधाने

(iv) निश्चित वर्णन.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे द्या :

[20]

(i) वैश्विक (सार्वत्रिक) उदाहरणीकरणाच्या नियमाची सुधारित मांडणी स्पष्ट करा.

(ii) संच दर्शविण्याच्या दोन पद्धती सोदाहरण स्पष्ट करा.

(iii) संख्यापकीय तर्कशास्त्रातील युक्तिवादांची अयुक्तता कशी सिद्ध केली जाते ते स्पष्ट करा.

(iv) पारंपरिक विधान चौरस स्पष्ट करून त्याचे आधुनिक तर्कशास्त्राच्या दृष्टीने मूल्यमापन करा.

(v) कंसात दिलेल्या चिह्नांच्या सहाय्याने पुढील विधानांचे चिह्नांकन करा (कोणतीही दोन) :

(1) सर्व अंतराळवीर शूर असतात. ($Ax : x$ हा अंतराळवीर आहे. $Bx : x$ हू शूर आहे.)

(2) डॉक्टर्स आणि वकील महाविद्यालयीन पदवीधर आहेत. ($Dx : x$ हा डॉक्टर आहे, $Lx : x$ हा वकील आहे, $Cx : x$ हा महाविद्यालयीन पदवीधर आहे.)

(3) काही मांजरे प्राणी आहेत. ($Cx : x$ हे मांजर आहे, $Ax : x$ हा प्राणी आहे.)

(4) एक ही विद्यार्थी आळशी नाही ($Sx : x$ हा विद्यार्थी आहे, $Lx : x$ हा आळशी आहे.)

(vi) जर :

$$U = \{2, 5, 3, 4, 1, 8\}$$

$$A = \{4, 5, 3, 1\}$$

$$B = \{2, 4, 3, 8\}$$

$$C = \{5, 8\}$$

तर पुढील संचातील सदस्यांची यादी करा :

(अ) $A \cap B$

(ब) $\sim A \cap \sim C$

(क) $\sim A$

(ड) $(B \cup C) \cup A$

(इ) $\sim C \cup \sim B$

3. कोणत्याही तीनांची उत्तरे द्या :

[30]

(I) पुढील युक्तिवादांची युक्तता सिद्ध करा (कोणतेही दोन) :

(अ) $(x) [Ax \supset Bx]$

$\sim Bt / \therefore \sim At$

(ब) $(x) [Ix \supset Jx]$

$(\exists x) [Ix \cdot \sim Jx] / \therefore (\exists x) (Jx \cdot Ix)$

(क) $(x) (Qx \supset Rx)$

$(\exists x) [Qx \vee Rx] / \therefore (\exists x) Rx$

(ड) $(x) [Cx \supset Dx]$

$(x) [Ex \supset \sim Dx] / \therefore (x) [Ex \supset \sim Cx]$

(II) पी. एम. बीजानुमान प्रणालीची कोणतीही दोन प्रमेये खाली दिलेल्या मूलाधारांच्या सहाय्याने सिद्ध करा. (कोणतीही दोन) :

$(p \acute{E} \sim q) \acute{E} (q \acute{E} \sim p)$

मूलाधार :

(1) $(p \acute{U} p) \acute{E} p$

(2) $q \acute{E} (p \acute{U} q)$

(3) $(p \acute{U} q) \acute{E} (q \acute{U} p)$

(4) $[p \acute{U} (q \acute{U} r)] \acute{E} [q \acute{U} (p \acute{U} r)]$

(5) $(q \acute{E} r) \acute{E} [(p \acute{U} q) \acute{E} (p \acute{U} r)]$

प्रमेये :

(1) $\vdash (p \acute{E} \sim p) \acute{E} \sim p$

(2) $\vdash (q \acute{E} r) \acute{E} [(p \acute{E} q) \acute{E} (p \acute{E} r)]$

(3) $\vdash p \acute{E} p$

(4) \vdash

- (III) संबंध तर्कशास्त्राची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- (IV) पुढील युक्तिवादांची युक्तता सिद्ध करा (कोणतीही दोन).
- (a) (1) $(x) [Vx \dot{\equiv} (\$y) Oyx]$
 (2) $(x) [Oxa \supset Rxa]$
 (3) $(x) \sim Rxa / \therefore \sim Va$
- (b) Wgf
 $g = m$
 $Wm / \therefore (\exists x) (Wx \cdot Wxf)$
- (c) $(\exists x) Lx \supset (Y) My / \therefore (X) [Lx \supset (Y) My]$
- (d) $(x) (Ax \supset Bx) / \therefore (x) (Bx \supset Cx) \supset (Ax \supset Cx)$
- (V) संच म्हणजे काय ? विविध संच व त्यांवरील प्रक्रिया सोदाहरण स्पष्ट करा.

4. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर द्या : [20]

- (I) द्वित्व संबंध म्हणजे काय ? द्वित्व संबंधाचे गुणधर्म सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (II) (अ) पुढील युक्तिवादांची अयुक्तता सिद्ध करा (कोणतेही तीन) : [15]

(i) $(\exists x) (Ax \cdot Bx)$

$Aj / \therefore Bj$

(ii) $(x) (Ax \supset Bx)$

$(x) (Cx \supset Bx) / \therefore (x) (Ax \supset Cx)$

(iii) $(x) (Hx \supset \sim Ix)$

$(\exists x) (Jx \cdot \sim Ix) / \therefore (x) (Hx \supset Jx)$

(iv) $(x) (Wx \supset Yx)$

$(\exists x) (Vx \cdot Yx) / \therefore (x) (Wx \supset Vx)$

(v) $(\exists x) (Ax \cdot Bx)$

$(\exists x) (Ax \cdot Cx) / \therefore (\exists x) (Bx \cdot Cx)$

(ब) 'लुप्तावयविका' यावर टीप लिहा. [5]

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—7

[4001]-273

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

SOCIOLOGY

Group A : Population and Society (G-2)

Or

**Group B : Introduction to Social Welfare and
Social Legislation in India (G-2)**

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt Group 'A' or Group 'B'.

(ii) *All* questions are compulsory.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

सूचना :— (i) गट 'अ' किंवा गट 'ब' सोडवा.

(ii) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(iii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Group 'A'

Population and Society (G-2)

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(1) Importance of population studies.

(2) Meaning of fecundity and sterility.

P.T.O.

- (3) Characteristics of population in India.
- (4) Pre-independence population policy.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

- (1) Factors of maternal mortality.
- (2) Sample survey method.
- (3) Population policy influencing fertility.
- (4) Means of population education.
- (5) Female foeticide and female infanticide.
- (6) Gender Development Report.

3. Write any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (1) Discuss the scope of population studies.
- (2) Explain the characteristics and uses of census.
- (3) Describe the Demographic Transition theory of population growth.
- (4) Discuss the failures of Family Planning Programme.
- (5) Elaborate the concept and objectives of population education.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (1) Explain the relation between population growth and economic development as two way process.
- (2) Define migration. Discuss the push and pull factors of migration.

(मराठी रूपांतर)

गट 'अ'

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची प्रत्येकी कमाल 50 शब्दात उत्तरे लिहा : [10]

- (1) लोकसंख्या अभ्यासाचे महत्व.
- (2) वंधत्व व जनन क्षमताचा अर्थ.
- (3) भारतातील लोकसंख्येची वैशिष्ट्ये.
- (4) स्वातंत्र्यपूर्व लोकसंख्या धोरण.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी कमाल 100 शब्दात टिपा लिहा : [20]

- (1) माता मृत्युचे घटक.
- (2) नमुना निवड पद्धती.
- (3) जननास प्रभावित करणारे लोकसंख्या धोरण.
- (4) लोकसंख्या शिक्षणाचा अर्थ.
- (5) स्त्री भ्रूणहत्या व स्त्री अर्भक हत्या.
- (6) लिंगभाव विकास अहवाल.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी कमाल 250 शब्दात लिहा : [30]

- (1) लोकसंख्या अभ्यासाच्या व्याप्तीची चर्चा करा.
- (2) जनगणनेची वैशिष्ट्ये व उपयोग स्पष्ट करा.
- (3) लोकसंख्या वाढीच्या लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांताचे वर्णन करा.
- (4) कुटुंब नियोजन कार्यक्रमाच्या अपयशाची चर्चा करा.
- (5) लोकसंख्या शिक्षणाची उद्दिष्टे व संकल्पना विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे कमाल 500 शब्दात उत्तर लिहा : [20]

- (1) लोकसंख्या वाढ आणि आर्थिक विकास यातील संबंध दुहेरी प्रक्रिया म्हणून स्पष्ट करा.
- (2) स्थलांतराची व्याख्या लिहा. स्थलांतराचा आकर्षण व अपसरण घटकांची चर्चा करा.

OR

(किंवा)

Group 'B'

Introduction to Social Welfare and

Social Legislation in India (G-2)

1. Answer any *two* of the following in 50 words each : [10]

- (1) Meaning of Social Welfare.
- (2) Meaning of Sustainable Development.

- (3) Objectives of Operation Blackboard.
- (4) Define Child Labour.

2. Write short notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Social Security.
- (2) Empowerment Approach.
- (3) Self-employment.
- (4) Savitribai Phule Palak Yojana.
- (5) Non-governmental Organization.
- (6) Minimum Wages Act.

3. Answer any *three* of the following in **250** words each : [30]

- (1) Explain the need for Women Welfare.
- (2) Describe the Constitutional Provisions for Social Welfare in India.
- (3) Elaborate the National Programme of Nutritional support to Primary Education.
- (4) Write the functions of Central Social Welfare Board.
- (5) Evaluate the Reservation Policy for women based on 73rd Constitutional Amendment.

4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]

- (1) Explain the historical background of Social Welfare in India.
- (2) Describe the policy of protective discrimination for scheduled caste and scheduled tribes.

(मराठी रूपांतर)

गट 'ब'

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी 50 शब्दात उत्तरे लिहा : [10]

- (1) सामाजिक कल्याणाचा अर्थ.
- (2) शाश्वत विकासाचा अर्थ.
- (3) खडू-फळा योजनेचा उद्देश.
- (4) बालकामगार व्याख्या करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दात टिपा लिहा : [20]

- (1) सामाजिक सुरक्षितता.
- (2) सबलीकरण दृष्टीकोन.
- (3) स्वयंरोजगार.
- (4) सावीत्रीबाई फुले पालक योजना.
- (5) स्वयंसेवी संस्था.
- (6) किमान वेतन कायदा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (1) महिला कल्याणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- (2) भारतातील सामाजिक कल्याणाबाबत घटनात्मक तरतुदी विशद करा.
- (3) प्राथमिक शिक्षणासाठी असलेल्या राष्ट्रीय सकस आहार योजनेचे वर्णन करा.
- (4) केंद्रीय समाजकल्याण मंडळाची कार्ये लिहा.
- (5) 73व्या घटनादुरुस्तीवर आधारित असलेल्या महिला आरक्षण धोरणाचे मुल्यमापन करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : [20]

- (1) भारतातील सामाजिक कल्याणाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- (2) अनुसूचित जाती व अनुसूचित जमातीसाठीचे सामाजिक विभेदीकरणाचे धोरण स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-274

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

SOCIOLOGY

(S-1 : Foundations of Sociological Thought)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(i) Social impacts of French Revolution.

(ii) Types of Social Action (Weber)

(iii) Modernization (M.N. Srinivas)

(iv) Types of Suicide. (Durkheim)

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

(i) Enlightenment.

(ii) Characteristics of Social Thought.

(iii) Functional Theory.

(iv) Sanskritization (M.N. Srinivas)

(v) Alienation (Marx).

(vi) Theory of Untouchability (Dr. Ambedkar)

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (i) Explain Comte's theory of social statics and social dynamics.
- (ii) Discuss the impacts of Industrial Revolution.
- (iii) Describe the theory of class conflict by Karl Marx.
- (iv) Elaborate the characteristics of caste explained by Dr. Ghurye.
- (v) Explain the concept of Dominant Caste stated by Dr. M.N. Srinivas.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (i) Discuss Law of three stages explained by August Comte.
- (ii) Explain Pareto's theory of 'Circulation of Elites'.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर प्रत्येकी **50** शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [10]

- (i) फ्रेंच राज्यक्रांतीचे सामाजिक परिणाम.
- (ii) सामाजिक क्रियेचे प्रकार (वेबर)
- (iii) आधुनिकीकरण (एम. एन. श्रीनिवास)
- (iv) आत्महत्येचे प्रकार (दुर्खीम)

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत टिपा लिहा : [20]

- (i) प्रबोधन
- (ii) सामाजिक विचारांची वैशिष्ट्ये
- (iii) प्रकार्यवाद सिद्धान्त
- (iv) संस्कृतीकरण (एम. एन. श्रीनिवास)
- (v) परात्मता (मार्क्स)
- (vi) अस्पृश्यतेविषयीचा सिद्धान्त (डॉ. आंबेडकर)

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [30]

- (i) ऑगस्ट कॉम्ट्यांचा सामाजिक स्थितीशीलता व सामाजिक गतीशीलतेचा सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (ii) औद्योगिक क्रांतीच्या परिणामांची चर्चा करा.
- (iii) मार्क्सच्या वर्गसंघर्ष सिद्धान्ताचे वर्णन करा.
- (iv) डॉ. घुर्ये यांनी स्पष्ट केलेल्या जातीच्या वैशिष्ट्यांचे विवेचन करा.
- (v) डॉ. एम. एन. श्रीनिवास यांची 'प्रभावी जात' संकल्पना स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [20]

- (i) ऑगस्ट कॉम्ट ने स्पष्ट केलेल्या तीन अवस्थांच्या नियमाची चर्चा करा.
- (ii) परेटेचा 'श्रेष्ठीजन अभिसरण' सिद्धान्त स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-275

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

SOCIOLOGY

(S-2 : Indian Society : Issues and Problems)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following in maximum **50** words each : [10]

(i) Causes of Social problems.

(ii) Nature of Gender inequality.

(iii) Generation gap.

(iv) Economic problems of Aged.

2. Write short notes on any *four* of the following in maximum **100** words each : [20]

(i) Consequences of Dowry.

(ii) SEZ

(iii) Causes of Juvenile Delinquency.

(iv) Consequences of Alcoholism.

(v) Problems of Working Women.

(vi) Nature of Sexual abuse.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following in maximum **250** words each : [30]

- (i) Discuss the causes of inequality of caste in India.
- (ii) Elucidate the causes of Domestic violence.
- (iii) Explain the concept of Regional Imbalances.
- (iv) Discuss the consequences of Crime.
- (v) Explain the causes of Terrorism.

4. Answer any *one* of the following in maximum **500** words : [20]

- (i) Explain the causes and consequences of Poverty.
- (ii) Discuss the causes of consequences of Corruption.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी **50** शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [10]

- (i) सामाजिक समस्यांची कारणे.
- (ii) लिंगभाव विषमतेचे स्वरूप.
- (iii) पिढीतील अंतर.
- (iv) वृद्धांच्या आर्थिक समस्या.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर प्रत्येकी 100 शब्दांपर्यंत थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (i) हुंड्याचे परिणाम
- (ii) विशेष आर्थिक क्षेत्र
- (iii) बालगुन्हेगारीची कारणे
- (iv) मद्यपानाचे परिणाम
- (v) नोकरदार महिलांच्या समस्या
- (vi) लैंगिक छळाचे स्वरूप

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

- (i) भारतातील जाती विषमतेच्या कारणांची चर्चा करा.
- (ii) कौटूंबिक हिंसाचाराची कारणे विशद करा.
- (iii) प्रादेशिक असमतोलाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) गुन्ह्यांच्या परिणामाची चर्चा करा.
- (v) दहशतवादाची कारणे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नावर 500 शब्दांपर्यंत उत्तर लिहा : [20]

- (i) दारिद्र्याची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (ii) भ्रष्टाचाराची कारणे व परिणामांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-276

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper II

**[Outline of Political, Social and Economic Institutions of
Ancient India (600 B.C. to 1200 A.D.)]**

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

(i) Duties of a 'King'.

(ii) Functions of 'Sabha'.

(iii) 'Gurukula' Education System.

(iv) Importance of 'Ashrama System'.

2. Write notes on the following in **100** words each (any *four*) : [20]

(i) Theory of Kingship of the Mauryas.

(ii) Position of women during Rigveda Period.

(iii) Ancient Indian Courts.

(iv) Functions of Ministry.

(v) Demerits of Caste System.

(vi) Internal trade in Ancient India.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **200-250** words each
(any *three*): [30]

- (i) Explain the Archaeological sources for the study of Ancient Indian Political Institutions.
- (ii) Write an essay on 'Saptanga Theory of State'.
- (iii) Describe the system of functioning of Samiti.
- (iv) Discuss about the main industries in Ancient India.
- (v) Explain the different stages in the development of Ancient Indian Coinage.

4. Answer any *one* of the following question in **500** words : [20]

- (i) Discuss the features of Ancient Indian Republics.
- (ii) Take a review of different samskars (Sacraments) in Ancient Period.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) राजाची कर्तव्ये.
- (ii) सभेचे काये
- (iii) गुरुकुल शिक्षण पद्धती.
- (iv) आश्रम व्यवस्थेचे महत्त्व.

2. प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) मौर्य राजपद संकल्पना.
- (ii) ऋग्वेदकालीन स्त्रीयांची स्थिती.
- (iii) प्राचीन भारतीय न्यायालये.
- (iv) मंत्रिमंडळाचे कार्य.
- (v) जातीव्यवस्थेचे दोष.
- (vi) प्राचीन भारतीय अंतर्गत व्यापार.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत लिहा (कोणतेही तीन): [30]

- (i) प्राचीन भारतीय राजकीय संस्थांच्या अभ्यासाची पुरातत्वीय साधने स्पष्ट करा.
- (ii) राज्याचा 'सप्तांग सिद्धांत' यावर निबंध लिहा.
- (iii) समितीची कार्यपद्धती वर्णन करा.
- (iv) प्राचीन भारतातील प्रमुख उद्योगांविषयी चर्चा करा.
- (v) प्राचीन भारतीय नाण्यांच्या विकासातील विविध टप्पे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) प्राचीन भारतीय गणराज्यांच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (ii) प्राचीन काळातील विविध संस्कारांचा आढावा घ्या.

[4001]-277

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011
MATHEMATICAL PREREQUISITES
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours**Maximum Marks : 80****N.B. :—** (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of electronic calculator is allowed.

1. Attempt any *ten* of the following :

[20]

(1) Express the function $y = 2^{7x}$ as logs.(2) If $y = \log (6x^2)$, find $\frac{dy}{dx}$.

(3) Evaluate :

$$\int \frac{1}{3x} dx$$

(4) Define Improper Integral.

(5) Evaluate :

$$\int_1^{10} 3x^2 dx.$$

(6) Specify the order and degree of the given differential equation :

$$\frac{d^2y}{dx^2} + \frac{dy}{dx} = 12x$$

P.T.O.

- (7) Define Integrating factor.
- (8) If $Z = x^3y^3 + y^3$, find Z_x .
- (9) Using common logs to solve $y = 625(0.8)$.
- (10) Verify :

$$\int_1^{64} x^{-\frac{2}{3}} dx = 9.$$

- (11) Define Homogeneous function.
- (12) Write the Bernoulli differential equation.
- (13) Determine the value of the following integral :

$$\int x^5 dx.$$

2. Attempt any *two* of the following : [10]

- (1) Show that :

$$\int_{-4}^4 (8x^3 + 9x^2) dx = \int_{-4}^0 (8x^3 + 9x^2) dx + \int_0^4 (8x^3 + 9x^2) dx$$

- (2) Explain Exact differential equation.
- (3) Solve the difference equation $y_t - y_{t-1} = 17$ check answer at $t = 0$ and $t = 1$.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (1) For the data given below, determine :
- (a) Market price P_t in any time period.
- (b) The equilibrium price P_e .

where,

$$Q_{dt} = 180 - 0.75 P_t$$

$$Q_{st} = -30 + 0.3P_{t-1}, P_0 = 220.$$

- (2) Why the integral given below is improper and test for convergence :

$$\int_1^{\infty} \frac{2x}{(x^2 + 1)^2} dx.$$

- (3) How long will it take money to double at 5 percent interest when compounded quarterly ?

4. Attempt any *two* of the following : [30]

- (1) Solve the differential equation :

$$(7y + 4t^2)dy + 4ty dt = 0.$$

- (2) Given $y = 4xe^{3x}$, find the critical values and determine whether the function is maximized or minimized.
- (3) Explain in detail “THE HARROD MODEL”.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-278

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

STATISTICS (Descriptive) (General-2)

(Research Methodology, Sampling Techniques and

Statistics Quality Control)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of statistical table and calculator is allowed.

(iv) Symbols and abbreviations have their usual meanings.

(v) Graph papers will be supplied on request.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

(a) What is a research design ? Mention various steps involved in its preparation.

(b) In SRSWOR, show that the probability of getting any sample of size n from a finite population of size N is same equal to $\frac{1}{{}^N C_n}$.

(c) Distinguish between process control and lot control.

(d) State various criteria for detecting lack of control.

P.T.O.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

- (a) Discuss the problem of determining the sample size under SRSWR when the variable under study is discrete taking only two values 0 and 1.
- (b) State the reason behind using an auxiliary variable in estimation. State the ratio and regression estimators of the population mean.
- (c) Distinguish between Nominal scale and Ordinal scale. Give an illustration of Likert scale.
- (d) Why do we draw both R-chart and \bar{X} -chart ? State the control limits for \bar{X} -chart and R-chart.
- (e) The following data give number of defects per pen in a randomly selected 10 pens from the manufacturing process :

2, 3, 4, 0, 5, 2, 3, 1, 2, 2.

Draw a suitable control chart for number of defects per unit and comment on the state of statistical control of the process.

- (f) In a single sampling plan with $N = 1000$, $n = 150$ and $C = 2$. Compute AOQ if all lots submitted are 2% defective.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

- (a) Explain the various steps involved in the planning and execution of a large scale sample survey.

(b) State and prove the unbiased estimator of the population mean in case of stratified random sampling. Further show that $V(\bar{x}_{st})$ is minimum if $n_i \propto N_i S_i$ ($i = 1, 2, \dots, k$) for a fixed sample size .

(c) From the following data, obtain all possible systematic samples of size 4 :

20, 22, 25, 27, 28, 30, 35, 40, 41, 42,
45, 50, 52, 55, 60, 65, 70, 72, 73, 74.

(i) State the formulae for the unbiased estimators of the population mean and its variance under systematic sampling.

(ii) Verify that sample mean \bar{x}_{sys} is an unbiased estimator of the population mean. Obtain the variance of this unbiased estimator.

$$\bar{X} = \frac{\sum_{i=1}^k n_i}{n}$$

(d) Control charts for \bar{X} and R are maintained on the tensile strength of a metal fastner. After analysing 30 subgroups each of size 5, the following informations are obtained :

$$\sum_{i=1}^{30} R_i = 1350, \quad \sum_{i=1}^{30} \bar{X}_i = 12,870$$

State necessary assumptions, and obtain :

(i) Control limits of \bar{X} -chart.

(ii) Estimate of the process standard deviation σ .

(iii) Estimate the percent defectives if the specification limits are 440 ± 40 .

(e) (i) Describe double sampling plan in lot control. [4]

(ii) For double sampling plan :

$N = 1000$, $n_1 = 50$, $n_2 = 100$, $C_1 = 1$ and $C_2 = 2$

if the lots submitted for inspection are 4% defection, find AOQ and ATI. [6]

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) In SRSWOR, with usual notations, show that $E(s^2) = S^2$. Hence state the unbiased estimator of $V(\bar{x})$. [10]

(ii) A process produces 3% defectives. If $n = 4$, what would be 3σ limits for the p -chart ? In this chart, what is the probability of detecting a shift to 5% defectives in the next sample of 400 units. [10]

(b) (i) Explain the terms : Consumer's risk, LTPD and AOQ. [9]

(ii) Distinguish between defective and defect as used in SQC. [5]

(iii) Write a note on OC curve of a single sampling plan. [6]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

[4001]-279

S.Y. BA. EXAMINATION, 2011

STATISTICS (Descriptive)

Special Paper I

(Continuous Probability Distributions and Demography)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
 - (ii) Figures to the right indicate full marks.
 - (iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.
 - (iv) Use of calculator and statistical table is allowed.
 - (v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt any two of the following : [2×5=10]

(a) If $X \sim U(a, b)$, then find the probability distribution of :

$$Y = \frac{X - a}{b - a}.$$

(b) Verify whether the random variables (r.v.s.) X and Y are independent for the following p.d.f. :

$$f(x, y) = e^{-(x + y)}; x > 0, y > 0.$$

(c) Obtain the mode of the Chi-square distribution with n degrees of freedom (d.f.).

P.T.O.

(d) The p.d.f. of r.v. X is :

$$f(x) = k(x - 1)^3; \quad 1 \leq x \leq 3, \quad k > 0 \\ = 0 \quad ; \quad \text{otherwise.}$$

Find the value of k . Also find mean of X.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) Define the following terms :

(i) Distribution function of r.v. X (d.f)

(ii) Moment generating function of X (m.g.f.)

(iii) Probability density function of X (p.d.f.).

(b) Define gamma distribution with parameters $(a, 1)$. State and prove its additive property.

(c) Describe the test procedure for testing $H_0 : m_1 = m_2$ against $H_1 : m_1 < m_2$, state your assumptions.

(d) Let $X \sim N(m, s^2)$ with p.d.f. as :

$$f(x) = ke^{-\frac{1}{18}(x^2 - 12x + 36)}; \quad k > 0, \quad -\infty < x < \infty.$$

Find the mean and variance of the distribution. Also, compute $P[X \leq 12]$.

(e) The following is the information of certain town of swine-flu cases. Test at 5% level of significance (l.o.s.), whether the vaccination is effective to control the said disease ?

	Vaccinated	Not Vaccinated
Affected	03	22
Not affected	52	23

(f) Define the following terms :

- (i) GFR
- (ii) GRR
- (iii) ASFR.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) If X follows Poisson distribution with parameter (m), then show that as $m \rightarrow \infty$, probability distribution of $\frac{X - m}{\sqrt{m}}$ tends to $N(0, 1)$.

(b) Define Student's t -variate with n d.f. and hence obtain its p.d.f.

(c) The joint p.d.f. of (X, Y) is given below :

$$f(x, y) = 2 ; \quad 0 < x < y < 1$$
$$= 0 ; \quad \text{otherwise.}$$

Find :

(i) $E(Y/X = x)$

(ii) $E(X/Y = y)$.

(d) If X and Y are two independent Chi-square variates with ' m ' and ' n ' degrees of freedom respectively, then show that

$U = X + Y$ and $V = \frac{X}{Y}$ are independently distributed.

(e) Let $X_1, X_2, X_3, \dots, X_n$ be a random sample from $N(m, s^2)$, then show that \bar{X} and $S^2 = \frac{1}{n} \sum (X_i - \bar{X})^2$ are independently distributed random variables. Also find the probability distribution of $\frac{nS^2}{s^2}$.

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) Show that the mode of F distribution with n_1 and n_2 d.f. is always less than unity. [7]

(ii) The following is the information of random samples drawn from two independent normal populations :

Sample No.	Sample Size	$\sum x_i$	$\sum x_i^2$
1	9	9.6	61.52
2	11	16.5	73.26

Test whether two populations have same variance. [Use $\alpha = 2\%$.] [7]

(iii) Describe the test procedure for testing $H_0 : \rho = 0$, state your assumptions. [6]

(b) (i) Explain in detail paired t -test along with the assumptions made. Give *one* illustration in which this test can be used. [7]

(ii) Calculate ASFR and NRR for the following data :

Age in years	Female population	No. of births	Survival factor
15—19	9000	180	0.92
20—24	9200	1012	0.91
25—29	8900	1068	0.90
30—34	8600	774	0.89
35—39	8400	420	0.89
40—44	8500	170	0.86

Consider proportion of female births = 0.48. Also interpret NRR. [7]

(iii) State and prove lack of memory property of Exponential distribution with parameter (λ) . [6]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

[4001]-280

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

APPLIED MATHEMATICS

(AMG-2 : Calculus of Several Variables and Vector Calculus)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt each of the following questions : [16]

(i) Show that the function f defined by :

$$f(x, y) = x \sin\left(\frac{1}{y}\right) + y \sin\left(\frac{1}{x}\right), \quad \text{if } xy \neq 0$$
$$= 0, \quad \text{if } xy = 0$$

is continuous at $(0, 0)$.

(ii) If

$$f(x, y) = \sqrt{|xy|},$$

then find the value of $f_x(-4, 1)$.

P.T.O.

(iii) If

,

then show that :

.

(iv) Change the order of integration of :

$$\int_0^a \int_0^{\sqrt{a^2-x^2}} f(x, y) dy dx .$$

(v) If

$$\phi(x, y, z) = x^3 + y^3 + z^3 - 3xyz,$$

then find curl grad ϕ .

(vi) Let

$$\bar{f}(x) = \frac{\tan 3x}{x} i + \frac{\log(1+x)}{x} j + \frac{2^x - 1}{x} k, \quad x \neq 0 .$$

Find a vector $\bar{f}(0)$ so that \bar{f} is continuous at $x = 0$.

(vii) If

$$\bar{f}(x, y) = x \cos yi + x \sin yj + yk,$$

then find $d\bar{f}$.

(viii) Evaluate the integral of :

$$\bar{f}(x, y) = (x^2 + y^2) i + 2xyj$$

from $o(0, 0)$ to $p(1, 1)$ along the parabola $y^2 = 2x$.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If $f(x, y)$ is a differentiable function of x and y and u and v are differentiable functions of x and y , then prove that :

$$\frac{\partial f}{\partial v} = \frac{\partial f}{\partial x} \frac{\partial x}{\partial v} + \frac{\partial f}{\partial y} \frac{\partial y}{\partial v}.$$

(ii) If $f(x, y)$ has an extremum at (a, b) and if the partial derivatives exist in a neighbourhood of (a, b) , then prove that :

$$\frac{\partial f}{\partial u} = \frac{\partial f}{\partial x} \frac{\partial x}{\partial u} + \frac{\partial f}{\partial y} \frac{\partial y}{\partial u} \quad \left(\frac{y}{x} \right), \text{ if } x \neq 0.$$

$= \frac{\pi}{2} y^2$ (B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If

then show that :

$$f_{xy}(0, 0) \neq f_{yx}(0, 0).$$

(ii) Expand

in powers of $(x - 1)$ and $(y + 2)$.

(iii) Evaluate

$$\iint_{\mathbf{R}} \frac{y}{x} dx dy,$$

where \mathbf{R} is the region bounded by the lines $x = 2$,
 $x = 4$, $y = x$, $y = 2x$.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Evaluate

$$\iint_{\mathbf{R}} (x + y)^3 dx dy,$$

where \mathbf{R} is the region bounded by $x + y = 1$,
 $x + y = 4$, $x - 2y = 1$, $x - 2y = -2$.

(ii) If

$$u = \tan^{-1} \left(\frac{x^3 + y^3}{x - y} \right),$$

then show that :

$$x^2 \frac{\partial^2 u}{\partial x^2} + 2xy \frac{\partial^2 u}{\partial x \partial y} + y^2 \frac{\partial^2 u}{\partial y^2} = (1 - 4 \sin^2 u) \sin 2u.$$

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Prove that a non-constant differentiable vector function $\bar{u}(t)$ is of constant direction if and only if :

(ii) Find the directional derivative of :

$$\phi(x, y, z) = xy^2 + yz^3$$

at the point (2, -1, 1) in the direction of $i + 2j + 2k$.

In what direction is the directional derivative maximum ?

What is the magnitude of this maximum directional derivative ?

$$\frac{d(\text{grad } \phi)}{dt} = \text{grad } \phi \times \bar{u} + \phi \text{ curl } \bar{u}$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) If \bar{u} and ϕ are respectively vector and scalar functions of x, y, z possessing first order partial derivatives, then prove that :

(ii) If $\bar{u} = \text{grad } \phi$ is a scalar function, then prove that \bar{u} is irrotational.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) If _____ and _____, then prove that :

(ii) If $\phi(x, y, z)$ is a scalar function, then prove that :

(iii) Find the acute angle between the tangents to the curve :

$$\vec{r} = t^2\mathbf{i} + 2t\mathbf{j} + t^3\mathbf{k}$$

at $t = 1$ and $t = 2$.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(i) Prove that :

$$\vec{F} = (y^2 \cos x + z^3)\mathbf{i} + (2y \sin x - 4)\mathbf{j} + (3xz^2 + z)\mathbf{k}$$

is a conservative force field and find a scalar potential ϕ such that :

$$\vec{F} = \text{grad } \phi.$$

(ii) Evaluate :

$$\int_c (2x - y + 4) dx + (5y + 3x - 6) dy$$

around a triangle c in xy -plane whose vertices are $(0, 0)$, $(3, 0)$, $(3, 2)$ traversed in anticlockwise direction.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Verify Stokes' theorem for :

$$\bar{\mathbf{F}} = yi + zj + xk$$

and S, a surface of the sphere $x^2 + y^2 + z^2 = 1$ above the xy -plane.

(ii) Show that :

$$\iint_S (x^2i + y^2j + z^2k) \cdot \bar{n} \, ds = 0,$$

where S denotes the surface of the ellipsoid :

$$\frac{x^2}{a^2} + \frac{y^2}{b^2} + \frac{z^2}{c^2} = 1.$$

(iii) Verify Green's theorem in the plane for :

$$\bar{f} = (x^2 - 2xy)i + (x^2y + 3)j$$

over the region bounded by $y^2 = 8x$ and $x = 2$.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—7

[4001]-281

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

APPLIED STATISTICS (GENERAL)

(Applications of Statistics and Theory of Probability)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of statistical tables and scientific calculator is allowed.

(iv) Symbols have their usual meanings.

(v) Graph papers will be provided on request.

1. Attempt any *two* of the following : [2×5=10]

(a) A bag contains 20 tickets numbered 1 to 20. One ticket is drawn at random. Find the number of ways in which :

(i) it will have number greater than 12

(ii) it will be multiple of 3 or 5.

(b) A random experiment results in the following sample space :

$\Omega = \{1, 2, 3, 6, 8, 11, 15, 18, 20\}$. Let events A, B and C defined on Ω be A : {1, 3, 8, 18, 20}, B : {1, 2, 3, 11, 15, 18, 20} and C : {1, 2, 20}.

Find $P(A \cap B)$, $P(A' \cup B')$ and $P((A \cap B) \cup C)$, assuming equally likely sample points.

P.T.O.

(c) What are index numbers ? Why are they called economic barometers ?

(d) (i) Define :

(1) Union of two events

(2) Conditional probability.

(ii) State the axioms of probability.

2. Attempt any *four* of the following : [4×5=20]

(a) A discrete r.v. X has p.m.f. :

$$p(x) = \frac{x^2}{30}, x = 1, 2, 3, 4.$$

Find $E(X^2 + 3X + 5)$.

(b) Describe :

(i) trend and

(ii) irregular variation in time series.

(c) (i) Define pairwise and complete independence of three events.

(ii) For two independent events A and B, if $P(A) = 0.4$ and $P(B) = 0.3$, find $P(A \cap B')$.

(d) Define Poisson distribution. State its mean and variance. State the additive property of Poisson distribution. Also give real life situations where this distribution is applied.

- (e) Explain the concept of :
- (i) Multiple correlation
- (ii) Partial correlation.
- (f) Estimate the standardized death rates for the two countries from the data in the table given below :

Age Group (Years)	Death rate per 1000		Standardized Population (in lakhs)
	Country A	Country B	
0—5	20	5	100
5—20	1	0.5	200
20—35	1.4	2	180
35—50	5	3.5	150
50—65	7.3	5	70
Above 65	40	20	10

Comment on the results obtained.

3. Attempt any *three* of the following : [3×10=30]

(a) (i) It is known from the past experience that 3% of the items manufactured by a certain machine are defective. Find the probability that, out of 10 items manufactured by this machine :

(1) at most two are defective

(2) exactly three are defective. [5]

(ii) For two-dimensional discrete random variable (X, Y) define :

(1) Joint probability mass function (p.m.f.)

(2) Covariance

(3) Independence of random variables X and Y. [5]

(b) The mean, standard deviation and correlation coefficients obtained for three characteristics X_1 , X_2 and X_3 are given below :

$$\bar{X}_1 = 20, \quad \sigma_1 = 4, \quad r_{12} = 0.55$$

$$\bar{X}_2 = 8, \quad \sigma_2 = 1, \quad r_{23} = 0.45$$

$$\bar{X}_3 = 610, \quad \sigma_3 = 81, \quad r_{13} = 0.65$$

(i) Obtain the equation of plane of regression of X_1 on X_2 and X_3 .

(ii) Estimate X_1 when $X_2 = 5$ and $X_3 = 500$.

(c) The joint distribution of (X, Y) is given below :

X \ Y	1	2
0	0.2	0.1
2	0.2	0.3
4	0.1	0.1

Find :

(i) conditional p.m.f. of X given $Y = 1$.

(ii) conditional mean and variance of X given $Y = 1$.

(d) (i) Two fair dice are thrown. Find the probability distribution of difference of points appearing on the top faces of dice (X). [6]

- (ii) The price and quantities for year 2005 and 2008 of commodities are as given in the table below :

Year	2005		2008	
Commodity	Price (p_0)	Quantity (q_0)	Price (p_1)	Quantity (q_1)
A	10	50	23	40
B	15	25	20	50
C	8	30	15	25
D	24	30	20	25

Calculate price index number for year 2008 taking 2005 as a base year using (I) Laspeyre's formula and (II) Paasche's formula. [4]

- (e) (i) If X and Y are two independent discrete random variables with $V(X) = 3$ and $V(Y) = 12$, compute $V(X + 3Y)$. [2]
(ii) Let X follow Poisson distribution with mean 5.

Find :

- (1) $P(X > 3)$
(2) mode of the distribution. [3]

- (iii) Probability distribution of a random variable X is given in the following table :

X	P(x)
0	0.10
1	0.15
2	0.30
3	0.20
4	0.14
5	0.09
6	0.02

Obtain :

- (1) Mean and variance of X
(2) $P(X = 4 | X > 2)$. [5]

4. Attempt any *one* of the following : [1×20=20]

(a) (i) The data given below are the average quarterly sales of a certain item (in Rs.) for different years.

Compute seasonal indices by the method of simple averages for these data : [6]

Year \ Quarter	I	II	III	IV
2001	15	15	20	18
2002	18	18	22	16
2003	20	18	25	17
2004	22	13	19	16

(ii) One card is drawn from a full pack of 52 playing cards.

Discuss the pairwise independence of the following three events :

A : A heart card is drawn.

B : King of heart is drawn.

C : Honour card (i.e. any one of Ace, King, Queen, Jack card) is drawn. [6]

(iii) Discuss the usefulness of time series analysis. [4]

(iv) Explain the terms : G.R.R., N.R.R. and give its interpretation. [4]

- (b) (i) Describe the method of estimating seasonal indices by link relative method. [10]
- (ii) Let $X \rightarrow B(n_1 = 3, p = 0.4)$ and $Y \rightarrow B(n_2 = 4, p = 0.4)$ be two independent binomial variables. If $Z = X + Y$, then find $P(Z > 5)$. Also compute mean and variance of Z . [5]
- (iii) Define discrete uniform distribution. State its mean and standard deviation. Also, give any *two* real life situations where the uniform distribution is applicable. [3]
- (iv) Let the p.m.f. of a uniform random variate be :
- $$p(x) = k, x = 5, 6, \dots, 16, k > 0.$$
- Find the value of k . [2]

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4+2

[4001]-282

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PHILOSOPHY

(G-2 : Philosophy of Indian Saints)

(Alternate Syllabus)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(i) Explain the term 'Akal'.

(ii) Explain the impact of Shaivavada on Saint Jnanadeva.

(iii) What is Saint ?

(iv) Explain Basaveshwara's approach to Pravritti-Nivritti.

2. Write short notes on any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

(i) Bahenabai's concept of True Brahman.

(ii) Samartha Ramdasa's Maharashtra Dharma.

(iii) Saint Tukarama's concept of God.

(iv) Chidvilasavada.

(v) Guru Nanak's concept of Omkar.

(vi) Kabir's criticism of traditional religion.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following questions in **200-250** words each : [30]

- (i) Explain fully Saint Jnanadeva's concept of God.
- (ii) Explain the nature of Ultimate Reality according to Saint Kabir.
- (iii) Explain Guru Nanak's concepts of Hukum and Bhay.
- (iv) Explain Basaveshvara's Kayak-siddhant.
- (v) Explain Saint Tukarama's concept of True Dharma.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain Samarth Ramadasa's monotheistic approach to Brahma and Maya.
- (ii) Explain the nature and role of Bhakti Movement in medieval India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत द्या : [10]

- (i) अकाल ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (ii) संत ज्ञानदेवांवरील शैववादाचा प्रभाव स्पष्ट करा.
- (iii) संत म्हणजे काय ?
- (iv) बसवेश्वरांचा प्रवृत्ती-निवृत्तीविषयक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपण लिहा : [20]

(i) संत बहेणाबाईंची खऱ्या ब्राह्मणाची संकल्पना.

(ii) समर्थ रामदासांचा महाराष्ट्र धर्म.

(iii) संत तुकारामांची परमेश्वर संकल्पना.

(iv) चिद्धिलासवाद.

(v) गुरु नानकांची ओंकार संकल्पना.

(vi) संत कबिरांची पारंपारिक धर्मावरील टिका.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत द्या : [30]

(i) संत ज्ञानदेवांची ईश्वर संकल्पना सविस्तर विशद करा.

(ii) संत कबिरांना अभिप्रेत असलेल्या अंतिम सद्सत्तेचे स्वरूप सविस्तर विशद करा.

(iii) गुरु नानकांच्या हुकूम व भय या संकल्पना स्पष्ट करा.

(iv) बसवेश्वरांचा कायक-सिद्धांत विशद करा.

(v) संत तुकारामांची खऱ्या धर्माची संकल्पना स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या : [20]

(i) समर्थ रामदासांचा ब्रह्म व माया याबाबतचा एकेश्वरवादी दृष्टिकोन स्पष्ट करा.

(ii) मध्ययुगीन भारतातील भक्ती-चळवळीचे स्वरूप व भूमिका याविषयी चर्चा करा.

[4001]-282

(G-2 : Philosophy and Good Life)

(Alternate Syllabus)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(i) What is the doctrine of Panchakosha ?

(ii) What is biocentrism ?

(iii) Describe Charvaka's concept of Moksha.

(iv) What is business ethics ?

2. Write short notes on any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

(i) The need for a Code of Conduct for Media.

(ii) Ashtanga Yoga.

(iii) Paternalism.

(iv) Aristotle's concept of virtue

(v) Religious tolerance.

(vi) Shallow ecology.

3. Answer any *three* of the following questions in **200-250** words each : [30]

- (i) Discuss Aristotle's concept of eudaemonia.
- (ii) What are the ethical issues concerning employers and employees ?
- (iii) State and discuss the Buddhist concept of Arhat.
- (iv) Critically discuss the issue of vegetarianism.
- (v) What are the main principles of bio-medical ethics ? Discuss any *one* of them.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Discuss the ideal of 'Jeevan Mukta' and Dnyana Marga as a way to achieve it as per Vedanta Darshan.
- (ii) Write an elaborate essay on ethical issues concerning euthanasia.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिकाही पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **दोन** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत द्या : [10]

- (i) पंचकोश सिद्धांत म्हणजे काय ?
- (ii) 'जीवकेंद्रवाद' म्हणजे काय ?
- (iii) चार्वाकांच्या 'मोक्ष' संकल्पनेचे वर्णन करा.
- (iv) धंद्याचे नीतिशास्त्र म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टिपण लिहा : [20]

- (i) माध्यमांसाठी आचारसंहितेची गरज.
- (ii) अष्टांग योग
- (iii) पैतृकवाद
- (iv) अरिस्टॉटलची 'सद्गुण' संकल्पना.
- (v) धार्मिक सहिष्णुता
- (vi) उथल परिसरविज्ञान.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200-250 शब्दांत द्या : [30]

- (i) अरिस्टॉटलच्या 'यूडेमोनिया' या संकल्पनेची चर्चा करा.
- (ii) मालक-नोकर संबंधातील नैतिक मुद्दे कोणते आहेत ?
- (iii) बौद्धांची 'अर्हत' संकल्पना सांगून तिची चर्चा करा.
- (iv) शाकाहारवादाच्या मुद्द्याची चिकित्सक चर्चा करा.
- (v) जैव-वैद्यकीय नीतिशास्त्रातील प्रमुख तत्वे कोणती ? कोणत्याही एकाची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत द्या : [20]

- (i) वेदान्त दर्शनानुसार जीवनमुक्ताचा आदर्श आणि तो प्राप्त करण्याचा उपाय म्हणून ज्ञानमार्ग यांची चर्चा करा.
- (ii) स्वेच्छामरणसंबंधी नैतिक मूल्यांवर विस्तृत निबंध लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-283

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PHILOSOPHY

Special Paper (S.1)

(Indian Philosophical Approaches)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(1) Explain the Buddhist concept of Nirvana.

(2) Explain Charvaka's criticism on Vedic Ritualism.

(3) Explain the concept of Chittavritti according to Yoga.

(4) Explain the criticism of Upanishadic philosophy on ritualism of Brahmanas.

2. Write short notes on any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

(1) Jaina's Anekantvada.

(2) Doctrine of Eight-fold Path in Buddhism.

(3) The concept of Atman according to Vaisesika Darshan.

(4) Akhyativada of Mimamsa Darshan.

(5) Vedanta's Mayavada.

(6) Para and Apra Vidya according to Upanishadas.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following questions in **200-250** words each : [30]
- (1) Explain the interrelation between Purusha and Prakriti according to Sankhya.
 - (2) Explain the nature and classification of Pratyaksha Pramana in Nyaya Darshan.
 - (3) Explain Charvaka's Dehatmavada.
 - (4) Explain the Upanishadic distinction between Vidya and Avidya.
 - (5) Explain the idea of Pratityasamutpada according to Buddhism.
4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]
- (1) Write an essay on the doctrine of Nishkam Karmayoga according to Bhagwatgita.
 - (2) Explain and critically evaluate Jaina theory of Bondage and Liberation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दात लिहा : [10]

(1) बौद्धांची 'निर्वाण' संकल्पना स्पष्ट करा.

- (2) वैदीक कर्मकांडावरील चार्वाकांची टीका स्पष्ट करा.
- (3) योग दर्शनानुसार चित्तवृत्ती ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) ब्राम्हण्यांमधील कर्मकांडावर उपनिषदांचा तत्वज्ञानाने केलेली टीका स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दात टीपा लिहा : [20]

- (1) जैनांचा अनेकांतवाद
- (2) बुद्धांचा आर्य अष्टांग मार्ग
- (3) वैशेषिक दर्शनानुसार आत्म्याची संकल्पना
- (4) मिमांसा दर्शनातील अख्यातीवाद
- (5) वेदांताचा मायावाद
- (6) उपनिषदांनुसार परा आणि अपरा विद्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात लिहा : [30]

- (1) सांख्य दर्शनानुसार पुरुष आणि प्रकृती यांच्यातील परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- (2) न्याय दर्शनानुसार प्रत्यक्ष प्रमाणाचे स्वरूप आणि वर्गीकरण स्पष्ट करा.
- (3) चार्वाकांचा देहात्मवाद स्पष्ट करा.
- (4) विद्या आणि अविद्या यात उपनिषदांनी केलेला भेद स्पष्ट करा.
- (5) बौद्ध दर्शनातील 'प्रतित्यसमुत्पाद' ही कल्पना स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 500 शब्दात उत्तर लिहा : [20]

- (1) भगवद्गीतेतील निष्काम कर्मयोगाची शिकवण यावर सविस्तर निबंध लिहा.
- (2) बंध आणि मोक्ष यासंबंधीची जैनांची उपपत्ती स्पष्ट करून तिचे चिकित्सक परीक्षण करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

[4001]-284

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

PHILOSOPHY : (S-2)

(History of Western Philosophy Ancients, Medievals and Modern)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt *All* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *two* of the following questions in **50** words each : [10]

(a) State Thale's view about reality.

(b) State and examine St. Anselm's argument for the existence of God.

(c) Explain the notion of cogito in Descartes.

(d) Bring out the basic features of Berkeley's empiricism.

2. Write notes on any *four* of the following in **100** words each : [20]

(a) Heraclitus's view of reality.

(b) Plato's response to Sophist's relativism.

(c) St. Augustine's concept of God.

(d) Leibniz's distinction between Truths of reasons and Truths of facts.

(e) Kant's distinction between analytic and synthetic judgement

(f) Spinoza's Pantheism.

P.T.O.

3. Answer any *three* of the following in **250** words each : [30]
- (a) What, according to Socrates, is the relation between virtue and knowledge ? Discuss.
 - (b) State and explain Plato's theory of forms.
 - (c) Discuss Hume's views on Causation.
 - (d) Explain Spinoza's concept of substance as a response to Descartes' dualism.
 - (e) Elaborate Kant's critique of empiricism.
4. Answer any *one* of the following in **500** words : [20]
- (a) Write an essay on Hegel's Absolute Idealism.
 - (b) What is the problem of change ? Discuss Aristotle's view of causation as a response to it.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडवावेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका ही पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **50** शब्दांत लिहा : [10]
- (अ) थेलिसचा विश्वाविषयीचा दृष्टिकोन सांगा.
 - (ब) संत अन्सेल्मचा ईश्वराच्या अस्तित्वाविषयीचा युक्तिवाद सांगून त्याचे परीक्षण करा.
 - (क) देकार्तच्या तत्वज्ञानातील विचारकरणारामी ही कल्पना स्पष्ट करा.
 - (ड) बर्कलिच्या अनुभववादाचे मूलभूत गुणधर्म विशद करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर प्रत्येकी 100 शब्दांत टीपा लिहा : [20]

- (अ) हेराक्लिटसचा विश्वाविषयीचा दृष्टीकोन.
- (ब) सोफिस्टांच्या सापेक्षतावादाला प्लेटोचा प्रतिसाद.
- (क) संत ऑगस्टीनची ईश्वरविषयक संकल्पना.
- (ड) लाइब्निझने बुद्धीगम्य सत्य आणि तथ्यविषयक सत्य यांत केलेला भेद.
- (इ) कांटने विश्लेषक आणि संश्लेषक निष्कर्ष विधानांत केलेला फरक.
- (फ) स्पिनोझाचा सर्वेश्वरवाद.

3. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 250 शब्दांत लिहा : [30]

- (अ) सॉक्रेटिसच्या मतानुसार सद्गुण आणि ज्ञान यांतील संबंध काय आहे ? चर्चा करा.
- (ब) प्लेटोची आकारविषयक उपपत्ती सांगा आणि स्पष्ट करा.
- (क) कारणतेविषयक ह्यूमच्या विचारांची चर्चा करा.
- (ड) देकार्तच्या द्वैतवादात प्रतिसाद म्हणून स्पिनोझाची द्रव्यविषयक संकल्पना स्पष्ट करा.
- (इ) कांटने अनुभववादाची केलेली चिकित्सा तपशीलवार मांडा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (अ) हेगेलच्या केवल चिद्वादावर निबंध लिहा.
- (ब) परिवर्तनाची समस्या काय आहे ? या समस्येला प्रतिसाद म्हणून अँरिस्टॉटलच्या कारणविषयक प्रतिसादांची चर्चा करा.

Total No. of Questions—7]

[Total No. of Printed Pages—2

[4001]-287

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

COMPUTER APPLICATIONS

Course III (Vocational)

(Theory)

RDBMS

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) Question No. 1 is compulsory and solve any *five* from the remaining questions.

(ii) Draw a neat labelled diagram wherever necessary.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Define RDBMS. Explain the advantages of RDBMS. [10]

2. Explain in brief the following terms with syntax and example : [6]

(a) Create Table

(b) Grant

3. Explain in brief the concept of Normalization upto third Normal Form. [6]

P.T.O.

4. Explain the following functions : [6]
- (a) Max()
 - (b) Count()
5. Explain in brief the following : [6]
- (a) Primary Key
 - (b) DCL
6. Explain the following with examples : [6]
- (a) Where and Order By Clause
 - (b) Like Operator.
7. Explain in brief Structured Query Language and its features. [6]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4+1

[4001]-288

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

FUNCTIONAL ENGLISH

(Vocational Stream)

Paper III

(Advanced Writing Skills and Introduction to Electronic Media)

(Theory)

(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) (i) Give *two* different adjectives each to describe the following : [5]

- A movie
- A friend
- A scene
- A building
- A favourite dish.

Or

(ii) Give *one* word for the following : [5]

- Small one of a lion
- The person who presides over a meeting

P.T.O.

- A set of basic laws and principles for a country that describes the rights and duties of the citizens
- A protest march
- One who takes care of a patient.

(B) (i) Identify the register of the following paragraph and underline its markers : [5]

Acupuncture, a system of treatment of diseases, has been practised in China for nearly five thousand years. It consists in the rapid insertion of fine steel needles, about six centimetres long, in particular spots on the body of the patient. After inserting the needle, the doctor twirls it between his thumb and forefinger. There are hundreds of acupuncture points on the body. When a puncture is made on a spot on the body, energy flows from there along lines known as ‘meridians’ to the diseased organs. This flow of energy helps to restore the balance of the system and thus correct the disorder.

Or

(ii) Identify the style of each of the following sentences : [5]

- (1) What about having a cup of tea ?
- (2) All the visitors are requested to maintain silence.
- (3) The arrival of His Majesty is awaited.
- (4) Can I borrow your tape recorder please ?
- (5) I think India will be a Superpower in 2020.

2. (i) You are selected for a National Level NSS Camp to be held in Jaisalmer, Rajasthan. Write a letter to the Head of your department requesting him to allow you to remain absent for twenty days. [5]

Or

- (ii) Write a letter to your brother working in Pune to buy some books for you that you need for your study. [5]
3. (A) You are working for a computer institute that wants to start another branch in your city. You are asked to make a survey and submit the report to the director of the institute. Write the report considering the following points :
locality; target group; other computer institutes; courses; means of transport. Include your comments and recommendations. [10]
- (B) Write a report of the tree plantation programme conducted by your college on the occasion of the Independence Day. [10]
4. (A) The Arts Circle of your college has invited a well-known actor for its inauguration. You have to compere the programme. Write the script for it considering the points given below : [10]
- Welcome song

- Lighting of the auspicious lamp and worshipping the idol of Nataraj, the God of Fine Arts
- Introductory remarks by the Chairman of Arts Circle
- Felicitations of the guests
- Introduction of the chief guest
- Speech by the chief guest
- Presidential address by the Principal
- Vote of thanks.

(B) Answer the following questions (any *two*) : [10]

- (1) What are the different types of Radio Programmes ? Write a note on any *one* of them.
- (2) Comment on the entertainment value of Radio.
- (3) What are the qualities of a good radio announcer ?

(C) Answer the following questions (any *two*) : [10]

- (1) Explain the concept 'programmes for select audience'. Give examples.
- (2) To what extent, are private news channels a credible source of information ? Explain.
- (3) "Language skills and presence of mind along with the knowledge of the given issue are essential qualities of a good TV correspondent." Explain.

5. Answer the following questions (Any *three*) : [15]

- (1) In what way a sports commentator on radio, in the absence of TV camera, requires superior languages skills ?
- (2) How can the Electronic Media be useful in educating people ?
- (3) Comment on the statement, "Electronic media adversely affect the reading habits of children."
- (4) Compare TV and Radio news with special reference to the use of language.
- (5) Which electronic media, according to you is more appealing? Why ?

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

[4001]-289

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011
TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT
(Vocational Stream)

Paper III

(Tourism Marketing and Travel Agency Operation)
(2008 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat labelled diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any *two* in brief (Around **50** words) : [10]

(i) Departments of Travel Agency

(ii) IATA

(iii) Tourists cars

(iv) Define Marketing.

2. Write short notes on any *four* (Around **100** words) : [20]

(i) Travel insurance

(ii) Exchange rate

P.T.O.

- (iii) Ground staff
- (iv) Break journey
- (v) Indian Airlines
- (vi) Pamphlets.

3. Answer any *three* (**200-250** words each) : [30]

- (i) Definition and importance of hotels.
- (ii) Linkage of tourism with tourism organizations.
- (iii) Explain the development of marketing strategies in tourism industry.
- (iv) Write the definition and procedure of VISA.
- (v) Explain “Dubai Shopping Festival”.

4. Answer in detail any *one* (Around **500** words) : [20]

- (i) How does tourism industry link travel agency and accommodation industry ?
- (ii) Explain Royal Orient and mention its Itinerary.

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

FUNCTIONAL HINDI : VOCATIONAL

(प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल)

प्रश्नपत्र III

(राजभाषा हिंदी, हिंदी में पत्राचार, विज्ञापन, पत्रकारिता तथा अनुवाद-1)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।

(ii) दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं ।

(iii) विभाग 'अ' और 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पुस्तिका में लिखिए ।

विभाग 'अ'

1. (क) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [10]

(i) राजभाषा अधिनियम 1976 के प्रमुख उपबंध,

(ii) सरकारी और अर्धसरकारी पत्र में अंतर,

(iii) वाणिज्यिक, व्यापारिक पत्रों के कार्य,

(iv) विज्ञापन के उद्देश्य ।

(ख) राष्ट्रभाषा प्रकाशन, नई दिल्ली की ओर से प्रगति बुक सेंटर, पुणे को नवीनतम प्रकाशित 'व्यावहारिक हिंदी' पुस्तक के विक्रय प्रस्ताव का प्रारूप तैयार कीजिए। [6]

अथवा

महावीर इलेक्ट्रिकल पुणे की ओर से विडियोकॉन कंपनी औरंगाबाद को वॉशिंग मशीन के मूल्य तथा क्रय की शर्तें पूछने के संबंध में पत्र लिखिए ।

2. (ग) निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [9]

(i) हिंदी में कार्यसाधक ज्ञान का क्या अर्थ है ?

(ii) 'क' और 'ग' क्षेत्र के बीच होने वाले पत्रादि व्यवहार का स्वरूप बताइए ।

(iii) परिपत्र का स्वरूप स्पष्ट कीजिए ।

(iv) 'संकल्प' के प्रमुख अंग कौन-से हैं ?

(v) पूछताछ का पत्र लिखते समय किन बातों की ओर ध्यान देना चाहिए ।

(घ) निम्नलिखित **सप्त** विज्ञापन-वाक्यांशों/घोषवाक्यों के आगे उनके उत्पाद्य-वस्तु के नाम लिखिए : [7]

(i) अब इंडिया बनेगा टायगर..... ।

(ii) टमी भी खुश और मम्मी भी खुश..... ।

(iii) खुशियों की चाबी..... ।

(iv) खूबसूरती बस में, दुनिया कदमों में..... ।

(v) सुरक्षा की गैरंटी..... ।

(vi) हर सफलता के लिए शांति जरूरी है..... ।

(vii) सफेद बाल, बन गए आखरी..... ।

विभाग 'ब'

3. (च) निम्नलिखित अनुच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [7]

मनीला रात्री उंदरोबा शिंक्यावर चढतात हे माहीत झाले होते. तेथून त्याला हाकलून कोठीच्या खोलीकडे घालविणे भाग होते म्हणून मनीने प्रथम शिंक्यावर खालून

हल्ला चढविला. मनी शिंक्यावर येईल अशी भीती वाटून उंदरोबाने खाली उडी मारून आपल्या बिळाची वाट धरली. तेव्हा ते एकदम कोठीच्या खोलीकडे धावले. पण वाटेत त्यांना पेढा दिसला. 'विनाशकाले विपरीत बुद्धि' या न्यायाने पेढा उचलून तो आपल्या पोरांसाठी घरी न्यावा असे वाटून ते निमिषात अधारात थांबले. निशाणी तर ठरलीच होती. मनीने आपले घारे डोळे लुकलुकविले व ताबडतोब उडी मारून उंदराची पकडली.

(छ) प्रतिसंशोधन के चिह्नों का प्रयोग करते हुए निम्नलिखित परिच्छेद को फिर से लिखिए :

[7]

साधुने समझाया, “महाराज, भ्रष्टाचार और सदाचार मनुष्य की आत्मा में ईमानकल फिर कर देता है और किसीकी आत्मा में बेईमानी की । इस कल में से ईमान और बेईमानी के स्वर निकलते हैं जिन्हें 'आत्मा की पूकार' के अनुसार ही आदमी काम करता है । पंश है कि जिन की आत्मा से बेईमानी के स्वर निकलते हैं, उन्हें दाबकर ईमान के स्वर कै से निकाले जाएँ ? मैं कई वर्षों से इसीके चिन्तन में लगा हूँ । अभी मैंने यह सदाचार का तावीज बनाया है । जिस आदमी की भू जापर यह बधाँ होगा, वह सदाचारी हो जाएगा ।

4. (ज) आपके महाविद्यालय में छात्रों के लिए द्वि-दिवसीय अनुवाद कार्यशाला का आयोजन किया जा रहा है । इस संदर्भ में प्रेस-विज्ञप्ति तैयार कीजिए । [6]

(झ) (I) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच के हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

(i) Adjustment of Account

- (ii) Data collection
- (iii) Credit Balance
- (iv) Come into force
- (v) Quasi judicial
- (vi) Buzzer
- (vii) Curve
- (viii) Water fight.

(II) निम्नलिखित में से किन्हीं पाँच के अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (i) वार्षिकी
- (ii) प्रावरण पत्र
- (iii) नकद बट्टा
- (iv) अवमूल्यनपर
- (v) भू-क्षण
- (vi) प्रज्वलन
- (vii) धुराभार
- (viii) गिट्टी गाडी ।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन पर टिप्पणियाँ लिखिए : [18]

- (i) पत्रकारिता का उद्देश्य,
- (ii) प्रतिसंशोधक के गुण,
- (iii) संवाददाता की श्रेणियाँ,
- (iv) माइक्रोसॉफ्ट एक्सेल,
- (v) कार्यालयों में एम.एस.वर्ड की उपयोगिता ।

S.Y. B.A. EXAMINATION, 2011

COMPUTER APPLICATIONS

(Vocational Course)

Paper IV

(Theory)

(Software Engineering)

(2008 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) Question No. 1 is compulsory and solve any *five* rest of the questions.

(ii) Draw a neat-labelled diagram wherever necessary.

(iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain System Development Life Cycle with diagram. [10]
2. What is a system ? What are the elements of a system ? [6]
3. Who is System Analyst ? State the role of system analyst. [6]
4. Explain the following : [6]
 - (a) Integrated system
 - (b) Flow-charting.
5. What is E-R model ? Explain in brief key elements of E-R model. [6]
6. Explain the need of feasibility study before taking up the task of system design. [6]
7. What is normalisation ? What are the different forms of normalisation ? [6]